

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028

**Platerówka
grudzień 2024**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	4
2. AKTY PRAWNE REGULUJĄCE OCHRONĘ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLSCE.....	5
3. PRAWNA PODSTAWA ORAZ CELE SPORZĄDZENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	14
4. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ I OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	21
4.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.....	21
4.2. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030.	23
4.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.....	25
4.4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”.....	26
5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA ORAZ POWIATU.....	27
5.1. Program Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024.....	27
5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego....	30
5.3. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.....	32
5.4. Strategia Rozwoju Powiatu Lubańskiego do roku 2030 roku.....	33
5.5. Strategia Rozwoju Sudety 2030.....	34
6. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE GMINY PLATERÓWKA.....	35
6.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Platerówka.....	35
6.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Platerówka.....	35
6.3. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Platerówka na lata 2024-2027 w perspektywie do 2030 roku.....	40
7. HISTORYCZNE UWARUNKOWANIA GMINY PLATERÓWKA.....	41
7.1. Lokalizacja Gminy Platerówka.....	41
7.2. Historia sołectw Gminy Platerówka.....	41
8. ANALIZA ORAZ STAN ZACHOWANIA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY PLATERÓWKA.....	46
8.1. Zabytki architektury sakralnej: kościoły, cmentarze.....	46
8.2. Zabytki architektury rezydencjonalnej: dwory, pałace.....	50
8.3. Budynki drewniane o konstrukcji ryglowej, konstrukcji przysłupowej.....	65

8.4. Zabudowa mieszkalna.....	67
8.5. Historyczne i atrakcyjne miejsca.....	68
8.6. Niematerialne dziedzictwo kulturowe.....	73
8.7. Infrastruktura kulturowo - turystyczna.....	75
9. FORMY OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWO-PRZYRODNICZEGO.....	76
9.1. Wojewódzki Rejestr Zabytków.....	76
9.2. Gminna Ewidencja Zabytków.....	77
9.3. Pomniki Przyrody.....	78
9.4. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego - zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.....	78
10. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SWOT.....	80
11. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE. PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ, ZADANIA ZDEFINIOWANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028.....	84
11.1. Założenia programowe.....	84
11.2. Monitoring i weryfikacja wyznaczonych kierunków działań jak i zadań.....	96
12. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028.....	101
13. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PROJEKTÓW ZWIĄZANYCH Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY PLATERÓWKA.....	101
13.1. Dotacje z budżetu Gminy Platerówka.....	102
13.2. Dotacje Samorządu Województwa Dolnośląskiego oraz Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.....	103
13.3. Rządowy Fundusz Polski Ład - Ministerstwo Finansów Publicznych.....	107
13.4. Fundusze Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Programy.....	108
13.5. Fundusz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - Fundusz Kościelny.....	111
13.6. Fundusze Unii Europejskiej wspierające projekty z zakresu zachowania i ochrony zasobów kulturowo-przyrodniczych.....	112

1. WSTĘP.

Gmina Platerówka prezentuje wyjątkowy i różnorodny zakres walorów związanych z dziedzictwem kulturowym. Wpływ czynników wielonarodowościowych jak i religijnych sprzyjał procesom kulturotwórczym mającym swoje odzwierciedlenie w niepowtarzalnej architekturze domów o konstrukcji szkieletowo-zrębowej z charakterystycznymi przysłupami, architekturze rezydencjonalnej z rozległymi parkami krajobrazowymi, sakralnej oraz w zachowanej tradycji ludowej. Właściwie wykorzystany potencjał kulturowy stanowi bazę do kreowania zjawisk artystycznych oraz sprzyja promocji turystyki kulturowej. Zasadniczą rolę w tych procesach pełni dostępność i stan zachowania obiektów zabytkowych. Niestety, obiekty o wyjątkowej wartości dla Gminy stanowiące prywatną własnością znajdują się w stanie ruiny lub są niezagospodarowane i ulegają stałej degradacji. Dlatego świadomość powierzonego dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego - bez względu na stan własności, powinna motywować wszystkich zainteresowanych do podjęcia wszelkich działań zmierzających do jego ochrony i zachowania w naszej przestrzeni. W tym aspekcie jednostki samorządu terytorialnego pełnią nieocenioną rolę w formułowaniu terytorialnej polityki obejmującej ochronę zasobów zabytkowych.

Niniejszy *Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028* wyznacza priorytety i zadania bezpośrednio związane z aktywną ochroną zabytków, rozwojem turystyki kulturowej oraz edukacją i promocją dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego.

GINA
PLATERÓWKA

2. AKTY PRAWNE REGULUJĄCE OCHRONĘ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLSCE

Jednym z aspektów umożliwiających sprawne funkcjonowanie państwa polskiego jest dbałość oraz dążenie do zachowanie dziedzictwa kulturowego będącego mieniem wywodzącym się z różnych kręgów kulturowych, narodowościowych oraz religijnych. Najważniejszym aktem prawnym obowiązującym w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej. Dokument ten określa podstawowe założenia funkcjonowania państwa polskiego oraz wskazuje m.in. na potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego.

■ **Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 roku.**

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

Kolejnym aktem prawnym odnoszącym się do ochrony dziedzictwa kulturowego jest:

■ **Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym.** (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 609)

Art. 7.1 Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy dotyczące m.in.: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych¹.

Priorytetową ustawą porządkującą zakres merytoryczny oraz prawny dotyczący ochrony dziedzictwa kulturowego jest:

■ **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.** (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1292)

Ustawa definiuje przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

¹<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id>.

finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także określa organizację organów ochrony zabytków².

Art. 3. Ustawa zawiera definicje związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

- **zabytek** – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- **zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości,
- **zabytek ruchomy** – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych,
- **zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,
- **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,
- **prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
- **prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań,
- **roboty budowlane** – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,
- **badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,
- **badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,
- **badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,
- **historyczny zespół budowlany** – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,
- **otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku

² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001292>.

oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. ustawy określa podstawowe działania z zakresu ochrony zabytków organów administracji publicznych, które mają na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5. ustawy określa czynności związane z opieką nad zabytkiem przez jego właściciela lub posiadacza polegające w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art 6. wskazuje na trzy kategorie zabytków podlegających ochronie, bez względu na ich stan zachowania:

- **zabytki nieruchome:** krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki - zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- **zabytki ruchome:** dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmaty, pamiątki historyczne, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery, wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu, maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła i inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- **zabytki archeologiczne,** w szczególności te, które są pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,

- **nazwy** - ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 ustawy definiuje cztery formy ochrony zabytków:

1. Wpis do rejestru zabytków/wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.
2. Uznanie za pomnik historii.
3. Utworzenie parku kulturowego.
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków. Rejestr zabytków, zwany dalej „rejestrem”, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Rejestr prowadzi się w formie odrębnych ksiąg dla zabytków: nieruchomości; ruchomych; archeologicznych. Rejestr zawiera dane osobowe obejmujące imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub posiadacza zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomości. Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków przekazuje niezwłocznie właściwemu staroście. Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru do czasu ostatecznego zakończenia tego postępowania podaje się do publicznej wiadomości na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego znajduje się zabytek, a ponadto w siedzibie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków lub w sposób zwyczajowo przyjęty w miejscowości, w której znajduje się zabytek. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informację o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Zabytek ruchomy stanowiący dobro kultury, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz. U. z 2019 r. poz. 1591), podlega z urzędu wpisowi do rejestru. Minister właściwy

do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informuje wojewódzkiego konserwatora zabytków o zaistnieniu podstaw do wpisu zabytku do rejestru, przekazując dane zabytku i dokumenty niezbędne do dokonania wpisu. Od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. Zakaz dotyczy także robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. Do rejestru nie wpisuje się zabytku: wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa; wpisanego do inwentarza muzeum; wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Uznanie za pomnik historii. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice.

Utworzenie parku kulturowego. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej,
- zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych,

- umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego,
- składowania lub magazynowania odpadów.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomości: objętych formami ochrony, wraz z ich otoczeniem; ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- ochronę zabytków nieruchomości oraz znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

■ Zarządzanie ochroną zabytków w Polsce.

Ustawa określa funkcjonowanie i zadania organów bezpośrednio związanych w państwie z ochroną zabytków. Zgodnie z art. 89 ustawy należą do nich: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków; wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Ponadto art. 90 ustawy precyzuje, iż Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
- podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami,
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków,
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich,
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych,
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”,
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków,
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Natomiast do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności:

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie, wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,

- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniotawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska, jako organ opiniotawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach. Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniotawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

■ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1130)

Art. 1 ustawy definiuje zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy – przyjmując ład przestrzennej i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Art. 9 ustawy wskazuje na potrzebę sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy w celu określenia polityki przestrzennej gminy. Art. 10 ustawy obowiązuje jednostkę samorządu terytorialnego do zawarcia w studium uwarunkowań wynikających m.in.: ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej oraz zawarcia w dokumencie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do studium³.

³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001130>.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.** (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 725)

Kolejnym aktem prawnym odnoszącym się do rozważanej problematyki jest Ustawa - Prawo budowlane, która określa m.in. sposób i procedurę prawną prowadzonych prac przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru oraz Gminnej Ewidencji Zabytków.

Art. 30. ust. 2 ustawy wskazuje, iż w zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie (art. 32 ust. 4 pkt 2) oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. Dokumentację techniczną zawierającą rozwiązania zapewniające nośność i stateczność konstrukcji, bezpieczeństwo ludzi i mienia oraz bezpieczeństwo pożarowe, której zakres i treść powinna być dostosowana do specyfiki i charakteru obiektu oraz stopnia skomplikowania robót budowlanych, wykonaną przez projektanta posiadającego odpowiednie uprawnienia budowlane. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada na zgłaszającego, w drodze postanowienia, obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39 określa regulacje związane z otrzymaniem pozwolenia na prace przy obiektach zabytkowych:

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.
3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
4. Wojewódzki Konserwator Zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Art. 39a precyzuje: Budowa obiektu budowlanego, tymczasowego obiektu budowlanego i urządzenia budowlanego na obszarze Pomnika Zagłady lub jego strefy ochronnej w rozumieniu ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r. poz. 2120) wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania zgody właściwego wojewody⁴.

⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000725>.

3. PRAWNA PODSTAWA ORAZ CELE SPORZĄDZENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje na obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. W myśl art. 87 ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy - po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Programy ogłaszane są w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

USTAWY:

- Ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1292).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 385).
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz.2393).
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 164).
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 87).
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1130).
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 725).
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 54).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r. poz.1336).
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1145).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r. poz. 571).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1112).
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. (Tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r. poz. 151).

ROZPORZĄDZENIA:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków. (Tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 81).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 1 września 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. (Tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 2425).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. (Tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa. (Dz. U. z 2017 r. poz. 928).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwoleń na czasowy wywóz za granicę muzealiów, które nie stanowią zabytków oraz są wpisane do inwentarza muzealiów w muzeach będących instytucjami kultury. (Dz. U. z 2017 r. poz. 1693).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne. (Dz. U. z 2014 r. poz. 110).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę. (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”. (Dz. U. z 2006 r. Nr 24, poz. 181).

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych. (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

KONWENCJE, KARTY:

- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212).
- Drugi Protokół do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r., sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 248).
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190).
- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury. (UNESCO, Paryż 1970 r. Dz. U. z 1974 r. Nr 20, poz. 106).
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564).
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (UNESCO, 2003 r. Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018).
- Europejska konwencja krajobrazowa sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98).
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy, sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 210).

UCHWAŁY GMINY:

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy

- Uchwała NR III/14/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Platerówka, gmina Platerówka.
- Uchwała NR III/15/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Zalipie, gmina Platerówka.
- Uchwała NR III/16/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Włosień, gmina Platerówka.
- Uchwała NR III/17/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Przylasek, gmina Platerówka.
- Uchwała NR III/18/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Lubański Wielki Las, gmina Platerówka.
- UCHWAŁA NR VIII/59/19 Rady Gminy w Platerówce z dnia 12 grudnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszarów położonych w obrębie Włosień, w gminie Platerówka.
- Uchwała Nr XXXIII/173/13 Rady Gminy w Platerówce z dnia 4 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „LIŚCIASTA GÓRA” wraz z terenami przyległymi w gminie Platerówka, obręb Lubański Wielki Las.
- Uchwała Nr XI/63/16 Rady Gminy w Platerówce z dnia 7 marca 2016 r. w sprawie przyjęcia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Bukowa Góra” w gminie Platerówka.

Dokumenty strategiczne:

- Uchwała Nr XIII/73/2000 Rady Gminy w Platerówce z dnia 30 czerwca 2000 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Platerówka.
- Uchwała Nr V/30/15 Rady Gminy w Platerówce z dnia 22 kwietnia 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Platerówka dla obszarów położonych w obrębie Włosień.
- Uchwała Nr III/9/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Platerówka na lata 2024-2027 w perspektywie do 2030 roku.
- Uchwała Nr XXX/262/23 Rady Gminy w Platerówce z dnia 30 marca 2023 r. w sprawie „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Platerówka na lata 2023 – 2029”.
- Uchwała Nr XXXIII/278/23 Rady Gminy w Platerówce z dnia 18 lipca 2023 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie Porozumienia Międzygminnego pomiędzy Gminą Platerówka a Gminami i Powiatami tworzącymi Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Zachodniego Obszaru Integracji (ZIT ZOI), wydzielenia na ten cel odpowiedniego majątku oraz opracowania dokumentu strategicznego Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Zachodniego Obszaru Integracji na lata 2021 – 2027, zwanym Strategią Rozwoju ZIT ZOI.
- Uchwała Nr XII/96/20 Rady Gminy w Platerówce z dnia 28 września 2020 r. w sprawie przystąpienia Gminy Platerówka do współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi Zachodni Obszar Integracji Województwa Dolnośląskiego (ZOI) w związku z utworzeniem i realizacją instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w okresie 2021-2027.
- Uchwała Nr III/16/18 Rady Gminy w Platerówce z dnia 17 grudnia 2018 r. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030”.
- Uchwała Nr XXVII/163/18 Rady Gminy w Platerówce z dnia 18 czerwca 2018 r. w sprawie wyrażenia zgody na przystąpienie do realizacji projektu pn. „Rowerem po granicy - transgraniczna koncepcja ścieżek rowerowych”.
- Uchwała nr XIII/65/08 Rady Gminy w Platerówce z dnia 28 kwietnia 2008 r. w sprawie przystąpienia Gminy Platerówka do Stowarzyszenia "Partnerstwo Izerskie" działające jako Lokalna Grupa Działania.

- Uchwała Nr XXXIV/279/23 Rady Gminy w Platerówce z dnia 7 września 2023 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
- Uchwała Nr XXX/258/23 Rady Gminy w Platerówce z dnia 30 marca 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na obszarze Gminy Platerówka, nie stanowiących jej wyłącznej własności.

Statuty sołectw:

- Uchwała Nr XIII/100/20 Rady Gminy w Platerówce z dnia 16 listopada 2020 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Platerówka.
- Uchwała Nr XIII/101/20 Rady Gminy w Platerówce z dnia 16 listopada 2020 r. w sprawie uchwalenia Statutu Sołectwa Zalipie.
- Uchwała Nr XIII/102/20 Rady Gminy w Platerówce z dnia 16 listopada 2020 r. w sprawie uchwalenia Statutu Sołectwa Przylasek.
- Uchwała Nr XIII/103/20 Rady Gminy w Platerówce z dnia 16 listopada 2020 r. w sprawie uchwalenia Statutu Sołectwa Włosień.

4. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ I OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI W POLSCE.

4.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.

Dokumentem strategicznym wyznaczającym kierunki działań administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce jest *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026*, który został przyjęty Uchwałą Nr 242 Rady Ministrów w dniu 8 grudnia 2023 r. W Programie przeprowadzono diagnozę trzech obszarów: organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce; stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach; komunikacji, partycypacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce. Celem głównym Programu jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce.

Do realizacji tego celu opracowano trzy cele szczegółowe dotyczące: weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości; wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków; roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja). Najważniejsze cele Programu oraz kierunki działań to:

1. Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego w Polsce. W ramach tego celu będą realizowane następujące kierunki działań:

- ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej,
- weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego,
- weryfikacja i klasyfikacja zasobu stanu zachowania zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnianych,
- weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

2. Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości. W ramach tego celu będą realizowane następujące kierunki działań:

- model i system wartościowania zabytków,
- plany zarządzania dla pomników historii,
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych,
- system bezpieczeństwa zabytków,
- projektowanie konserwatorskie.

3. Realizacja międzynarodowych zobowiązań. W ramach tego celu będą realizowane następujące kierunki działań:

- implementacja konwencji UNESCO z 1972 r. do ustawy o ochronie zabytków,
- wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001 r.,
- współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-UE,
- wsparcie procesu tworzenia planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

4. Cyfryzacja procesów administracyjnych. W ramach tego celu będą realizowane następujące kierunki działań:

- cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków,
 - opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.
5. Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków. W ramach tego celu będą realizowane następujące kierunki działań:
- wdrożenie i rozwój programu AZP+ ,
 - digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego,
 - rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D,
 - rozwój portalu Zabytek.pl.
6. Reforma finansowa ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W ramach tego celu będą realizowane następujące kierunki działań:
- premia zabytkowa,
 - wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami - *crowdfunding*.
7. Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych. W ramach tego celu realizowane będą następujące kierunki działań:
- strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków,
 - wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami,
 - Twój dom – dialog,
 - upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD” z tradycją,
 - warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich,
 - wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych,
 - proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.
8. Podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. W ramach tego celu realizowane będą następujące kierunki działań:
- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach,
 - badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego,
 - pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny,
 - kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego,
 - wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom,
 - edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami,
 - utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

Do realizacji wszystkich celów i zadań wymienionych w Programie opracowano szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym. Dokument jest uzupełniony o projekt systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji oraz analizę ryzyka. Budżet Programu wynosi 55,8 mln zł. Podmiotami koordynującymi zadania są: – Departament Ochrony Zabytków – Narodowy Instytut Dziedzictwa – Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków.

Szczególnie istotne dla jednostki samorządu terytorialnego są przewidywane szkolenia dla pracowników samorządowych w problematyce związanej z prowadzeniem inwestycji w obiektach zabytkowych. Szkolenia mają na celu zapoznanie służb samorządowych z ustawą o ochronie zabytków, definicją zabytku,

strukturą i kompetencjami organów ochrony zabytków, formą ochrony prawnej zabytku, prawami właścicieli zabytków i formami pomocy finansowej (w tym ze zwolnieniem z odprowadzania podatków), a także z wymaganiami stawianymi przez służby konserwatorskie obiektów zabytkowych takimi jak dokumentacja stanu istniejącego, rozpoznanie zabytku, wartościowanie, otoczenie zabytku, kontekst zabytku, historia. Podjęte działania będą skutkować wyższymi kompetencjami służb samorządowych w zakresie procesu inwestycyjnego przy obiektach zabytkowych.

4.2. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030.

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030 została przyjęta Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Cel główny Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 stanowi *wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków* w trzech obszarach: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie; Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie, Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny, współdziałanie, kultura, kreatywność. Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe: zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne, wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich, zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Kolejnym celem jest wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich zawiera działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono m.in. następujące priorytety:

- Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.

W dokumencie przyznano, iż jednym z fundamentów wzmacniania uczestnictwa Polaków w kulturze jest kontynuacja oraz wzmacnianie działań na rzecz wzrostu czytelnictwa będącego punktem wyjścia i warunkiem zaangażowania w różne formy aktywności kulturalnej i społecznej. Podejmowane działania będą związane z unowocześnianiem usług bibliotecznych i wzmacnianiem ich zaplecza technologicznego. W tym celu zrealizowany zostanie m.in.: projekt „OMNIS” polegający na wdrożeniu ogólnopolskiego systemu informatycznego oferującego jeden punkt dostępu do zbiorów polskich bibliotek i aktualnej oferty rynku wydawniczego w Polsce; program „Dom Kultury+”, skierowany do tych placówek, które gotowe są prowadzić nowatorskie działania animacyjne angażujące społeczność lokalną, zaprojektowane w oparciu o przeprowadzoną wcześniej diagnozę jej potrzeb i potencjałów oraz program „Infrastruktura domów kultury”, który ma na celu m.in. eliminowanie barier w dostępie do lokalnych instytucji kultury osób zagrożonych wykluczeniem. Istotnym obszarem objętym wsparciem będą zagadnienia związane z edukacją kulturalną obejmujące działania stymulujące kreatywności oraz aktywizację twórczą, adresowane do wszystkich grup wiekowych i społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz zagrożonych wykluczeniem, działania na rzecz zwiększenia zakresu wykorzystania kultury w obszarze aktywizowania i społecznego włączenia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. Zadania będą realizowane przez: Rządowy Program Dostępność Plus, w szczególności w zakresie Działania „Kultura bez barier” oraz „Przyjazne treści multimedialne”.

- Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.

W ramach tego priorytetu realizowane będą m.in. działania mające na celu dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków⁵. Jednym z działań w omawianym obszarze będzie wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii przez Prezydenta RP. Realizowane będą inicjatywy polegające na inwestycjach w zakresie ochrony i zachowania Pomników Historii oraz rozwoju i promocji związanej z nimi oferty turystycznej. Projekt strategiczny pn. Rozwój Turystyki Kulturowej obejmie następujące działania: dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania; dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Wsparcie obejmie podmioty zarządzające szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii, które podejmą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz samorządami.

⁵ W dokumencie odwołano się do zakresu działań ujętych w *Krajowym Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2020* dotyczących:

Optymalizacji systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, w którego skład wchodzi:

- szkolenia dla JST, w tym pracowników merytorycznych, w zakresie zarządzania dziedzictwem, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego,
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa na poziomach lokalnym, regionalnym i centralnym realizowane przez rozbudowę portalu internetowego, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji nt. dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy,
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrożenie programu opieki nad zabytkami, mający na celu promocję i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

Budowania świadomości społecznej wartości dziedzictwa, w ramach którego przewidziano następujące działania:

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, mająca budować świadomość społeczną w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego i przywracania ładu przestrzennego oraz profilaktyki i ochrony dziedzictwa przed działaniami przestępczymi (m.in. wandalizmem, dewastacją, nielegalną rozbiórką zabytkowej architektury, grabieżą stanowisk archeologicznych, kradzieżą i przemytem zabytków ruchomych),
- tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, mające na celu tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży,
- tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami, w ramach którego powstanie Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kultury.

Obecnie dokumentem wiodącym są zagadnienia wynikające z nowej edycji Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.

- Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Działania związane z cyfryzacją i udostępnianiem zasobów dziedzictwa kulturowego będą realizowane w ramach projektu strategicznego Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej, który zawiera zadania obejmujące digitalizację, przechowywanie, udostępnianie, a także ponowne wykorzystanie cyfrowych zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych i archiwalnych, do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych, naukowych oraz komercyjnych. Ponadto projekt obejmuje rozwijanie kompetencji cyfrowych oraz wiedzy dotyczącej najlepszych praktyk w Polsce i w Europie, w szczególności przez współpracę instytucji w ramach CK. W ramach projektu przeprowadzone zostaną również analizy służące wypracowaniu narzędzi pozwalających m.in. na inwentaryzację zasobów cyfrowych w Polsce oraz archiwizację zasobów internetowych.

- Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.

Działania mające na celu wzmocnienie poczucia wspólnoty obywatelskiej Polaków realizowane były w okresie 2016–2022 w ramach projektu strategicznego "Niepodległa". Wypracowane rozwiązania w zakresie wspierania działań kulturalnych o charakterze wspólnototwórczym zostały wykorzystane przy przygotowywaniu instrumentów polityki pamięci na okres po 2022 r.

- Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Dokumentem strategicznym definiującym politykę państwa względem zagospodarowania przestrzennego kraju jest *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, przyjęta uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu oraz wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny. Zaproponowana wizja zakłada odejście od traktowania polskiego terytorium jako zwornika między Wschodem i Zachodem na rzecz silniejszego akcentowania znaczenia uwarunkowań przestrzennych dla wykorzystania endogenicznych potencjałów i czynników rozwoju. Cechą Polski w 2030 roku ma być spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna, w której regiony kreują ogólnokrajowe impulsy rozwojowe, przyczyniając się do osiągnięcia celów ogólnych polityki regionalnej i przestrzennej. Ponadto, Polska w 2030 to kraj o ugruntowanych warunkach trwałego i zrównoważonego rozwoju, dobrze zagospodarowany, sprawnie zarządzany i bezpieczny, w którym poziom dochodów Polaków osiąga średni pułap europejski, a PKB na mieszkańca jest zbliżony do średniej UE. Cechą Polski w 2030 roku jest spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna.

Wizja ta będzie realizowana m.in. za pomocą celu strategicznego jakim jest wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Polityka przestrzenna wobec obszarów wiejskich będzie zmierzać do uruchomienia istniejącego potencjału rozwojowego

tych obszarów w celu zwiększenia ich konkurencyjności jako miejsca zamieszkania i pracy, wypoczynku oraz prowadzenia działalności gospodarczej i poprawy warunków życia mieszkańców. Dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich niezbędna jest należyta ochrona i wykorzystanie dla celów rozwojowych ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego, poprawa jakości i dostępności usług publicznych, wzmacnianie społeczności lokalnych, tworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej, co sprzyjać będzie powstawaniu źródeł dochodu poza rolnictwem. Zwiększy się atrakcyjność obszarów wiejskich jako miejsca do życia, wypoczynku i pracy. W odniesieniu do ochrony ruralistycznych układów historycznych, planowanie przestrzenne na obszarach wiejskich powinno zachowywać najlepsze tradycyjne wzorce zabudowy w powiązaniu z postulatem zapobiegania nadmiernemu jej rozproszeniu i tworzenia zwartych skupisk ludności.

W dokumencie wskazano na cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków, które obejmują:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów poprzemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Jednym z proponowanych narzędzi w programie jest przygotowanie Lokalnych Programów Rewitalizacyjnych jako warunku niezbędnego do prowadzenia działań inwestycyjnych przewidzianych w regionalnych strategiach rozwoju. Kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny obejmować priorytety techniczne, przestrzenne, społeczne, kulturowe, gospodarcze i ekologiczne. Ich zakres, oprócz poprawy stanu budynków mieszkalnych oraz budynków użyteczności publicznej, powinien obejmować ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, integrację społeczną mieszkańców rewitalizowanych obszarów, przywrócenie terenom zdegradowanym ich funkcji przyrodniczej lub nadanie im takiej funkcji, a także promocję zrównoważonego rozwoju.

4.4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030”. Trzecia fala nowoczesności została opracowana na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (M.P. z 2013 r. poz. 121). Określa główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres 15 lat. Celem głównym jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce gdyż założeniem wyjściowym przy konstruowaniu Strategii stała się konieczność przewyższenia

krzysu finansowego w jak najkrótszym czasie. Dlatego w dokumencie przedstawiono Polskę w 2030 jako kraj, w którym zaufanie stanie się kluczowym elementem życia społecznego, gospodarczego i kulturowego, co pozwoli na współpracę i działania dla wspólnego dobra. Dokument „Strategia rozwoju Polski do 2030 r.” przewiduje zmiany dotyczące m.in. programu nauczania w szkołach: wprowadzenie zajęć edukacyjnych w dziedzinie kultury i sztuki, promocję czytelnictwa oraz inicjację projektów współpracy między szkołami, a instytucjami kultury i sztuki. W planach jest także kształtowanie przestrzeni publicznej za pomocą rzeźb czy publicznych wystaw oraz wykorzystania nowych technologii do prezentacji multimedialnych, produkcji video, video-walls i audiobooks w komunikacji miejskiej⁶. Zadania z zakresu ochrony i zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego związane są z upowszechnieniem dostępności do dziedzictwa kulturowego, realizowane są w ramach celów: „Stworzenie Polski cyfrowej” i „Wzrost społecznego kapitału rozwoju”.

5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA ORAZ POWIATU.

5.1. Program Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024.

Instrumentem kształtowania długookresowej polityki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w województwie dolnośląskim jest *Program Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024*, który został opracowany na podstawie uchwały Zarządu Województwa nr 2944/VI/20 z dnia 5 listopada 2020 r. przez Instytut Rozwoju Terytorialnego, we współpracy z Działem Dziedzictwa Kulturowego, Wydziałami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz przy udziale Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Podstawą do wytyczenia strategii jest przeprowadzona analiza zasobu⁷ i stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska. W dokumencie stwierdzono, iż obiekty zabytkowe znajdują się w stopniowo lepszym stanie zachowania w wyniku prac konserwatorskich, remontowo-budowlanych, adaptacyjnych, etc. jednakże nadal wysoki procent - szczególnie obiektów zabytkowych znajdujących się w rękach prywatnych, ARN (Agencji Nieruchomości Rolnych) oraz Lasów Państwowych - ulega degradacji. W niedostatecznym stanie znajdują się również zabytki techniki oraz obiekty przemysłowe wymagające prowadzenia działań ochronnych i zabezpieczających. W programie przyjęto wizję rozwoju: *Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego*. Za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości Dolnego Śląska. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jaki znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa.

⁶<http://polska2030.pl/dlugookresowa-strategia-rozwoju-kraju-polska-2030-trzecia-fala-nowoczesnosci/>.

⁷ liczba obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków w województwie dolnośląskim wg danych DWKZ (stan na koniec 2020 r.) obejmuje - 46.040 obiektów, w tym zabytki nieruchome - 8.130, stanowiska archeologiczne - 1.492 oraz zabytki ruchome - 36.418.

Realizacja celu strategicznego oparta jest na dwóch celach operacyjnych:

Pierwszy - *Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego*, obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi.

Drugi: *Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego* i obejmuje działania wzmacniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części marki regionu.

W ramach Pierwszego Celu Operacyjnego zdefiniowano 3 priorytety:

- Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim.

Istotne dla samorządu terytorialnego w Platerówce są działania obejmujące opracowanie dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych. Działanie polega na wsparciu finansowym opracowań dokumentacji określonej w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w odniesieniu do obiektów zabytkowych w stanie zagrożenia, w szczególności obiektów o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

- Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków.

Szczególnie istotne dla Gminy Platerówka są działania obejmujące:

- poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych samorządu województwa. Działanie polega na finansowaniu prac badawczych i dokumentacyjnych oraz prac zabezpieczających i konserwatorsko-budowlanych przy zabytkach stanowiących mienie samorządu województwa, w tym jednostek samorządowych i samorządowych instytucji kultury. W ramach działania jest również możliwe przeprowadzenie analizy adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji w celu wykorzystania ich dla jednostek podległych lub zależnych od Samorządu Województwa Dolnośląskiego,
- dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa. Działanie polega na udzielaniu wsparcia finansowego, w charakterze dotacji, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach niebędących w bezpośrednim zarządzie samorządu województwa,
- wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków. Działanie polega na dofinansowaniu wyposażenia zabytków w systemy zabezpieczeń przeciwwłamaniowych i przeciwpożarowych, w szczególności w obiektach posiadających cenne dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego oraz w obiektach architektury drewnianej. Działanie dotyczy także czasowego zabezpieczenia zabytków krytycznie zagrożonych przed pogłębiającym się procesem destrukcji,
- wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Działanie ma na celu poprawę dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej obiektów zabytkowych. Jego realizacja będzie polegać na dofinansowaniu wyposażenia zabytków w niezbędne udogodnienia zwalczające wykluczenie społeczne osób z niepełnosprawnościami,

- wspieranie poprawy efektywności energetycznej obiektów zabytkowych wraz z wymianą źródeł ciepła na zero lub niskoemisyjne. Działanie ma na celu zmniejszenie ilości energii wykorzystywanej w obiektach zabytkowych i będzie polegało na wsparciu kompleksowej termomodernizacji, a także wymianie instalacji wytwarzających ciepło w oparciu o paliwa stałe na źródła zeroemisyjne wykorzystujące odnawialne źródła energii lub niskoemisyjne instalacje gazowe. Przewiduje się także możliwość modernizacji instalacji gazowych. Termomodernizacja obiektów zabytkowych, mająca na celu dostosowanie do nowych wymagań ochrony cieplnej i oszczędności energii, będzie związana z dociepleniem zewnętrznych przegród, wymianą lub montażem instalacji CO i CWU, a także usprawnieniem systemu wentylacji oraz wymianą stolarki okiennej i drzwiowej w sposób odpowiadający wymaganiom izolacyjności cieplnej. Wsparcie będzie dotyczyło również analogicznych działań przy adaptowaniu nieużytkowanych obiektów zabytkowych i nadawaniu im nowych funkcji.
- Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego.

W ramach Drugiego Celu Operacyjnego zdefiniowano 3 priorytety.

- Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne.

Ze względu na bogatą historię Gminy Platerówka istotne są działania mające na celu realizację i wspieranie projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego w regionie oraz promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną. Wsparciem będą objęte m.in. działania związane z opracowaniem platform internetowych, działalnością wydawniczą i multimedialną promującą zabytki Dolnego Śląska. Wspieranie inicjatyw powoływania instytucji kultury promujących zabytki Dolnego Śląska.

- Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami.

Obiekty zabytkowe na terenie Gminy Platerówka znajdują się w dużej części w rękach prywatnych. Dlatego dla samorządu terytorialnego oraz dla właścicieli istotne są wszelkie działania związane ze wsparciem merytorycznym i organizacyjnym. Działania obejmują m.in.: promocję „dobrych praktyk” w zakresie adaptacji zabytków do współczesnych funkcji, opracowanie materiałów informacyjnych w zakresie pozyskiwania źródeł finansowych na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach, organizację szkoleń i warsztatów związanych m.in. z opracowaniem aplikacji etc., ustanowienie corocznej nagrody za najlepsze działania w zakresie konserwacji zabytków.

- Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.

W ramach działania przewidywane jest realizowanie i wspieranie aktywnego marketingu tych zasobów dziedzictwa kulturowego, które przyczynią się do rozwoju gospodarczego regionu, w tym zwłaszcza rozwoju sektora usług i rzemiosła. Działania obejmują promocję i marketing zasobów zabytków Dolnego Śląska w powiązaniu z ofertą turystyczną, marketing markowych produktów turystycznych powiązanych z zasobami zabytkowymi, tworzenie oraz promocję tematycznych szlaków turystycznych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, promocję produktów regionalnych i tradycyjnych. W tym aspekcie Gmina Platerówka charakteryzuje się bogatą ofertą kulturalną prezentującą różnorodny zakres walorów

zabytkowych, krajobrazowych mogących stanowić podstawę do wykreowania produktów turystycznych.

Program Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego obejmuje lata 2021-2024. Wnioski wynikające z jego realizacji będą stanowiły jedną z podstaw definiowania zagadnień Programu, który zostanie opracowany na kolejny okres.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

Dokumentem określającym politykę zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa jest *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, który został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. W Planie ujęto rozmieszczenie istniejących oraz planowanych elementów zagospodarowania przestrzennego w zakresie: sieci osadniczej, systemów transportowych, infrastruktury technicznej, ochrony środowiska, zasobów przyrodniczych, kulturowych, krajobrazu i uzdrowisk oraz ochrony przeciwpowodziowej, inwestycji celu publicznego obejmującą infrastrukturę społeczną, drogową, kolejową, lotniczą elektroenergetyczną, gazową, ochrony przeciwpowodziowej, a także inwestycje z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu. Punktem wyjścia do sformułowania tej polityki jest wizja zagospodarowania przestrzennego, stanowiąca jednocześnie cel główny, czyli stan, do którego Samorząd Województwa Dolnośląskiego będzie dążył traktując przestrzeń jako wspólne dobro - *Dolny Śląsk 2030: różne obszary - jeden region, różne potencjały - spójny rozwój*. Niniejsza wizja została opisana za pomocą czterech celów polityki zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa:

- Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy.
- Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.
- Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka.
- Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.

W odniesieniu do omawianej problematyki związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego w planie stwierdzono, iż pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwo dolnośląskie zajmuje pierwszą pozycję w Polsce. Ponieważ zasoby stanowią bardzo istotny czynnik umożliwiający budowanie i utrwalanie tożsamości regionalnej oraz rozwijanie potencjału społecznego i gospodarczego należy podjąć wszelkie działania zmierzające do ochrony i opieki nad zabytkami, które podlegają m.in. kompetencjom organów administracji publicznej. Jednym z najważniejszych zadań jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych wymagających podjęcia prac ratowniczych. Również konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy. Ponadto samorząd województwa wspierać

będzie rozwój systemu regionalnych szlaków turystycznych oraz jego integrację z transportem zbiorowym. Priorytetem w tym zakresie będzie opracowanie koncepcji rozwoju regionalnych szlaków turystycznych opartej m.in. o rozpoznanie popytu turystycznego, analizę chłonności i atrakcyjności zasobów oraz ocenę wpływu zmian klimatu na rozwój tras turystycznych. Wdrożenie koncepcji pozwoli na racjonalne, oparte na zasadach zrównoważonego rozwoju, kanalizowanie ruchu turystycznego w regionie oraz wzmocni ochronę zasobów najcenniejszych przed nadmierną penetracją turystyczną. Celem opracowania koncepcji jest wyznaczenie systemu regionalnych tras turystyki aktywnej oraz sieci tematycznych szlaków turystycznych udostępniających zasoby przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe regionu.

Działania odnoszące się do dziedzictwa kulturowego będą realizowane w ramach celu 2: *Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego*, kierunek 2.2. *Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu*. Polegają one na:

- Zapewnieniu ochrony i poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego oraz utrzymaniu wielokulturowej tożsamości regionu, w tym poprawie stanu założeń przestrzennych o zachowanej strukturze urbanistycznej oraz zespołów zabytkowych, zachowaniu miejsc pamięci utrwalających wielokulturową tożsamość regionu przez wsparcie finansowe samorządu województwa.
- Wskazaniu w planie obszarów i zespołów zabytkowych wnioskowanych do objęcia ochroną w formie parku kulturowego i pomnika historii dla zachowania wartości krajobrazu kulturowego o wysokim znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego.
- Wspieraniu rozwoju systemu regionalnych szlaków turystycznych poprzez: opracowanie koncepcji rozwoju systemu regionalnych szlaków turystycznych z uwzględnieniem obszarów o niewykorzystanym potencjale turystycznym, włączenie regionalnych szlaków turystycznych w udostępnianie zasobów przyrodniczych i kulturowych będących w gestii samorządu województwa, poprawę dostępności turystycznej województwa przez integrację regionalnych szlaków z systemem węzłów przesiadkowych komunikacji zbiorowej.
- Opracowaniu zintegrowanej strategii rozwoju regionalnych klastrów turystycznych.

Za istotne uznano opracowanie: strategii turystycznego zagospodarowania Odry i jej dorzecza, strategii turystycznego zagospodarowania obszarów górskich i podgórskich Polski jak również opracowanie i wdrożenie jednolitych podstaw prawnych regulujących całościowo proces planowania, realizacji i eksploatacji szlaków turystycznych oraz opracowanie systemu ewidencji i numeracji tras rowerowych na poziomie krajowym. W celu zapewnienia ciągłej perspektywy związanej z zarządzaniem i zachowaniem dziedzictwa kulturowego zdefiniowano postulaty skierowane do Gmin polegające m.in. na:

- Uwzględnianiu założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków.
- Wskazywaniu w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej ewidencji zabytków).
- Realizacji regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków turystycznych.

- Realizacji funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych.
- Dostosowaniu rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu poprzez: realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych turystycznie zasobach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, jako standardu ich komunikacyjnej obsługi; wykluczenie z realizacji infrastruktury sportów zimowych obszarów o niewystarczających zasobach wód, których eksploatacja dla wytwarzania sztucznego śniegu zagraża lokalnemu środowisku naturalnemu.
- Obejmowaniu ochroną w formie parku kulturowego obszarów o wysokich walorach historycznych, artystycznych i krajobrazowych.

5.3. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

Koncepcję wieloletniego i wieloaspektowego rozwoju, odzwierciedlającą preferencje oczekiwania regionalnej społeczności zawiera *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030*, która została przyjęta Uchwałą L/1790/18 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego w dniu 20 września 2018 r. W dokumencie przedstawiono wizję przyszłościowego rozwoju regionu gdzie: *Dolny Śląsk jest w 2030 regionem równomiernego rozwoju, regionem przyjaznym, nowoczesnym i konkurencyjnym*. Jej osiągnięciu służyć będzie realizacja celu nadrzędnego, którym jest harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności oraz przyporządkowanych mu pięciu celów strategicznych:

1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu.
2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.
3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego.
4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.
5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

W dokumencie przyznano, iż na terenie województwa dolnośląskiego obserwuje się dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej, a większość miast Dolnego Śląska posiada historycznie wykształcony układ przestrzenny z obiektami zabytkowej zabudowy. Działania odnoszące się do zachowania i promowania dziedzictwa kulturowego są przyporządkowane różnym obszarom celów strategicznych, obejmują m.in.:

- Rewitalizację zdegradowanych obszarów wiejskich, miejskich, w tym przemysłowych.
- Wspieranie działań na rzecz rewitalizacji zabytkowych zespołów urbanistycznych i najcenniejszych obiektów architektury.
- Podejmowanie działań na rzecz upowszechniania i poprawy dostępności do kultury.
- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
- Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

5.4. Strategia Rozwoju Powiatu Lubańskiego do roku 2030 roku.

Strategia Rozwoju Powiatu Lubańskiego do roku 2030 roku została przyjęta Uchwałą nr 403/2022 Rady Powiatu Lubańskiego z dnia 30 listopada 2022 r. W dokumencie dokonano analizy sfery społecznej, gospodarczej, przestrzenno-środowiskowej następnie przedstawiono szeroką wizję powiatu jako wspólną kreację, wizualizację przyszłości opierającą się na następujących oczekiwaniach:

- powiat będzie atrakcyjnym subregionem o rozwiniętych funkcjach turystycznych oraz wypoczynkowych, które będą wartością dodaną dla społeczności lokalnej oraz turystów,
- wykorzystane zostały ponadprzeciętne walory uzdrowiskowe powiatu, przy równoczesnym rozwoju ośrodka sportów zimowych,
- rozpoznawalność powiatu w województwie dolnośląskim będzie znaczącą marką "Powiat Lubański" przyciągać będzie kolejnych inwestorów, nowych mieszkańców, turystów,
- powiatowy rynek pracy nacechowany jest wysoką jakością będącą wynikiem inwestycji w nowoczesne sektory gospodarki,
- w powiecie lubańskim realizowane są liczne projekty wpisujące się w zrównoważony rozwój, ze szczególnym uwzględnieniem projektów przyjaznych środowisku,
- infrastruktura społeczna techniczna, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury drogowej, będą na wysokim poziomie.

Wizja Strategii realizowana będzie w oparciu o cel horyzontalny, którym jest: *wyższa jakość życia mieszkańców Powiatu Lubańskiego przy poszanowaniu zasad zrównoważonego rozwoju* oraz 5 celów strategicznych: poprawa jakości usług w sferze społecznej, zdrowia i edukacji; wspieranie aktywności gospodarczej, w tym rozwój turystyki, promocja powiatu; poprawa jakości środowiska naturalnego; wielofunkcyjny rozwój przestrzeni, w tym obszarów wiejskich oraz infrastruktury; efektywne zarządzanie publiczne. Zadania związane z ochroną, promocją i zachowaniem dziedzictwa kulturowego odnoszą się m.in. do:

- promocji cennych architektonicznie obiektów zabytkowych,
- organizowania imprez o charakterze ponadlokalnym,
- rozwój i promocja różnorodnych form rekreacji,
- przygotowanie koncepcji ścieżek rowerowych łączących gminy, ważniejsze obiekty turystyczne, w tym agroturystyczne poza głównymi trasami samochodowymi,
- wspieranie lokalnych grup działania w realizacji programów odnowy wsi.

W Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028 zdefiniowano zadania, które są koherentne z zadaniami określonymi w Strategii, szczególnie w zakresie promocji oferty kulturalnej i turystycznej w tym tworzenie, wytyczanie i oznakowanie ścieżek edukacyjnych i rowerowych.

5.5. Strategia Rozwoju Sudety 2030.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020–2030, obejmująca swoim zasięgiem subregiony wałbrzyski i jeleniogórski (NUTS 3) – Strategia Rozwoju Sudety 2030 została przyjęta Uchwałą Nr III/16/18 Rady Gminy w Platerówce z dnia 17 grudnia 2018 r. Gmina Platerówka należy w Strategii do subregionu jeleniogórskiego, powiatu lubańskiego.

Strategia Rozwoju Sudety 2030 składa się z dwóch podstawowych części: diagnozy prospektywnej w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej obszaru subregionów (podregionów) wałbrzyskiego i jeleniogórskiego oraz założeń strategicznych. W Strategii określono następującą wizję: *Rozwój, współpraca, dobrobyt czyli: Nowoczesny i dostępny obszar o konkurencyjnej gospodarce, gdzie mieszkają szczęśliwi i zaangażowani ludzie, dbający o jakość zasobnego środowiska i tradycji* oraz Cel główny: *Długookresowa współpraca, wysoka jakość życia i środowiska, konkurencyjna i innowacyjna gospodarka*. Następnie w dokumencie wyznaczono cztery cele strategiczne. w ramach 4 Celu Strategicznego: *Terytorium przyjazne dla środowiska, wykorzystujące swój potencjał oraz działania 4.2* Ochrona, rewitalizacja i udostępnianie walorów kulturowych wyznaczono zadania związane z ochroną zasobów dziedzictwa kulturowego polegające na:

- Rewitalizacji zabytkowych układów urbanistycznych, założeń uzdrowiskowych oraz rewaloryzacji obiektów zabytkowych;
- Modernizacji infrastruktury instytucji kultury i muzeów (zwiększeniu bezpieczeństwa i dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego);
- Wyznaczeniu obszarów szczególnie cennych kulturowo i objęcie ich planowaniem miejscowym (MPZP), na bazie współpracy JST z właściwymi instytucjami
- Wykreowaniu programu wsparcia dla miejscowości z obszaru Porozumienia Sudety 2030 o wysokich walorach kulturowych, niebędących siedzibami gmin;
- Wsparciu działań z zakresu kultury budujących/wzmacniających wspólną tożsamość terytorium Porozumienia Sudety 2030;
- Wyznaczeniu obszarów szczególnie cennych kulturowo i objęcie ich planowaniem miejscowym (MPZP), na bazie współpracy JST z właściwymi instytucjami.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028 jest spójny z przyjętymi założeniami Strategii odnoszącymi się do zadań związanych z zachowaniem dziedzictwa kulturowego, szczególnie w kwestii rewitalizacji obiektów zabytkowych, wspólnej tożsamości regionu m.in. poprzez wsparcie dla rzemiosła i produktów lokalnych oraz opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziedzictwa kulturowego.

6. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE GMINY PLATERÓWKA.

6.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Platerówka.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Platerówka jest dokumentem planistycznym opracowanym w 2004 r. wskazującym na rozwój społeczno-gospodarczy i przestrzenny gminy. Celem głównym jest uzyskanie takiej struktury, która w harmonijny, zrównoważony sposób wykorzysta walory przyrodnicze i kulturowe gminy oraz jej zasoby dla poprawy warunków życia mieszkańców. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego będzie realizowana w ramach celów bezpośrednich poprzez: ochronę najcenniejszych pod względem przyrodniczym obszarów i obiektów oraz objęcie niektórych ochroną prawną; ochronę środowiska kulturowego i krajobrazu prowadzącą do pełnej integracji historycznie ukształtowanych przestrzeni ze współcześnie realizowanymi celami, służącą utrwaleniu tożsamości regionu, z zachowaniem lokalnych odrębności i utrzymaniu głównych elementów struktury funkcjonalno - przestrzennej gminy. Założenia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Platerówka zostały zrealizowane. Należy rozważyć opracowanie dokumentu: Strategia Rozwoju Gminy Platerówka w przyszłej perspektywie, która będzie obejmować zakres merytoryczny związany z analizą, diagnozą, strategią ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zasobów dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

6.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Platerówka.

Dokumentem określającym politykę przestrzenną Gminy Platerówka jest *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Platerówka*, które zostało przyjęte Uchwałą Nr XIII/73/2000 Rady Gminy w Platerówce z dnia 30 czerwca 2000 r. oraz Uchwałą NR V/30/15 Rady Gminy w Platerówce z dnia 22 kwietnia 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Platerówka dla obszarów położonych w obrębie Włosień. Studium określa się m.in. kierunki i cele ochrony środowiska kulturowego i krajobrazu prowadzące do integracji historycznie ukształtowanej przestrzeni ze współcześnie realizowanymi celami utrzymujące tożsamość regionu oraz lokalną odrębność. W odniesieniu do ochrony wartości kulturowych w Studium przeprowadzono m.in. analizę historyczną dziedzictwa materialnego oraz utrzymano postulaty wynikające z ustaleń miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy uchwalonego w 1990 r. polegające na:

- konieczności przeprowadzenia rewaloryzacji założenia pałacowo-parkowego we Włosieniu Dolnym,
- utworzenia strefy ochrony konserwatorskiej wokół: założenia sakralnego w Platerówce, renesansowego dworu w Platerówce, założenia pałacowo-parkowego we Włosieniu Dolnym i domu nr 104 we Włosieniu Górnym,
- wpisania do rejestru zabytków drewnianej zabudowy przysłupowej szachulcowej: w Platerówce: nr 3, 15, 17, 24, 81, 101, 104, 107, 116, 124, 157, 217; we Włosieniu: nr 13, 17, 42, 58, 61, 118, 124a, 172, 179, 182, 183, 227, 233; w Zalipiu: nr 1, 5, 108, 115, 125, 213.

Ponadto stwierdzono, iż na rysunku planu oznaczono jedynie założenie pałacowo-parkowe we Włosieniu Dolnym.

W zakresie kształtowania zabudowy określono minimalne wielkości działek dla zabudowy wolnostojącej, bliźniaczej, szeregowej oraz przyjęto następujące zasady: budownictwo mieszkaniowe realizowane będzie w zabudowie jednorodzinnej i wielorodzinnej; zabudowa jednorodzinna będzie lokalizowana na obszarach skoncentrowanej zabudowy oraz na terenach wyznaczonych dla rozwoju osadnictwa wiejskiego; wszystkie obiekty zabytkowe ujęte w spisie i rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, będą poddawane jego nadzorowi w trakcie ich odbudowy i przebudowy; budynki jednorodzinne kryte dachówką mogą posiadać maksymalnie 2-3 kondygnacje, z czego trzecia może być kształtowana w poddaszu użytkowym.

W Studium wskazano, iż elementem wymagającym dopracowania są kwestie związane z ochroną dziedzictwa archeologicznego gdyż na rysunku planu i w tekście brak ustaleń dotyczących zagadnień archeologicznych. Przyznano również, iż zakres ochrony konserwatorskiej przewidzianej planem zagospodarowania wydaje się być niewystarczający, szczególnie w zakresie kształtowania nowej zabudowy. Ponadto, z punktu widzenia konserwatorskiego wobec nikłych efektów dotychczasowej ochrony konserwatorskiej oraz poważnego zagrożenia substancji zabytkowej za szczególnie istotne uważa się podjęcie działań mających na celu stworzenie skutecznego i racjonalnego systemu ochrony wartości kulturowych obszaru gminy poprzez:

- zachowanie pierwotnych struktur i form osadnictwa,
- podjęcie skutecznych działań na rzecz znalezienia właściwego użytkownika dla założenia pałacowo-parkowego we Włosieniu Dolnym, zabezpieczenie doraźne i przeprowadzenie remontu konserwatorskiego,
- stworzenie preferencyjnego systemu finansowania remontów obiektów o wartościach kulturowych,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych dla potrzeb turystycznych i publicznych,
- kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do lokalnej tradycji i racjonalne gospodarowanie terenami budowlanymi,
- przekształcanie obiektów i obszarów dysharmonijnych, zdegradowanych w oparciu i w nawiązaniu do historycznych form architektonicznych lub nowoczesnych o wysokich walorach architektonicznych,
- rozszerzenie zapisów dotyczących ochrony konserwatorskiej w planach zagospodarowania przestrzennego (m.in. ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej),
- objęcie wpisem do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów,
- aktualizację i weryfikację ewidencji konserwatorskiej.

W dokumencie określono następujące zasady ochrony środowiska kulturowego:

- zachowanie obiektów o wartościach kulturowych poprzez ich konserwację, rewaloryzację, adaptację do współczesnych potrzeb i wymogów,
- rozszerzenie zakresu ochrony poprzez ustanowienie obszarów ochrony konserwatorskiej,
- przekształcenie oraz waloryzację obiektów dysharmonijnych i obszarów zdegradowanych,
- rozwój budownictwa w oparciu o walory kulturowe na zasadzie kontynuacji cech przestrzennych – kształtowanie skali i formy nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej, jako jej twórczej interpretacji,
- podporządkowanie i wpisywanie nowej zabudowy w krajobraz,

- aktywizację turystyczną gminy polegającą na wykorzystaniu w większym stopniu walorów przyrodniczych i kulturowych,
- zachowanie, w miarę możliwości bez przekształceń, krajobrazu otwartego.

W zakresie ochrony wartości kulturowych w oparciu o powołane zasady w Studium postuluje się następujące kierunki działań:

- wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej oraz ustala się zasady ich zagospodarowania,
- określa się obiekty proponowane do objęcia ochroną konserwatorską oraz ustala zasady ich zagospodarowania,
- wyznacza się obszary i obiekty do przekształceń i rehabilitacji, waloryzacji oraz ustala zasady ich zagospodarowania,
- proponuje się opracowanie i uchwalenie lokalnej polityki finansowej i preferencyjnej dla ratowania obiektów o walorach kulturowych, a także opracowanie systemu promocji dla noworealizowanych obiektów o twórczych rozwiązaniach architektonicznych, w szczególności dla obiektów projektowanych i realizowanych w tradycyjnej konstrukcji i formie, proponuje się opracowanie programu popularyzującego zagadnienia związane z miejscową tradycją budowlaną i zabytkami regionu.

W studium określono zróżnicowane pod względem przedmiotu ochrony i reżimów ochronnych, strefy ochrony konserwatorskiej w celu utrwalenia odrębności zespołu zabudowy o wysokich wartościach kulturowych, historycznych prezentujących indywidualne cechy zabytkowego układu przestrzennego. W strefie postuluje się zachowanie, w miarę bez przekształceń, rozplanowanie, zabudowę oraz związany z nimi integralnie układ terenu i krajobrazu gdzie wiodącym jest priorytet wymagań konserwatorskich nad działalnością inwestycyjną.

- strefa podwyższonej ochrony wartości kulturowych dla założeń pałacowo-parkowych we Włosieniu Dolnym i Górnym i kościoła w Platerówce;
- strefa podstawowej ochrony wartości kulturowych obejmująca część terenów zabudowy wsi Włosień i Platerówka (od założenia pałacowo – parkowego we Włosieniu Dolnym do spichlerza w Platerówce);
- strefa eksploatacji obiektów zabytkowych dla kościoła w Platerówce.

W strefie podwyższonej ochrony wartości kulturowych obowiązują:

- konserwacja i rewaloryzacja historycznej zabudowy, układów przestrzennych i ich elementów,
- eliminacja lub waloryzacja form dysharmonijnych (obiektów i urządzeń),
- uszczelnienie historycznych struktur przestrzennych,
- dostosowanie nowych obiektów do historycznej zabudowy, układu przestrzennego w zakresie sytuacji, skali, formy, detalu architektonicznego i materiału.

Strefę podstawowej ochrony wartości kulturowych wyznacza się, aby uchronić od zniszczenia zabytkowe elementy dawnego układu przestrzennego i charakterystycznej zabudowy, posiadającej walory kulturowe. W strefie zachowane są w miarę bez przekształceń rozplanowanie i zabudowa. W strefie podstawowej ochrony walorów kulturowych obowiązują:

- zachowanie charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych,
- uczytelnienie historycznych struktur przestrzennych,
- w miarę możliwości waloryzacja elementów dysharmonijnych,
- dostosowanie nowych obiektów do charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych w zakresie sytuacji, skali i formy architektonicznej.

Strefę ekspozycji obiektów zabytkowych wyznacza się, aby zapewnić widok na obiekt zabytkowy o szczególnym znaczeniu dla układu przestrzennego. W strefie zachowany jest w miarę bez przekształceń obiekt zabytkowy wraz z najbliższym otoczeniem. W strefie ekspozycji obiektów zabytkowych obowiązują:

- zachowanie charakterystycznego widoku (elementy architektoniczne i przyrodnicze) na obiekt zabytkowy,
- zachowanie obiektu zabytkowego jako dominanty przestrzennej,
- zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych na przedpolu obiektu eksponowanego,
- zakaz lokalizacji wolnostojących reklam,
- eliminowanie istniejących i zakaz stosowania napowietrznych linii infrastruktury technicznej,
- dostosowanie architektoniczne obiektów lokalizowanych w kulisach i tle eksponowanego zabytku.

W Studium postuluje się wprowadzenie stref ochrony konserwatorskiej do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ustalenia planów powinny być jednoznaczne, natomiast zasady zagospodarowania i określenia gabarytów i form architektonicznych obiektów nowych określane jednorazowo wraz z uzgodnieniem planu przez Służbę Ochrony Zabytków. Nie wyznacza się na terenie gminy strefy ochrony archeologicznej. Natomiast w przypadku dokonania znalezisk archeologicznych prace budowlane winny być przerwane, a teren udostępniony do ratowniczych badań archeologicznych. Badania te wykonywane są na koszt inwestora. Wyniki tych badań decydują o możliwości kontynuowania prac budowlanych lub ewentualnie o ich zaniechaniu i zmianie przeznaczenia terenu

W dokumencie stwierdzono, iż z uwagi na brak możliwości określenia w studium wszystkich obiektów, które winny być objęte ochroną konserwatorską należy dążyć do objęcia wpisem do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów reprezentatywnych dla wszystkich typów i rodzajów oraz dążyć do objęcia ochroną charakterystycznej zabudowy mieszkalno-gospodarczej sprzed 1945 r.

1. Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków:

- obiekty reprezentatywne dla przysłupowego budownictwa szachulcowego,
- obiekty reprezentatywne dla murowanego budownictwa zagrodowego,
- historyczne obiekty techniczne, jak: transformatory, wieże do suszenia węży strażackich, remizy straży pożarnych, itp.
- historyczne obiekty przemysłowe i gospodarcze,
- krzyże przydrożne.

W studium postuluje się ze względu na zły stan zachowania obiektów wprowadzenie punktowej ochrony obiektów wybudowanych przed 1945 r. Remonty, modernizacje i rozbudowy wyżej wymienionych obiektów winny być prowadzone z poszanowaniem substancji historycznej i w nawiązaniu do (kontynuacja) ich formy architektonicznej. Zakres i sposób inwestycji powinny być określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub uzgadniane ze Służbą Ochrony Zabytków (WUKZ). W stosunku do cennej zieleni integralnie związanej z zabudową, nadającej obszarowi rys indywidualny (pojedyncze drzewa, fragmenty alei) proponuje się objęcie ścisłą ochroną okazów pomnikowych oraz podejmowanie działań zmierzających do jej zachowania m.in. przez pielęgnację, uzupełnienie układu nasadzeniami właściwych gatunków oraz w miarę możliwości wykluczanie inwestycji wymagających usuwania drzew. W wyznaczonych obszarach i obiektach przeznaczonych do przekształceń, rehabilitacji, waloryzacji należy podejmować

działania zmierzające do podporządkowania zabudowy poprzez regulacje, wprowadzanie dominant, korygowanie, kształtowanie właściwych proporcji przestrzenno-architektonicznych, waloryzowanie istniejącej dysharmonijnej zabudowy ze szczególnym uwzględnieniem przekształceń w zakresie proporcji obiektów, form architektonicznych dachów, zmian kolorystycznych i materiałowych elewacji, wprowadzanie zieleni osłonowej. W studium zaproponowano opracowanie programu konserwatorskiego w celu ratowania najcenniejszych obiektów i obszarów o wartościach kulturowych. Koordynatorem programu powinien być lokalny samorząd przy współpracy z Służbami Ochrony Zabytków (WUKZ) oraz z udziałem społeczności lokalnych (mieszkańcy, harcerze, społeczni opiekunowie zabytków, inwestorzy). Program ratowniczy winien polegać na włączaniu obiektów zabytkowych w nurt turystyki i usług. Szczególne znaczenie i oś programu winno stanowić założenie pałacowo-parkowe we Włosieniu Dolnym, dla którego przewidywać należy funkcję turystyczną. Ponadto proponuje się popularyzację zagadnień związanych z miejscową tradycją budowlaną, zabytkami i historią regionu, np. poprzez organizowanie konkursów plastycznych w szkołach, rajdów, akcje wydawnicze (foldery, monografie obiektów, wsi itp.), popularyzację w mediach.

W przypadkach sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, należy wziąć pod uwagę poniższe wnioski:

- na terenie gminy należy dążyć do utrzymania dotychczasowego charakteru zabudowy,
- nowa zabudowa winna być lokalizowana w oparciu o istniejącą sieć dróg, a nowe drogi winny stanowić logiczną kontynuację istniejących,
- należy kontynuować historyczną linię zabudowy,
- w stosunku do istniejącej zabudowy historycznej (sprzed 1945 r.) należy określić zasady modernizacji, remontów i rozbudów.

Zaleca się :

- zachowanie istniejącej zabudowy, jej charakterystycznych elementów (gabarytów, formy architektonicznej, materiału, wykończenia elewacji, kolorystyki).

Niewskazane są:

- zmiany podziałów elewacji,
- przekształcenia proporcji i rozmieszczania otworów,
- stosowanie takich materiałów jak: plastik (okna plastikowe, siding), blacha płaska, trapezowa.

Należy wyznaczyć strefy ochrony konserwatorskiej i określić zasady ich zagospodarowania, w stosunku do obiektów dysharmonijnych i obszarów do rehabilitacji i przekształceń, należy określić zasady ich zagospodarowania, w stosunku do nowej zabudowy należy określić sposób sytuowania obiektów na działce oraz ich formę architektoniczną.

Niewskazane jest:

- sytuowanie budynków na środku działki,
- lokalizacja budynków opartych na rzucie kwadratu,
- stosowanie dachu innego niż dwuspadowy lub naczółkowy o kącie nachylenia połąci 40-45°,
- przekraczanie dwóch kondygnacji,
- nawiązanie architektoniczne i stosowanie wykończeń w stylu „historyzującym” (rozwiązań w stylu współczesnych „pałacyków, zamków, dworków”).

Zaleca się:

- stosowanie materiałów i kolorystyki jak historyczna, tj.: cegła (tynkowanej lub nie), dachówki,
- sytuowanie budynków o rzucie w formie wydłużonego prostokąta,
- stosowanie dachów dwuspadowych i naczółkowych, symetrycznych o kącie nachylenia połaci 40-45°,
- nawiązanie do charakterystycznych podziałów, rytmów elewacji, wielkości i rozmieszczenia okien, sposobów wykończenia elewacji,
- wprowadzanie zieleni wysokiej i niskiej w typowych dla tego obszaru układach i składzie gatunkowym.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględniać należy obiekty chronione prawnie, tj. wpisane do rejestru zabytków na podstawie ustawy o ochronie dóbr kultury.

Zgodnie z opracowaną dokumentacją - Gminna Ewidencja Zabytków w 2023, Wykazy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - należy w Studium oraz w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego uwzględnić wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej oraz stanowiska archeologiczne.

6.3. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Platerówka na lata 2024-2027 w perspektywie do 2030 roku.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Platerówka na lata 2024-2027 w perspektywie do 2030 r. został przyjęty Uchwałą Nr III/9/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. W Programie ujęto zagadnienia związane z ochroną krajobrazów cennych pod względem przyrodniczym oraz pomników przyrody⁸. W Programie przyjęto główny cel: zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i georóżnorodności oraz ochrona krajobrazu. W ramach wyznaczonego kierunku działania: ochrona krajobrazu, różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów oraz uwzględnianie potrzeb ochrony przyrody i krajobrazu w planowaniu przestrzennym zdefiniowano m.in. następujące działania:

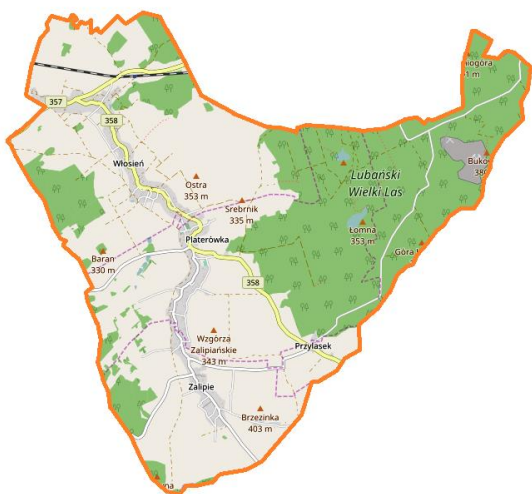
- zapewnienie właściwej ochrony różnorodności biologicznej, terenów zieleni i krajobrazu w planowaniu przestrzennym z uwzględnieniem korytarzy ekologicznych,
- leczenie, pielęgnacja drzewostanów oraz nasadzenia drzew i krzewów,
- pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028 jest spójny z wyznaczonymi zadaniami w zakresie ochrony wartości przyrodniczych szczególnie tych o charakterze historycznym wpisującym się w przestrzeń Gminy, Platerówka. Właściwie zachowane i pielęgnowane walory przyrodnicze sprzyjają i są korzystne m.in. w procesach związanych z rozwojem turystyki kulturowej.

⁸ Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

7. HISTORYCZNE UWARUNKOWANIA GMINY PLATERÓWKA

7.1. Lokalizacja Gminy Platerówka.

Obszar Gminy Platerówka położony jest w obrębie Sudetów Zachodnich, na Pogórzu Izerskim gdzie występują trzy jednostki morfologiczne: Równina Zgorzelecka, Wysoczyzna Siekierczyńska i Wzgórze Zalipiańskie. Gmina Platerówka jest gminą wiejską, administracyjnie położona jest w południowo – zachodniej części województwa dolnośląskiego i zachodniej części powiatu lubańskiego. Gmina od zachodu graniczy z gminą Sulików w powiecie zgorzeleckim, od północy z gminą Siekierzyn w pow. lubańskim, od

wschodu z miastem Lubań oraz gminami Lubań i Leśna w powiecie lubańskim. Od południa na krótkim, niespełna kilometrowym odcinku granica gminy pokrywa się z granicą państwa, które sąsiaduje z Republiką Czeską, powiatem Frydlant. W skład gminy wchodzi 4 sołectwa: Platerówka, Włosień, Zalipie i Przyłasek. Centralnie położoną miejscowością i ośrodkiem administracyjnym jest miejscowość Platerówka.

7.2. Historia sołectw Gminy Platerówka.

PLATERÓWKA

niem. Ober Linde, Nieder Linde

Platerówka jest to wieś o zabudowie łańcuchowej położona na Pogórzu Izerskim, na Wzgórzach Zalipiańskich. Leży na trasie z Leśnej do Lubania. Należy do wsi położonych w dolinie strumienia Lipy (Zalipie) i obecnie jest jedną z najmniejszych gmin w Polsce. Jej powierzchnia wynosi 48 km². Początkowo cała osada nosiła jedną nazwę - z czasem wyodrębniły się poszczególne osady. Platerówka to pierwotne Zalipie Dolne, którego nazwę zmieniono w 1962 roku. Wieś prawdopodobnie istniała już w XIII wieku, jednakże pierwsze źródłowe wzmianki pochodzą z XIV wieku. Nazwa pojawia się jako Linden, Lindin (1334), Lindaw (1350), Lynde (1408), Linde (1415), Lynnde (1481), Lyndaw (1490), Lindow (1492), Linda (1740, 1753). W latach 30 XIX wieku wprowadzono nazwę Linde.

Najstarszymi właścicielami wsi byli Gersdorfowie. W 1334 roku wymieniany jest Otto de Lindin. W 1362 roku Karol IV Luksemburczyk przekazał w lenno 23 grzywny czynszu mieszkańcom lubańskim - Janowi i Mikołajowi Pechom. W 1407 roku właścicielem miejscowości został Hans von Salza, a w 1417 roku Henryk von Rothenburg. Z 1408 roku pochodzi wzmianka, iż las pod Platerówką należał nadal do Gersdorfów. W 1421 roku wieś należała do Henryka von Üchtritz, który pochodził ze śląskich Üchtritzów, z linii kościelniczej. Następnie, w 1461 roku wieś otrzymał wnuk Henryka - Władysław von Üchtritz, który sprzedał staw hodowlany położony na skraju Lasu Lubańskiego Zygmuntovi von Gersdorf, a następnie mając problemy finansowe zastawił majątek braciom von Tschirnhaus. Sam Władysław został skazany na

banicję z powodu rabunków i ukrywania rabusiów. Platerówka pozostała w rękach von Tschirnhaus, gdyż synowie Władysława nie wykupili zastawu. W 1494 roku wieś została sprzedana braciom von Salza - Opitzowi, Wigandowi, Jakubowi, Günterowi i Maciejowi, którzy w 1509 roku dokonali podziału dóbr ziemskich. Platerówkę wraz Zalipiem otrzymał Maciej. Wieś pozostawała w rękach von Salza nieprzerwanie do 1602 roku. W 1629 roku dobra od Gersdorfów - kolejnych właścicieli majątku, kupił Kacper II von Nostiz z zamku Czocho. W 1627 roku Abraham Hildebrand von Nostiz sprzedał dobra Anzelmowi von Ziegler-Klipphausen. W 1693 roku wieś nabył Franciszek Karol von Schachmann z Jerzmanek, następnie w 1734 roku Maurycy von Schachmann oddaje prawa własności Joachimowi Zygmuntowi von Ziegler-Klipphausen, szambelanowi króla Augusta Mocnego. Zakłada on słynną Fundację Joachimstein - Zakład dla szlachetnie urodzonych panien z siedzibą w Radomierzycach. Nabyta przez Zieglera Platerówka zostaje przekazana w zarząd założonej przez siebie Fundacji, która zawiaduje wsią do 1945 roku⁹.

Platerówka była wsią zajmującą się głównie rolnictwem. W XVI wieku w Platerówce i w Zalipiu (pierwotnie jedna wieś) znajdowało się 70 gospodarstw kmiecych i zagrodniczych. W drugiej połowie XVII wieku do wsi przybyli egzulanci z Czech i Śląska, którzy przyczynili się do rozwoju tkactwa chałupniczego. W połowie XVIII wieku Platerówka była dość sporym ośrodkiem tej gałęzi rzemiosła. W 1798 roku we wsi wymieniano 31 tkaczy. Po zakończeniu wojen napoleońskich nastąpił kryzys tej gałęzi rzemieślnictwa wypierany przez przemysł w konsekwencji spadła liczba mieszkańców. Od końca XVIII wieku w Platerówce powstały niewielkie zakłady, w 1790 roku uruchomiono cegielnię, jednakże po nie długim czasie została zamknięta. Przez krótki czas działały również wapienniki. Jeden piec istniał w Platerówce, drugi w Zalipiu. W latach 60-tych XIX wieku na terenie wsi powstała gorzelnia i serownia, a w okresie międzywojennym fabryka chusteczek.

Po zakończeniu II wojny światowej w miejscowości osiedliły się fizylierki 1. Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater. Na przełomie lipca i sierpnia 1945 roku do wsi przyjechała grupa 20 kobiet. We wrześniu i październiku przybyły kolejne "platerówki". Całkowita liczba przybyłych żołnierek wyniosła 200 osób.

W historii Platerówki miejsce miały liczne kataklizmy i tragedie takie jak epidemie, pożary, powodzie czy wojny. Epidemia dżumy miała miejsce w latach 1464-1465, 1568, 1680-1681 i 1714, następną epidemią była ospa w latach 1724, 1752, 1792, 1797 i 1802 a w latach 1813 i 1846 tyfus nękał mieszkańców. W 1542 i 1623 pola zostały zaatakowane przez szarańczę, a w latach 1660-1890 miejscowość przeżyła 120 pożarów. Wieś ucierpiała także w wyniku powodzi w latach: 1743, 1770, 1804, 1829, 1838, 1845, 1847, 1856, 1858, 1860, 1880, 1897, 1930. Najcięższa powódź miała miejsce w 1880 roku. Wówczas 4 domy zostały całkowicie zniszczone, 100 uszkodzonych, zginęło 8 osób. Wojny to kolejny żywioł spowodowany ludzkim czynnikiem, które przyczyniły się do zniszczeń i strat ludności. W czasie wojny trzydziestoletniej (1618-1648) oraz późniejszych wojen śląskich żołdacy mordowali miejscowych chłopów, ale też wysoko urodzonych, liczne kontrybucje, kradzieże, przemarsze wojsk austriackich¹⁰, szwedzkich¹¹ przyczyniały się do dalszego zubożenia mieszkańców.

⁹ Waldemar Bena, *Polskie Górne Łużyce*, Zgorzelec 2005, s. 341.

¹⁰ W 1759 roku przez wieś przechodził wódz austriacki Leopold von Daun.

¹¹ 6 września 1706 roku przez wieś przeciągnął wojskiem Karol XII, król Szwedów, Gotów i Wandalów. W Platerówce zatrzymała się część wojska Karola XII.

W 1928 roku Platerówka zamieszkiwana była przez 1157 osób, w 1946 roku wieś zamieszkiwało 1006 osób (769 Niemców, 227 Polaków, 4 Jugosłowian, 3 Czechów i 3 Włochów).

WŁOSIEŃ / GÓRNY / DOLNY

niem. Heydenreichsdorf, Heydersdorf, Heidersdorf

Włosień /Górny i Dolny/ – to wieś łańcuchowa położona na Pogórzu Izerskim, na południowy-wschód od Lubania, przy drodze prowadzącej do Sulikowa. Włosień od południa łączy się z sąsiednią wsią Platerówką. Po raz pierwszy wieś Włosień wzmiankowano w matrykule biskupstwa miśnienińskiego z 1346 roku. W 1408 roku pojawia się w źródłach jako *Heydenreichsdorf*, później *Heidersdorf*. Pierwsza powojenna nazwa - Batowice.

Pierwotnie znajdowało się w niej jedno dobro rycerskie z siedzibą pańską w najstarszej części wsi, którą był obecny Włosień Dolny. Od 1398 roku Włosień należał do rodziny von Gersdorf. Jako kolejni właściciele wymieniani byli: w 1408 roku Caspar von Gersdorf; następnie jego bracia Christoph i Nickel, przed 1455 rokiem Heinrich, po 1455 roku jego brat Christoph. W 1465 roku dobra we Włosieniu kupił od Christopha von Gersdorf mieszczanin zgorzelecki Christoph Uthmann (Uttmann). Następnie dobra w 1483 roku zostały sprzedane przez spadkobierców Wenzlowi Emerich, który w 1501 roku dobra przekazał swoim czworgu dzieciom. W 1532 roku całość majątku przejął syn Wenzla — Paul Emerich. Jego spadkobiercy sprzedali Włosień w 1540 roku Mattiasowi von Salza, po którego śmierci w 1542 roku Włosień przeszedł na własność miasta Zgorzelec. Ostatecznie majątek ponownie powrócił w ręce synów Mattiasa i dziedziczącego po nich Jakoba von Salza. W 2 poł. XVI wieku dobra rycerskie we Włosieniu podzielono na trzy niezależne majątki ziemskie, zwane Włosieniem Dolnym (*Nieder Heidersdorf*), Środkowym (*Mittel Heidersdorf*) i Górnym (*Ober Heidersdorf*). Odrębna własność we Włosieniu Środkowym (*Mittel Heidersdorf*) wydzielona została w 1570 roku przez Kaspara von Eberhard, ożenionego z Anną z domu von Salza. Wkrótce jednak dobra we Włosieniu Środkowym przyłączone zostały do majątku we Włosieniu Górnym.

Dominium we Włosieniu Górnym (*Ober Heidersdorf*) wzmiankowano po raz pierwszy w 1551 roku jako własność Michaela von Eberhardt. Następnie majątek odziedziczył jego syn Caspar, który całość w 1583 roku sprzedał Hansowi von Nostitz. Kolejnym nabywcą dóbr został Jacob von Salza (1526-1589). Po nim dobra odziedziczył trzeci syn Nikolaus. W 1606 roku majątek kupił Blazius von Bibran, a następnie sprzedał go w 1607 roku Georgowi von Warnsdorf. Od niego Włosień Górny nabył w 1608 roku Mattheus von Gersdorf „und Polsdorf”, po którego śmierci lenno przejęli w 1620 roku jego synowie Nikolaus i Peter. W 1628 roku Nikolaus sprzedał należące do niego gospodarstwa kmieci Jakobowi von Rindfleisch und Strachwitz, a w 1652 roku swoje dobra rycerskie we Włosieniu Górnym Gottfriedowi von Salza. Od 1667 roku majątek należał do jego syna kapitana Adama Gottfrieda¹². Następnie dobra we Włosieniu Górnym przeszły w ręce Hansa Christopha von Gablenz, posiadającego także majątki we Włosieniu Dolnym i Środkowym. Po nim

¹² Uwagę zwraca historia życia Adama Gottfrieda von Salza, który 1 czerwca 1667 roku zastrzelił z pistoletu swojego owczarza Bergmanna. Po dokonaniu zbrodni dziedzic uciekł z kraju docierając do Indii Wschodnich. W margrabstwie porucznika ogłoszono banitą. W 1668 roku powraca do kraju, by bronić się przed sądem, który skazuje go na obcięcie ręki. Zanim uciekł do Łużyc podpalił swoją siedzibę we Włosieniu oraz folwark.

dziedziczyła je w 1682 roku jego żona Dorota Helena von Gablenz, z domu von Nostitz.

Do drugiej połowy XVI wieku we Włosieniu dominowali bogaci gospodarze-kmiecie. W latach 60-tych XVI wieku we wsi mieszkało jedynie 5 zagrodników. W latach 1594-1613 wybudowano 13 nowych gospodarstw zagrodniczych i chałupniczych. Po zakończeniu wojny trzydziestoletniej do wsi przybyło w wielu uchodźców religijnych z Czech i Śląska. W latach 1656-1710 postawiono 48 domostw, które wybudowano przy wygonie i potoku płynącym przez wieś.

Połączenie dóbr we Włosieniu Dolnym, Górnym i Środkowym dokonał Johann Gottlob von Gablenz, syna Hansa Christopha. W 1739 roku całość dóbr została ponownie podzielona pomiędzy jego synów, na podstawie ugody spadkowej. Włosień Dolny otrzymał Johann Christoph, Włosień Środkowy - Johann Gottlob, a Włosień Górny - Wolf Abraham. W 1742 roku Wolf Abraham von Gablenz odkupił od swych braci Włosień Środkowy, a w 1744 roku Dolny. Następnie sprzedał całość dóbr Johannowi Georgowi von Hochberg, po którego śmierci w 1789 roku posiadłość odziedziczyła żona, baronowa Henrietta Eleonora Wilhelmina von Ziegler und Klipphausen, która w 1780 roku sprzedała Włosień Górny swemu bratankowi Carlowi Ernstowi Georgowi von Ziegler. Po śmierci baronowej w 1794 roku Włosień Środkowy i Dolny podzielono pomiędzy jej pozostałych krewnych. W 1795 roku majątek obejmujący dobra we Włosieniu Dolnym Środkowym i Górnym kupił Hans Gottlob von Heldreich, a następnie w 1796 roku hrabia Johann Heinrich Friedrich zu Solms und Tecklenburg, w którego rękach pozostały do roku 1807. Następnie posiadłość kupił Peter Friedrich Joseph von Uechtritz. W 2 ćw. XIX wieku trzy uprzednio połączone majątki zostały sprzedane. W 1840 roku Włosień Górny i Środkowy nabył Friedrich von Gersdorff (pomiędzy 1841 a 1843 rokiem majątkami tymi zarządzał jego najstarszy syn Wolf Emil). Następnie pod koniec 1855 roku posiadłości we Włosieniu Górnym i Środkowym zakupił baron Friedrich Oswald Winckel, po którego śmierci w 1866 roku odziedziczyła je jego żona Agnes Karoline Auguste Emilie, z domu von Sprenger. W 1885 roku sprzedała oba majątki Juliusowi Georgowi von Eichel. Ten zaś połączył je z dobrami we Włosieniu Dolnym (w tym czasie Włosień Górny dzierżawił Karl Böhme, pałac od 1889 r. wynajmował von Förster).

Na początku XVIII wieku Johann Gottlob von Gablenz próbował uzyskać zgodę na organizowanie jarmarków we Włosieniu. Pomysłowi przeciwstawił się Związek Sześciu Miast. Pojawienie się egzulantów we wsi przyczyniło się do powstania nowej gałęzi rzemieślniczej - płóciennictwa. Spadła natomiast liczba gospodarstw kmiecych, wzrosła liczba zagrodników i chałupników.

Ważne daty z historii Włosienia to 9 maja 1440 roku, wówczas wieś splądrowali i spalili raubiterzy z Czech. W 1793 roku we Włosieniu wybuchła rebelia chłopska. W celu jej stłumienia sprowadzono wojska z Budziszyna. 44 uczestników buntu ukarano, niektórzy chłopci otrzymali wyrok 10 lat więzienia. 14 czerwca 1880 roku nastąpiła powódź w wezbranej wodzie Lipy śmierć poniosło 9 osób.

W 1772 roku we wsi było 32 kmieci, 81 zagrodników, 98 chałupników. W 1881 roku Włosień liczył 301 posesji i 1776 mieszkańców. W 1928 roku miejscowość zamieszkiwana była przez 1504 osoby. Dzisiejsi mieszkańcy wsi to potomkowie m.in. osadników z powiatów: Baranowicze, Mołodeczno, Przemyślany.

ZALIPIE

niem. Ober Linde, Mittel Linde, Nieder Linde

Zalipie – to wieś łańcuchowa położona na Pogórzu Izerskim, na Wzgórzach Zalipiańskich. Leży na trasie z Leśnej do Lubania. Od północy graniczy bezpośrednio z Platerówką. Zalipie i Platerówka stanowiły jedną miejscowość (w latach 1937-1945 - Linde). Po II wojnie światowej dawna *Ober Linde* otrzymała nazwę Zalipie Górne (początkowo Lipy Górne) a *Nieder i Mittel Linda* - Zalipie Dolne. W 1962 roku dolna część Zalipia otrzymała nazwę Platerówka, Zalipie Górne stało się Zalipiem.

Miejscowość do lat 70-tych XVI wieku - obecne Zalipie i Platerówka, miały tych samych właścicieli. W latach 1574-1640 oraz 1651-1693 wieś należała do Gersdorfów, w latach 1640-1651 do Nostizów, a w latach 1693-1718 do Üchtrizów. W 1718 roku zadłużone Zalipie przejął Adolf Ernest von Schachmann z Jerzmanek, Schachmannowie pozostali właścicielami miejscowości do 1789 roku. Po bezpotomnej śmierci Karola Adolfa Gottloba von Schachmann dobra przejęła jego żona, która sprzedała wieś swojemu krewnemu Karolowi Henrykowi von Haynitz. Wśród właścicieli wymieniani są: kupiec lubański Gotfryd von Fischer (1792-1819), Jan Gottlieb Budig (1819-1840), syn bankiera z Hanoweru Karol Albrecht Jaques (1857-1885) oraz baron Waldemar von Loen (1885-1887).

Część Zalipia - Mittel Linde (Zalipie Środkowe) powstało gdy w 1569 roku Antoni von Dobschitz ze Smolnika kupił od Salzów folwark z 5 kmieciami i 7 zagrodnikami. Następnie w II poł. XVI wieku i w XVII właścicielami Zalipia Środkowego byli m.in.: Gersdorfowie, Bibranowie, Hobergowie, Spillerowie, Nostizowie. W 1704 roku August Mocny podarował majątek Janowi Krysztofowi von Penzing. W 1792 roku ostatnie członkinie rodu von Penzing sprzedały Zalipie Środkowe Janowi Zygmunutowi von Festenberg-Packisch. Do 1718 roku Mittel Linde stanowiła majątek lenny, później była to własność alodialna. Po wojnie trzydziestoletniej (1618-1648) do Zalipia przybyli protestancy uchodźcy religijni z Czech i Śląska.

Data ważną dla wsi był rok 1746, gdy naukę czytania i pisania zainicjował Ernest Maurycy von Schachmann, a pierwszym nauczycielem był Gotfryd Seliger, krawiec z Zalipia, u którego zbierali się uczniowie na lekcje. Najstarszy budynek szkoły postawiono w 1794 roku, nauczycielem został Henryk Salomon Liskovious, absolwent gimnazjum lubańskiego. W 1928 roku miejscowość liczyła 659 mieszkańców, w kwietniu 1946 roku 645 osób (500 Niemców, 144 Polaków i 1 Włoch).

PRZYLASEK

niem. Waldeck

Przylasek nosił nazwę przed 1945 rokiem *Waldeck*, w latach 1945-1950 Przylesie. Jest to najmniejsza miejscowość w gminie Platerówka. Przylasek położony jest na Pogórzu Izerskim, na Wzgórzach Zalipiańskich, na wysokości około 320-325 m n. p. m. przy wjeździe na teren Wielkiego Lasu Lubańskiego. Przylasek posiada egzulanckie pochodzenie. Założony został w 1822 roku. Na mapie powiatu lubańskiego z 1829 roku figuruje pod nazwą Nowy Szynek (*Neue Schenke*). Przez pierwsze lata w przysiółku znajdowały się 4 chałupy. W latach 40-tych XIX wieku - 23

posesje. W latach 1845-1850 przeprowadzono przez przysiółek drogę bitą Platerówka-Leśna. W 1946 roku w Przyłasku mieszkało 98 Niemców i 47 Polaków.

8. ANALIZA ORAZ STAN ZACHOWANIA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY PLATERÓWKA

Przeprowadzona analiza zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Platerówka uwzględnia zarys historyczny oraz architektoniczny obiektów zabytkowych. Najistotniejszym elementem w tym obszarze jest określenie ich stanu zachowania, co pozwoli na wytyczenie właściwych działań w zakresie ich ochrony, zachowania oraz zagospodarowania. Wnioski płynące z dokonanych obserwacji „in situ” pozwalają stwierdzić, iż dalszy brak reakcji ze strony, szczególnie prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych, doprowadza do ciągłej degradacji, a w niektórych przypadkach do całkowitej degradacji obiektów zabytkowych. Wytyczone zadania stanowią wskazówki oraz możliwości w jaki sposób zabytki, obiekty o cechach historycznych przetrwają i nadal będą atrakcyjnie kreować przestrzeń gdzie "dawne" egzystuje z "nowym".

Specyficzną sytuację większości zabytków Dolnego Śląska determinuje fakt, iż nie są one związane z tożsamością i historią narodu polskiego. Lecz z drugiej strony, jako dzieła o cechach artystycznych przynależnych do określonej epoki, zasługują na szacunek poprzez ich zachowanie. W takim wypadku jednostka samorządu terytorialnego oraz właściciele obiektów, pełnią funkcję dysponariuszy, którzy zobowiązują się do zachowania dziedzictwa kulturowego dla następnych pokoleń. Tak zachowane dziedzictwo kulturowe nadal będzie inspirować, uczyć czy kreować zjawiska kulturotwórcze w długoterminowej perspektywie.

Analizowane zabytki w Gminie Platerówka są cenne pod względem ich wartości historycznej i artystycznej. Większość przedstawionych poniżej obiektów jest wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków. W przypadku prowadzenia prac remontowo-budowlanych ochronie konserwatorskiej podlegają zachowane, oryginalne elementy obiektu, historyczna bryła i rzut, forma dachu, kompozycja i wystrój elewacji, forma i kształt obramień otworów okiennych i drzwiowych, a wszelkie prace remontowo-budowlane przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków wymagają zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

8.1. Zabytki architektury sakralnej: kościoły, cmentarze.

Zabytki sakralne należą do jednych z najważniejszych form architektonicznych nadających wyjątkowy charakter strukturze przestrzennej wsi. Dominującą rolę pełniły kościoły wyznaczając osie widokowe, wskazując na centrum wsi, wyznaczając powiązania kompozycyjne. Były traktowane również jako regulator życia społeczności, na co wskazują liczne badania, m.in.: religioznawców, historyków, etnografów czy socjologów. W niewielkiej Gminie Platerówka zlokalizowany jest jeden kościół oraz cmentarz przykościelny i parafialny.

PLATERÓWKA

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca NMP

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 397/946 z dnia 13.09.1961 r.

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca NMP wzmiankowany był już w 1346 roku. Obecną świątynię zbudowano około 1520 roku, następnie rozbudowano w latach 1711–13. Budowę kierowali bracia Krzysztof i Eliasz Scholz, którzy stawiając nową świątynię wzorowali się na kościele św. Krzyża z Lubania zlokalizowanym w pobliżu Baszty Brackiej, który został spalony w 1945 roku. Kolejny remont miał miejsce w 1783 roku, następnie w połowie XIX wieku świątynię ponownie przebudowano.

Orientowany jednonawowy kościół wybudowano na planie prostokąta i przykryto dachem dwuspadowym, z symetrycznie dostawionymi od południa i północy kaplicami, kwadratowym prezbiterium, a od zachodu wieżą nakrytą namiotowym daszkiem posadowioną na planie kwadratu, która w górnej partii jest ośmiokątna. Narożniki korpusu, dobudówek i wieży zaakcentowano kamiennymi ciosami i powtórnie wmurowanymi detalami kamiennymi. Wnętrze kościoła nakryto sklepieniami kolebkowymi podzielonymi gurtami podpartymi przyściennymi pilastrami. Z trzech stron nawy umieszczono drewnianą empore. We wnętrzu świątyni znajdują się m.in.: późnogotycka kamienna rzeźba Madonny pochodząca z XVI wieku, kamienna chrzcielnica wykonana w XV wieku, późnorenesansowa, drewniana ambona z przełomu XVII i XVIII wieku, barokowe ołtarze pochodzące z XVIII wieku, klasycystyczny prospekt organowy wykonany w II połowie XIX wieku, obrazy olejne i polichromowane rzeźby

powstałe w XVIII wieku. W murach obwodowych znajduje się zespół kamiennych płyt nagrobnych oraz epitafiów renesansowych i barokowych pochodzących z XVII i XVIII wieku.

Stan zachowania: Kościół znajduje się w dobrym stanie technicznym. Obserwuje się od strony północno-wschodniej: zawilgocenia szczytu, ubytki w tynku na elewacjach - szczególnie na ścianach kaplicy, zawilgocenia i pokrycie ścian w przyziemiu mchem. Powierzchnia epitafiów i nagrobków umieszczonych na ścianach kościoła zabrudzona.

Zalecenia: Należy rozważyć remont elewacji zewnętrznych. Prac konserwatorskich wymagają kamienne płyty nagrobne i epitafia umieszczone na ścianach kościoła.

Cmentarz przykościelny wokół kościoła pw. Niepokalanego Serca NMP

Mestischblatt 1945

Źródło: <https://geoportal.dolnyslask.pl/>

Cmentarz przykościelny pochodzi z II poł. XIX wieku. Zlokalizowany jest wokół kościoła pw. Niepokalanego Serca NMP. Cmentarz obecnie jest nieczynny.

Stan zachowania: Teren cmentarza zadbany i uporządkowany.

Zalecenia: Sukcesywne prowadzenie prac pielęgnacyjnych.

Bramy cmentarne wraz z murem wokół kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Serca NMP

Na teren cmentarza przykościelnego od strony południowej prowadzi brama cmentarna, wymurowana z kamienia, z łukowo sklepionym otworem wejściowym. Bramę założono na planie prostokąta, zwieńczono trójkątnym naczółkiem z wyodrębnionym gzymsem nad przejściem i przykryto dachem dwuspadowym. Po bokach bramy spływają trójkątne skrzydła łączące się z murem cmentarnym.

Stan zachowania: Obserwuje się ubytki w tkance murów, zawilgocenia.

Zalecenia: Przeprowadzenie prac remontowych i konserwacyjnych bramy kościelnej.

Wokół cmentarza przykościelnego umiejscowiony jest mur cmentarny wybudowany z kamienia.

Stan zachowania: Obserwuje się ubytki w tkance murów, zawilgocenia.

Zalecenia: Przeprowadzenie prac remontowych i konserwacyjnych bram kościelnych.

8.2. Zabytki architektury rezydencjonalnej: dwory, pałace.

Elementem kształtującym historyczny układ ruralistyczny wsi oprócz obiektów sakralnych są dawne siedziby rycerskie oraz założenia dworsko/pałacowo-folwarczne z przylegającymi parkami. Do pierwszych powstających na terenie Dolnego Śląska siedzib rycerskich należały zamki¹³, po których w dużej części pozostały jedynie relikt. Na terenie Gminy Platerówka zlokalizowany jest jeden dwór odwołujący się swoją aranżacją architektoniczną do średniowiecznej wieży rycerskiej. Kolejnym ważnym elementem wpisującym się w przestrzeń wsi były dwory¹⁴, pałace¹⁵ należące do siedzib mieszkalnych właścicieli rozległych majątków. Zapewniały im niezależną egzystencję poprzez funkcjonowanie rozbudowanego zaplecza gospodarczego. Folwarki tworzyły zwarty kompleks budynków takich jak chlewnie, stodoły, obory, spichlerze zlokalizowane w niedalekim lub bezpośrednim sąsiedztwie siedziby rodowej. Ten typ architektury prezentują dwa zachowane założenia pałacowo-folwarczne we Włosieniu Górnym, we Włosieniu Dolnym.

PLATERÓWKA

Dwór

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 396/792 z dnia 14.11.1960 r.

¹³ Zamek to zamknięty zespół budowli, podporządkowany w swej konstrukcji dominującej funkcji obronnej.

¹⁴ Przez pojęcie dworu rozumie się na ogół siedzibę ziemiańską o skromnej skali i wystroju; czasem w znaczeniu: szlachecki budynek mieszkalny.

¹⁵ Pałac to reprezentacyjny okazały budynek mieszkalny pozbawiony cech obronnych.

Dwór w Platerówce jest jedynym we wschodnich Łużycach gotyckim dworem o cechach rycerskich wież mieszkalnych. Powstał w latach 1510-1511 z inicjatywy Macieja von Salza, o czym świadczy herb rodu na elewacji frontowej oraz tablica fundacyjna z datą MDX. Został zbudowany w miejscu wcześniejszej budowli obronnej zniszczonej przez husytów w I połowie XV wieku. Pierwotnie dwór otaczała fosa, a wjazd prowadził przez kamienny most. W 1519 roku dzięki fundacji Wiganda von Salza w budynku powstała kaplica. W połowie XVII wieku dwór

został przebudowany. Kolejne prace przeprowadzono na początku XIX wieku. Około 1850 roku został przekształcony w zameczek myśliwski. Później urządzono w nim zakład hodowli jedwabników. Adaptacja dworu na magazyn i spichlerz doprowadziła do dewastacji obiektu. Do 1945 roku dwór był w posiadaniu fundacji Joachimsthal – właściciela pałacu w Radomierzycach. W latach 70-tych XX wieku miał miejsce remont, podczas którego drewniany strop wymieniono na żelbetowy.

Trzykondygnacyjny dwór z użytkowym poddaszem, podpiwniczony został wybudowany z kamienia polnego na planie prostokąta o wymiarach 11,2 m x 22,5 m. Bryła została przykryta dwuspadowym dachem naczółkowym krytym dachówką ceramiczną. W połaci dachu umieszczono wole oka oraz wydłużoną lukarnę z rzędem prostokątnych, małych otworów okiennych. W elewacjach otwory okienne zamknięto prosto oraz łukiem pełnym. Do dworu prowadzi wejście umieszczone w elewacji południowej, nad wejściem zamontowano wtórnie daszek z blachy falistej. Obecnie obiekt znajduje się w rękach prywatnych, jest niezagospodarowany.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dobrym stanie technicznym. Obserwuje się zawilgocenie elewacji zewnętrznych oraz duże ubytki w tynku i strukturze murów. Pokrycie dachowe jest nieszczelne, z dużymi ubytkami dachówki oraz luźnymi dachówkami, które mogą w wyniku działania warunków atmosferycznych np. silnych wiatrów, stanowić zagrożenie. Uszkodzone i niekompletne orynowanie obiektu wpływa na ciągłą degradację obiektu poprzez jego zawilgocenie. Więźba dachowa, stropy sklepienia miejscami znacznie zawilgocone. Duże zużycie stolarki okiennej.

Zalecenia: Należy przeprowadzić prace remontowe zabezpieczające budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Zalecane założenie nowych tynków, stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych. Korzystnym dla zachowania obiektu jest jego ponowne zagospodarowanie lub adaptacja obiektu na pełnienie funkcji: mieszkalnych, turystycznych, kulturalnych, edukacyjnych, etc.

WŁOSIEŃ DOLNY

Pałac (ruina) w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem
 Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Pałac we Włosieniu Dolnym przed przebudową, stan z ok. 1861 roku
 Źródło: Biała karta

Pałac został wzniesiony w latach 1716-1718 dla Hansa Gottloba von Gablenz, prawdopodobnie na reliktach starszej siedziby przez mistrza murarskiego z Zittau. Była to 14 osiowa, dwukondygnacyjna budowla z 7 osiowym ryzalitem pośrodku, przykryta czterospadowym, ceramicznym dachem z lukarnami. Jej tynkowane elewacje ozdobił skromny detal architektoniczny i ozdobny portal w fasadzie. Pałac posadowiono na wzniesieniu, prawdopodobnie na reliktach starszej siedziby. W latach 1887-1888 budowla uległa znacznej przebudowie wg projektów architekta Hülsenbecka, po zakupie majątku przez Juliusa Georga von Eichel. Przebudowa miała nadać pałacowi staroniemiecki charakter. Architekt dodał do elewacji portyki filarowe, loggie i wykusze. Stworzył plateau z narożnymi basztami oraz nowe rozwiązania schodów prowadzących do rezydencji, a także przebudował budynek, który znajdował się u podnóża wzniesienia i włączył go w obręb wzmocnionych murów oporowych. W latach 1931-1945 pałac należał do hrabiego von Sponeck.

Po 1945 roku w budynku pałacu ulokowano szkołę rolniczą, a w zabudowaniach gospodarczych państwowe gospodarstwo rolne. W latach 1976–1978 budynek został wyremontowany dzięki funduszom Sudeckiego Zjednoczenia Rolno-Przemysłowego i PGR-u Sulików. W wyremontowanym pałacu urządzone hotel. W 1979 roku w obiekcie wybuchł pożar, w wyniku którego pałac spłonął i nie został już odbudowany. Po 1979 roku zabudowania folwarczne nadal były wykorzystywane przez PGR, które po likwidacji przedsiębiorstwa popadły w ruinę. W 2001 roku nieruchomość została kupiona przez prywatnego inwestora, który planował odbudowę pałacu i utworzenie w nim hotelu. Do 2017 roku zrewitalizowano parki znajdujące się na terenie kompleksu i oczyszczono ruiny. Obecnie pałac jest niezagospodarowany, znajduje się w rękach prywatnych.

Ruina pałacu usytuowana jest w południowo-wschodniej części majdanu głównego, na znacznym wzniesieniu terenu, umocnionymi murami oporowymi tworzącymi plateau z basztami, będąc swoim rodzajem tarasem widokowym.

Pałac we Włosieniu na przedwojennej fotografii z 1941 roku

Źródło: <https://www.gminaplaterowka.pl/>

Dwukondygnacyjną budowlę wzniesiono na rzucie wydłużonego prostokąta, z prostokątnymi ryzalitami i poprzedzono systemem schodów tarasowych prowadzących przed fasadę. Obecnie zachowane są mury obwodowe budynku do wysokości gzymsu koronującego. Na elewacjach widoczny jest detal architektoniczny w postaci międzykondygnacyjnych pasów gzymsowych oraz gładkich opasek okiennych. Gzyms wieńczący zachował się fragmentarycznie. Część detalu wykonano z piaskowca.

15-osiową fasadę pałacu z barokowym portalem w 8. osi, poprzedzono dwoma prostokątnymi, jednokondygnacyjnymi portykami filarowymi przed 3., 4. i 5. oraz 11., 12. i 13. osi okienną. Portyki posadowiono na wysokich cokołach o boniowanych narożach, które dźwigały profilowane listwowo belkowania, z gładkimi pasami fryzu, ponad którymi znajdowały się pierwotnie tarasy widokowe. Dwa środkowe filary portyku o gładkich trzonach i profilowanych listwowo głowicach, posadowiono na prostokątnych bazach, dekorowanych półwałkiem. Naroża ścian bocznych zostały ozdobione trzema prostokątnymi zagłębionymi płycinami w gładkich opaskach, które wieńczy rodzaj profilowanych listwowo głowic. Portyki poprzedzono kamiennymi stopniami schodów. Portal z piaskowca, opracowano w formie dwóch pilastrów dźwigających rodzaj naczółka o linii wklęsło-wypukłej, ponad którym profilowany listwowo gzyms został wyładowany przed lico. Naczółek zamknięto u dołu spłaszczonym łukiem odcinkowym, dekorowanym na osi symetrii klinem i obwiedzionym gładką opaską. Trzony pilastrów zostały ozdobione zagłębionymi, wydłużonymi płycinami, zamkniętymi u dołu i góry łukami nadwieszonymi. Głowice portali i gzyms wieńczący wzbogacono ćwierćwałkami. Elewacje boczne artykułowano 5-osiowo. Elewację wschodnią poprzedza 3-osiowa, jednokondygnacyjna loggia arkadowa, ponad którą znajdował się pierwotnie taras widokowy. Pełne łuki arkad wsparto na kolumnach, za którymi znajdują się pilastry. U podnoża wzniesienia znajduje się niewielki budynek na rzucie prostokąta, z okrągłą wieżą zwieńczoną karnelazem, który został włączony w obręb murów oporowych.

Stan zachowania: Obiekt znajduje się w stanie ruiny.

Zalecenia: Należy zabezpieczyć obiekt przed swobodną penetracją. Rozważenie rekonstrukcji obiektu w celach m.in. hotelarskich, turystycznych, etc.

Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Założenie posiada regularny układ kompozycyjny. Ruina pałacu posadowiona jest na wzniesieniu w południowo-wschodniej części zespołu, za którym rozciąga się park krajobrazowy. Od strony południowo-zachodniej rzeka Lipka oraz droga wiejska wyznacza granicę. Wjazd na teren zespołu prowadzi przez murowany most przerzucony nad rzeką, przy którym wybudowano budynek bramny. Następnie za mostem znajduje się brama wjazdowa utworzona przez dwa filary zwieńczone kulami, wzniesione pomiędzy budynkami folwarcznymi (spichlerzem i oficyną mieszkalną ze stajnią). Zabudowa zespołu zgrupowana jest wokół dwóch prostokątnych majdanów gospodarczych głównego, południowo-zachodniego oraz mniejszego, pomocniczego, północno-wschodniego położonego w niewielkim oddaleniu.

Budynki tworzące majdan główny:

Budynek bramny

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek wzniesiono ok. 1888 roku. Usytuowany jest przy wjeździe do zespołu, po południowo-wschodniej stronie mostu nad rzeką Lipką, w pobliżu muru zamykającego teren dawnych ogrodów użytkowych. Budynek wymurowano z cegły na zaprawie

wapiennej. Otynkowany obiekt składa się z dwóch odrębnych brył: jednokondygnacyjnego budynku głównego założonego na rzucie kwadratu nakrytego czterospadowym dachem oraz okrągłej dwukondygnacyjnej wieży okrytej stożkowym hełmem. Pokrycie dachowe wykonano z dachówki karpíówki ułożonej w łuskę. Uwagę zwraca detal architektoniczny: korpus główny zwieńczony gzymsem uskokowym; wieża wyładowanym przed lico gzymsem arkadkowym, stylizowanym na rodzaj krenelażu. Elewacje wzbogacono prostokątnymi otworami okiennymi bez obramień.

Stan zachowania: Obiekt znajduje się w złym stanie technicznym. Obserwuje się zawilgocenie elewacji, ubytki w tynku, niekompletne poszycie dachu.

Zalecenia: Przeprowadzenie kapitalnego remontu.

Spichlerz

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek został wzniesiony pod k. XVIII wieku, po pożarze wcześniejszej zabudowy folwarcznej w 1793 roku. Usytuowany jest w południowo-zachodnim skrzydle zabudowy głównego majdanu folwarcznego, w pobliżu mostu nad rzeką Lipką, prowadzącego na teren zespołu.

Od wschodu sąsiaduje z oficyną mieszkalną nr 45 b, od której oddziela go droga wjazdowa z bramą w formie dwóch filarów zwieńczonych kulami, usytuowaną bezpośrednio przy budynkach.

Jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony spichlerz został założony na planie prostokąta na niewielkim cokole. Budynek nakryto dachem mansardowym z naczółkami pokrytym dachówką karpiówką ułożoną w łuskę. Elewację południową, 9-osiową zwieńczono profilowanym gzymsem. W ścianach elewacji umieszczono prostokątne okna w malowanych opaskach. W dolnej części dach wzbogacono dwiema wydłużonymi lukarnami spichlerzowymi z niewielkimi prostokątnymi otworami okiennymi, natomiast od strony elewacji północnej połączy górnej dodano trzy okna powiekowe. Elewację północną, 11-osiową zwieńczono również profilowanym gzymsem. Otwory drzwiowe umieszczono w 3. 4. i 8. osi. W 9. osi otwór bramny zamknięto łukiem odcinkowym, z dwuskrzydłowymi, wtórnymi wrotami. W elewacji prostokątne otwory częściowo zamurowano.

Stan zachowania: Obiekt znajduje się w złym stanie technicznym. Mury ulegają zawilgoceniu na skutek podsiąkania wodami gruntowymi oraz w wyniku przeciekania pokrycia dachowego. W przyziemiu nastąpiła degradacja tynków. Pokrycie dachowe jest nieszczelne z dużymi ubytkami dachówki. Więźba dachowa, stropy, sklepienia są miejscami znacznie zawilgocone. Brak stolarki okiennej.

Zalecenia: Przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Zalecane założenie nowych tynków na zaprawie wapiennej stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych.

Oficyna mieszkalna ze stajnią

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek został wzniesiony pod k. XVIII wieku, po pożarze wcześniejszej zabudowy folwarcznej z 1793 roku. Pierwotnie był to prawdopodobnie obiekt mieszkalno-gospodarczy z częścią spichlerzową. Usytuowany jest w południowo-zachodnim skrzydle

zabudowy głównego majdanu folwarcznego, w pobliżu mostu nad rzeką Lipką, prowadzącego do zespołu. Od zachodu sąsiaduje ze spichlerzem, od którego oddziela go droga wjazdowa, z bramą w formie dwóch filarów zwieńczonych kulami. Jednokondygnacyjny budynek miejscowo podpiwniczony założono na rzucie prostokąta i przykryto dachem mansardowym z naczółkami pokrytym dachówką karpiówką ułożoną w łuskę. Elewację południowo-zachodnią, 8-osiową zwieńczono profilowanym gzymsem i wzbogacono prostokątnymi otworami okiennymi ujętymi w malowane opaski. Obecnie okna częściowo zamurowano. W dolnej połaci dachu umieszczono dwie wydłużone lukarny spichlerzowe z niewielkimi prostokątnymi otworami okiennymi. W zachodniej części dodano dwie przebite lukarny kryte dachami pulpitowymi, które doświetlały pomieszczenia mieszkalne.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w złym stanie technicznym. Obserwuje się, na skutek podsiąkania wodami gruntowymi oraz przeciekania pokrycia dachowego, znaczne zawilgocenie murów oraz duże ubytki w tynku. Pokrycie dachowe jest nieszczelne. Więźba dachowa, stropy i sklepienia są miejscami znacznie zawilgocone.

Zalecenia: Wskazane jest przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Zalecane założenie nowych tynków na zaprawie wapiennej. brakującej stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych.

Wozownia

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

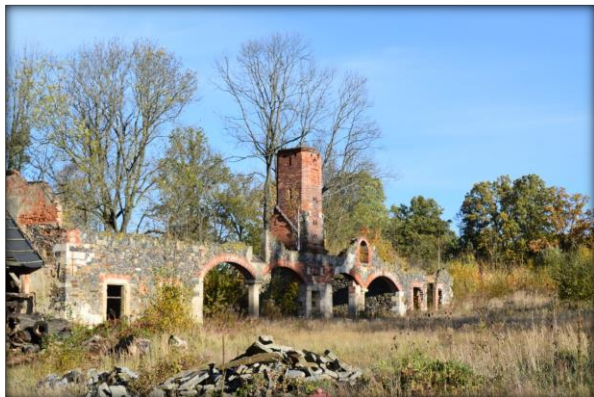
Budynek wzniesiono w latach 1870-1882. Usytuowany jest w zachodnim skrzydle zabudowy głównego majdanu folwarcznego. Południowo-wschodnim narożem przylega do budynku spichlerza, od północy całą elewacją do ruiny budynku gorzelnii.

Jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony budynek założono na rzucie wydłużonego prostokąta, przykryto trójspadowym dachem krytym dachówką ceramiczną karpiówką ułożoną w łuskę. Elewację wschodnią podzielono na dwie części. Część południową, 3-osiową w całości wymurowano. W przyziemiu dwie osie wyznaczyły otwory drzwiowe, które zamknięto łukami odcinkowymi, w 1. osi są to wrota, w 2. i 3. osi otwory zamurowano. Elewację wzbogacono lizenami, gzymsem ponad wejściami, zagłębionymi płycinami w partii poddasza, gzymsem kostkowym. Drugą część północnej, 4-osiowej elewacji, otwarto w przyziemiu i wzniesiono w konstrukcji szachulcowej. W połaci dachu umieszczono cztery lukarny, kryte dachami dwuspadowymi.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w złym stanie technicznym. Na skutek podsiąkania wodami gruntowymi oraz przeciekania pokrycia dachowego obserwuje się znaczne zawilgocenie murów oraz stałą degradację tynku, ponadto nieszczelność pokrycia dachowego doprowadza do zawilgocenia więźby dachowej, stropów i sklepień.

Zalecenia: Wskazane przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego

i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Zalecane założenie nowych tynków na zaprawie wapiennej, uzupełnienie brakującej stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych. Odtworzenie części północnej budynku: konstrukcji dachu, poszycia, stolarki okiennej oraz drzwiowej.

Gorzelnia

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Ruina gorzelni usytuowana jest w zachodnim skrzydle zabudowy głównego majdanu folwarcznego. Od południa przylega do budynku wozowni, od północy do ruiny budynku gospodarczego. Budynek został wzniesiony w latach 1870-1882.

Pierwotnie był to jednokondygnacyjny, murowany, tynkowany budynek posadowiony na rzucie wydłużonego prostokąta, kryty ceramicznym dachem naczółkowym, z umieszczoną pośrodku ceglana wieża z ceramicznym, wielobocznym hełmem, zwieńczonym sterczynką.

Obecnie zachowane są: murowane z kamienia, pozbawione tynków mury obwodowe przyziemia budynku oraz ceglana, czworoboczna, czterokondygnacyjna pozbawiona hełmu wieża o narożach ściętych w obrębie III i IV kondygnacji; cztery arkady, o łukach wyrobionych z cegły gdzie jedna z arkad wsparta jest na kamiennym filarze z prostym impostem; pozostałości otworów przyziemia, prostokątne węgary i nadproża z cegły, wydłużone otwory okienne wieży zamknięte łukami pełnymi i odcinkowymi.

Stan zachowania: Budynek obecnie w stanie ruiny.

Zalecenia: Wskazane jest zabezpieczenie obiektu będącego w ruinie przed dalszą destrukcją.

Obora

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Obora usytuowana jest w zachodnim skrzydle zabudowy głównego majdanu folwarcznego. Budynek wzniesiony został latach 1870-1882. Pierwotnie był posadowiony na rzucie wydłużonego prostokąta. Obecnie częściowo zachowane mury obwodowe w partii

przyziemia, murowane z cegły, tynkowane. Otwory okienne i drzwiowe prostokątne, zamknięte łukami odcinkowymi.

Stan zachowania: Budynek obecnie w stanie ruiny.

Zalecenia: Wskazane jest zabezpieczenie obiektu będącego w ruinie przed dalszą destrukcją.

Budynek gospodarczy

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek gospodarczy usytuowany jest w zachodnim skrzydle zabudowy głównego majdanu folwarcznego, przylegają do niego ruiny budynku gorzelni. Został wzniesiony w latach 1870-1882. Pierwotnie posadowiony na rzucie prostokąta, stykał się północno-

zachodnim narożem z budynkiem obory. Obecnie częściowo zachowane kamienne mury obwodowe w partii przyziemia do wysokości ok. 1,5 m.

Stan zachowania: Budynek obecnie w stanie ruiny.

Zalecenia: Wskazane jest zabezpieczenie obiektu będącego w ruinie przed dalszą destrukcją.

Park

Nr i data wpisu do rejestru zabytków –399/497/J z dnia 08.10.2004 r.

W 2 poł. XVIII wieku przed tylną elewacją pałacu założono prawdopodobnie ogród ozdobny, który w latach 1870-1882 obsadzono drzewami i przekształcono w park krajobrazowy o naturalnym układzie. Obecnie na terenie parku znajduje się staw oraz aleje na usypanych groblach. Nad parkiem góruje bryła pałacu wzniesiona na skarpie. Ściany skarpy wzmocniono murami oporowymi wyznaczającymi swym obrysem taras otaczający pałac od południa, zachodu i północy. Od strony południowej i północnej z tarasu w dół skarpy prowadzi zejście rozbudowanymi schodami. Od wschodu, na przedłużeniu łagodnego zejścia z tarasu do parku zachowały się wytyczone drzewami aleje, założone na usypanych groblach, które najprawdopodobniej oddzielały od siebie istniejące wcześniej gospodarskie stawy. Drzewostan tworzący podstawową część szaty roślinnej można podzielić na dwie grupy wiekowe: drzewa występujące w pobliżu pałacu - gdzie wiek ich ocenia się na 150-170 lat i pozostałe drzewa występujące zarówno w litym drzewostanie jak i pojedynczo na terenie parku nie przekraczają wieku 100 lat.

Budynki tworzące majdan pomocniczy:

Oficyna mieszkalna 45c, 45d

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek został wzniesiony w latach 1870-1882, przebudowany w XX wieku. Usytuowany jest w zachodnim skrzydle zabudowy pomocniczego majdanu folwarcznego, od północy przylega do budynku obory.

Jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony budynek z użytkowym poddaszem został założony na planie prostokąta i przykryty dachem dwuspadowym pokrytym dachówką karpiówką ułożoną w łuskę. W połaci dachu umieszczono niewielką drewnianą lukarnę krytą dachem dwuspadowym. W elewacji zachodniej, 6-osiowej umiejscowiono prostokątne okna, obecnie wtórne, powiększone oraz w 2. i 5. osi otwory drzwiowe.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dostatecznym stanie technicznym. Obserwuje się zawilgocenie murów oraz ubytki w tynku. Pokrycie dachowe jest nieszczelne, luźne dachówki.

Zalecenia: Wskazane jest przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Założenie izolacji przeciwwilgociowych.

Obora 45c, 45 d

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek został wzniesiony w latach 1870-1882. Usytuowany jest w zachodnim skrzydle zabudowy pomocniczego majdanu folwarcznego. Od południa przylega do budynku oficyna mieszkalnej. Jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony budynek założono na rzucie prostokąta i przykryto dwuspadowym dachem pokrytym dachówką karpiówką ułożoną w łuskę. W elewacji wschodniej, 6-osiowej umieszczono otwory drzwiowe w 2. i 6. osi i w 3 osi. Na poddasze prowadzą otwory drzwiowe zamknięte pełnymi łukami, które ujęto rodzajem lukarn krytych dachami dwuspadowymi ze szczytami wyłamanyymi po bokach, zwieńczonymi profilowanymi gzymsami i sterczynkami na osi symetrii. W elewacjach prostokątne otwory okienne i drzwiowe zamknięto łukami odcinkowymi. Jeden z otworów drzwiowych posiada nadświetle.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dostatecznym stanie technicznym. Obserwuje się zawilgocenie murów oraz ubytki w tynku. Pokrycie dachowe jest nieszczelne, zagrożenie stanowią luźne dachówki.

Zalecenia: Wskazane przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Założenie izolacji przeciwwilgociowych.

Stodoła ze spichlerzem 45 c, 45 d

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 398/496/J z dnia 05.10.1977 r.

Budynek wzniesiono w latach 1870-1882. Usytuowany jest w północnym skrzydle zabudowy pomocniczego majdanu folwarcznego. Od południa sąsiaduje z budynkiem obory i oficyny mieszkalnej. Jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony budynek, założono na rzucie prostokąta i przykryto dwuspadowym dachem pokrytym dachówką karpiówką ułożoną w łuskę, z schodkowym szczytem po stronie wschodniej, a po stronie elewacji zachodniej szczytem z naczółkiem. Bryłę

budynku rozdzielono na dwie części (we wschodniej części budynku znajdował się spichlerz, w zachodniej stodoła) schodkową ścianą ogniową opracowaną podobnie jak szczyt elewacji wschodniej gdzie uskoki zwieńczono profilowanymi listwowo gzymsami i daszkami dwuspadowymi. Elewacje wzbogacono prostokątnymi otworami okiennymi i drzwiowymi, prostym gzymsem koronującym. Wrota stodoły zamknięto łukami odcinkowymi. W partii poddasza niewielkie, podwójne, prostokątne otwory wentylacyjne ujęto rodzajem blend, które zamknięto łukami odcinkowymi, wspartymi na umieszczonych pośrodku uskokowych wspornikach. W szczytcie elewacji bocznej umieszczono motyw krzyża oraz ozdobne kotwy w formie lilii heraldycznych.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dostatecznym stanie technicznym. W wyniku działania czynników atmosferycznych obserwuje się zawilgocenie murów, ubytki w tynku. Nieszczelne pokrycie dachowe przyczynia się do dalszej degradacji obiektu. Wtórnie zamurowano otwory okienne oraz wejściowe.

Zalecenia: Wskazane przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego

i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów. Założenie izolacji przeciwwilgociowych.

WŁOSIEŃ GÓRNY

Pałac w zespole dworskim

Pałac został wzniesiony na reliktach starszej budowli po jej pożarze w 1677 roku, następnie w latach 1841 i 1856 przebudowany wraz z zabudową gospodarczą. W XVIII wieku przed południową elewacją pałacu założono prawdopodobnie ogród, który w 2 poł. XIX wieku obsadzono drzewami, przekształcając go w niewielki park o układzie naturalnym.

Dwukondygnacyjny, podpiwniczony pałac założono na rzucie prostokąta i nakryto czterospadowym dachem z przedłużoną kalenicą. Na przedniej i tylnej połaci dachowej umieszczono jednokondygnacyjne, 4-osiowe facjatki z 2-osiowym szczytem, kryte dachami dwuspadowymi, natomiast na bocznych 2-osiowe lukarny z okulusami w szczytach. Elewacje pałacu wzbogacono gzymsem wieńczącym, płaskimi lizenami, lizenami narożnymi oraz prostokątnymi otworami okiennymi obwiedzionymi gładkimi opaskami. Do pałacu prowadzi wejście w elewacji północnej, poprzedzone kilkustopniowymi schodami ze spocznikiem, które ujęto w portal w formie dwóch pilastrów, dźwigających prostokątną płycinę, ponad którą

umieszczono wyładowany, profilowany gzyms wieńczący. W elewacji wschodniej umieszczono taras na podmurówce, zwieńczony balkonem. W 1980 roku do elewacji południowej dostawiono dwukondygnacyjną, przybudówkę krytą płaskim dachem mieszczącą przeciwpożarową klatkę schodową, a poddasze zaadaptowano na internat szkolny. Po 1945 roku pałac należał do PGR Sulików. W 1980 roku mieściła się w budynku Zasadnicza Szkoła Mechanizacji Rolnictwa. Obecnie w budynku mieści się Zespół Placówek Terapeutyczno-Wychowawczych. Pałac nie jest wpisany do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dobrym stanie technicznym. Mury, więźba dachowa, sklepienia i stropy w stanie dobrym. Widoczne miejscowe ubytki w tynku, zawilgożenia murów. Szczególnie w obrębie przyziemia elewacji tylnej (płd.) i bocznej (wsch). Pokrycie dachowe jest szczelne.

Zalecenia: Zabezpieczenie zawilgoconych murów poprzez odwodnienie budynku i odprowadzenie wód gruntowych, osuszenie zawilgoconych partii murów. Rozważenie remontu elewacji. Rozważenie objęcia pałacu ochroną ścisłą – wpisanie do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Zespół dworski z parkiem

Założenie folwarczne pierwotnie posiadało regularny układ kompozycyjny. Pałac został usytuowany centralnie względem trójbocznego majdanu gospodarczego, za którym znajdował się pomocniczy, mniejszy dziedziniec. Budynki gospodarcze należące do mniejszego majdanu zostały zlikwidowane i zastąpione współczesnymi budynkami warsztatów szkolnych oraz salą gimnastyczną. Do zachowanego założenia folwarcznego należą następujące budynki:

Oficyna

Budynek jest usytuowany w zachodnim skrzydle zabudowy folwarcznej gdzie od północy przylega do budynku obory. Wzniesiony został w 4 ćw. XIX wieku, a przebudowany w XX wieku. Dwukondygnacyjny, murowany budynek posadowiono na rzucie wydłużonego prostokąta i przykryto dachem dwuspadowym krytym dachówką karpiońską. W elewacji wschodniej umieszczono prostokątne otwory okienne i drzwiowe oraz bramę. Elewację zachodnią z ryzalitem poprzedzono wtórną, jednokondygnacyjną, podpiwniczoną przybudówką, nakrytą dachem

jednospadowym z blachy. Dodatkowe wejście umieszczono w elewacji południowej z dobudowanym wtórnie gankiem.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dobrym stanie technicznym. Widoczne miejscowe ubytki w tynku, zawilgocenia murów.

Zalecenia: Zabezpieczenie zawilgoconych murów poprzez odwodnienie budynku, odprowadzenie wód gruntowych oraz osuszenie zawilgoconych partii murów. Rozważenie remontu elewacji.

Obora

Budynek jest usytuowany w zachodnim skrzydle zabudowy folwarcznej. Od południa przylega do budynku oficyny mieszkalnej, od północy do nowoczesnego budynku sali gimnastycznej. Wzniesiony ok. poł. XIX wieku. W 1980 roku został zaadaptowany na sale lekcyjne.

Jednokondygnacyjny, murowany budynek posadowiono na rzucie wydłużonego prostokąta i przykryto

dwuspadowym dachem krytym dachówką karpiówką ułożoną podwójnie w koronkę. Od wschodu do budynku przylega prostokątna przybudówka kryta dachem trójspadowym. W połaci dachu umieszczono małą facjatkę krytą dachem dwuspadowym natomiast w elewacjach prostokątne otwory okienne i drzwiowe.

Stan zachowania: Budynek znajduje się w dobrym stanie technicznym. Widoczne miejscowe ubytki w tynku, zawilgocenia murów.

Zalecenia: Zabezpieczenie zawilgoconych murów poprzez odwodnienie budynku, odprowadzenie wód gruntowych oraz osuszenie zawilgoconych partii murów. Rozważenie remontu elewacji.

Park

Park stanowi najbliższe otoczenie pałacu. Jest to obszar położony: od zachodu, częściowo od północy zamknięty kamiennym murem i od południa płaski, plantowany, ogrodzony murem, który mógł pełnić funkcję założonego w XVIII wieku ogrodu. Wzdłuż południowej granicy zachowały się dęby, najstarszy dąb liczy sobie 200 lat. Południowo-zachodnią część parku zajmuje skarpa terenowa stromo schodząca w dół w kierunku drogi. W II

połowie XIX wieku dawny dworski teren obsadzono drzewami w układzie naturalnym m.in.: platan, wiąz górski, dąb czerwony, buk.

Stan zachowania: Park znajduje się w bardzo dobrym stanie.

Zalecenia: Prowadzenie na bieżąco prac pielęgnacyjnych w parku.

8.3. Budynki drewniane o konstrukcji ryglowej, konstrukcji przysłupowej.

O wyjątkowej specyfice architektonicznej Gminy Platerówka decydują zachowane walory budownictwa drewnianego o konstrukcji szkieletowej (ramowa, ryglowa). Konstrukcja składa się z pionowych słupów, poziomych rygli (łączonych na nakładkę do XVIII wieku, później na czop od przełomu XVIII/XIX wieku), belek podokiennych, ukośnych zastrzałów oraz podwaliny i oczepu. W polach powstałych w wyniku skrzyżowania drewnianej konstrukcji ścian, stosowano różne wypełnienia, np. w postaci trzciny lub słomy zmieszanej z gliną. Wówczas powstawały domy w konstrukcji szachulcowej. Natomiast jeśli wypełnieniem była cegła - to taką wersję nazywano murem pruskim. Pola rygla wypełniano również kołkami o średnicy 5-7 cm, drewnianymi szczapami, tzw. strychulcem i obrzucano gliną z sieczką, wówczas powstawały tzw. ściany strychulcowe. Do najczęściej spotykanych budynków wykonanych w tej konstrukcji na terenie Gminy Platerówka należą budynki, których piętro wykonane jest w konstrukcji ryglowej. Występują w następujących sołectwach - Platerówka nr: 51, 53, 81, 107, 109 (współcześnie ryglowa) 157, 209; Włosień nr: 13, 36, 41, 42 (Młyn), 58, 86, 105, 129, 146, 184, 200 (Młyn), 232, 233; Zalipie nr: 41, 106, 137; Przylasek nr: 14. W konstrukcji ryglowej budowano również stodoły zlokalizowane we Włosieniu nr: 34, 81, 242. Elementy takiej konstrukcji zastosowano również w budowie transformatorów. Obiekty były murowane z cegły, otynkowane, wzniesione na wysokim nieotynkowanym cokole przykryte daszkiem mansardowym, dwuspadowym pokrytym dachówką karpiówką ułożoną w łuskę. Szczyt był odeskowany, natomiast partię górną opracowano ryglowo i wypełniono tynkiem. Dwa bliźniacze transformatory zlokalizowane są w Platerówce przy nr 157 oraz Zalipiu obok nr 25.

Kolejną konstrukcją łączącą się z konstrukcją szkieletową była konstrukcja przysłupowa polegająca na opasaniu zrębu parteru niezależną konstrukcją nośną złożoną z rzędu pionowych słupów, które podtrzymują, dach, ściankę kolankową lub ścianę piętra¹⁶. Na terenie Gminy istnieją zachowane budynki łączące w sobie zarówno konstrukcję zrębową jak i przysłupową, zlokalizowane są na terenie Platerówki nr: 24, 60, 71 (istniała konstrukcja przysłupowa), 101, 124; Włosienia nr: 72, 149 oraz Zalipia nr: 56, 115, 125.

Ze względu na zły stan zachowania tych obiektów i niedoinwestowanie, większość z nich ulega ciągłej degradacji. Warto zauważyć, iż większość tych obiektów jest własnością prywatną. Czas oraz oddziaływanie czynników atmosferycznych: wiatry, deszcze, śniegi doprowadzają budynki do zawalenia się, do stanu ruiny. Zazwyczaj konstrukcja przysłupowa oraz ryglowa jest zawilgocona, porażona grzybnią i pleśnią, posiada liczne ubytki. W takim samym stanie jest otynkowana część elewacji. Niszczeniu ulegają pozostałe elementy drewniane takie jak skrzynkowa stolarka okienna wzbogacona detalem snycerskim, odeskowanie elewacji. Dodatkowo, lata zaniedbań związanych z brakiem przeprowadzania

¹⁶ Istnieje hipoteza, iż istotnym czynnikiem wpływającym na upowszechnienie się budownictwa przysłupowego był rozwój tkactwa. Główna izba, w której mieścił się warsztat tkacki była narażona na drgania, które przenosiły się na konstrukcję budynku. W tym celu oddzielono izbę tkacką od reszty budynku, która była posadowiona na niezależnym fundamencie i zastosowano przysłupy. Warto podkreślić, że cechą tego budownictwa była jego uniwersalność, widoczna zarówno w konstrukcji, jak również funkcjonalności. Inne hipotezy związane z genezą konstrukcji przysłupowej dotyczą m.in. wpływu warunków klimatycznych, glebowych tj. dążenie do zachowania konstrukcji ryglowych, które były budowane na terenach podmokłych i bagnistych a ww. przysłupy zapewniały stabilność ścian.

remontów dachu, oczyszczania drożności rynien przyczyniają się do destrukcji drewnianych elementów konstrukcyjnych dachu. Należy zatem podjąć wszelkie działania mające na celu zachowanie tego typu architektury w krajobrazie kulturowym Gminy.

Konstrukcja ryglowa piętra

Platerówka 53

Platerówka 81

Włosień 13

Włosień 233

Konstrukcja ryglowa z konstrukcją przysłupową

Platerówka 24

Platerówka 101

Włosień 72

Zalipie 125

8.4. Zabudowa mieszkalna

W przestrzeni ruralistycznej wsi na terenie Gminy Platerówka na uwagę zasługuje również typowe dla tego regionu budownictwo mieszkaniowe, murowane z cegły lub kamienia budynki pokryte tynkiem lub elewacje pozostawiono nieotynkowane z zachowanym licem z celi lub kamienia mieszanego z cegłą.

Wśród nich są parterowe budynki osadzone na planie prostokąta, przykryte dwuspadowym dachem krytym dachówką ceramiczną z wyróżniającym się w elewacji frontowej płaskim ryzalitem zwieńczonym facjatą krytą dwuspadowym dachem lub bez ryzalitu lecz z facjatą w połaci dachu, detalem wzbogacającym elewację w postaci: boniowania na narożach, opasek okiennych, gzymsów nadokiennych, wieńczących, lizen, etc.

Włosień 91

Włosień 229

Kolejnym typem są budynki dwukondygnacyjne osadzone na planie wydłużonego prostokąta, przykryte dwuspadowym dachem, elewacja wzbogacona gzymsem międzykondygnacyjnym, płaskimi opaskami wokół okien, rzadziej oknami w połaci dachu - tzw. wole oka¹⁷.

¹⁷ Wole oko – małe okrągłe lub owalne okienko, w górnej części kondygnacji, w szczycie budynku, nad drzwiami lub oknami, czasem we wnętrzu. Niekiedy w ozdobnej ramie. Służyło do dodatkowego, czasem pośredniego, oświetlenia pomieszczeń. Później bardzo popularne było wykonywanie lukarn w kształcie wolego oka.

Włosień 32

Platerówka 50

Krajobraz architektoniczny urozmaicają budynki, których aranżacja predystynuje do zabudowy willowej z wyróżniającym się lecz rzadziej stosowanym dachem mansardowym z lukarnami.

Włosień 82

Włosień 166

Budynki zachowane są w różnym stanie technicznym, ich specyfikacja określona została w Gminnej Ewidencji Zabytków. Właściciele starają się w miarę swoich możliwości na bieżąco przeprowadzać prace remontowo-budowlane z uwzględnieniem wytycznych wynikających ze *Studium kierunków i uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Gminy Platerówka* mając na uwadze zachowanie oryginalnych elementy budynku takich jak historyczna bryła i rzut, forma dachu, kompozycja i wystrój na elewacji, forma i kształt obramień otworów okiennych i drzwiowych.

8.5. Historyczne i atrakcyjne miejsca

Właściwie wykorzystany różnorodny potencjał kulturowo-przyrodniczy Gminy Platerówka może przyczynić się do wypromowania wiodącej marki turystycznej w regionie. Oprócz istniejących w przestrzeni zabytków architektury miejsca o ciekawej historycznie genezie, przyrodniczych walorach krajobrazowych mogą stanowić podstawę do kreacji ścieżek turystycznych, edukacyjnych oraz zachęcić do uprawiania turystyki kulturowo-przyrodniczej.

PLATERÓWKA

Leśniczówka, ob. dom mieszkalny

Budynek wybudowano w 1812 roku. Jego historia jest związana ze sławnym Joachimem Zygmuntem von Ziegler-Klipphausen, szambelanem króla Augusta Mocnego, który był założycielem Fundacji Joachimstein - Zakładu dla szlachetnie urodzonych panien z siedzibą w Radomierzycach. W 1734 roku przekazał on swoją część Wysokiego Lasu - 760 ha oraz wieś Platerówkę fundacji, w której posiadaniu była do

1945 roku. To właśnie z leśniczówki w Platerówce zarządzano nie tylko zachodnią częścią Lasu Lubańskiego ale także pozostałymi lasami należącymi do Fundacji tzw. Stiftswald - Las Fundacji (rewiry: Radomierzyce, Markersdorf i Thräna). Na przynależność budynku do rodu von Ziegler-Klipphausen wskazuje herb rodowy znajdujący się nad przejściem na dziedzińcu leśniczówki: mur z blankami oraz Salzów (lilia) ponadto umieszczona na portalu litera "Z" od nazwiska właścicieli - von Ziegler. Datą ważną dla tego miejsca był rok 1886, wówczas w budynku miał swoją kwaterę pruski generał von Gersdorf, który w leśniczówce naradzał się z księciem Ferdynandem Hohenzollernem jak zaatakować pozycje Austriaków w Czechach. Obecnie budynek znajduje się w rękach prywatnych i pełni funkcje mieszkalne.

Plebania, obecnie szkoła

Nr i data wpisu do rejestru zabytków – 395/1504 z dnia 25.01.1966 r.

Budynek pochodzi z k. XVIII wieku. Pierwotnie była to plebania. Na uwagę zasługuje kamienny portal oraz zachowana drewniana stolarka okienna.

W Ł O S I E Ń

Trójwzgórze : Czubatka, Czapla i Srebrnik

W okolicy Platerówki i Włosienia zlokalizowane są wzniesienia zlokalizowane są wzniesienia powulkaniczne: Czubatka (zw. też Ostrą, niem. *Spitz Berg*), Czapla (zw. też Baranem, niem. *Rauh Berg*) i Srebrnik (zw. też Górą Staniewicza, niem. *Silber Berg*). Jednak najbardziej znaną i dominującą jest Czubatka. Głównie z uwagi na charakterystyczne słupy bazaltowe o wyraźnie skośnym

ułożeniu. Taka budowa ostańca¹⁸ wskazuje, że proces stygnięcia lawy zachodził bardzo szybko, miał bowiem miejsce w niewielkiej odległości od powierzchni ziemi. Prawdopodobnie jest to więc pozostałość dolnej części komina wulkanicznego. Wzniesienia oprócz fascynującej historii geologicznej zapewniają niezapomniane walory widokowe na Pogórze Izerskie. Czubatka ponadto była przedmiotem górniczej eksploatacji o czym świadczy urwisko od północnej strony oraz była wykorzystywana militarnie, gdyż podczas wojen napoleońskich oddział rosyjskiej armii założył tu punkt obserwacyjny. Wzgórza okolicy Platerówki i Włosienia wpisały się również w kulturę ludową regionu jako miejscem pogańskiego kultu¹⁹.

Wzniesienia mają bardzo ważne znaczenie przyrodnicze dla regionu. Nagrzewające się skały, zwłaszcza od strony południowej, porośnięte są przez ciepłolubne rojniki (na Czubatce), goździki, róże, a nawet przez dziewięciśli bełłodygowy (Czapla). Od strony zacienionej wzgórze porastają zadrzewienia (zwłaszcza ciekawy las grabowy

¹⁸ Zjawiska wulkaniczne na Dolnym Śląsku występowały 38 - 28 milionów lat temu. Wówczas kształtowały się typowe wulkany z charakterystycznymi stożkami. Wydobywała się z nich lava oraz popioły, a powietrze wypełniały trujące dla życia organicznego gazy. Wydostająca się lava tworzyła duże pokrywy oraz wulkaniczne stożki. W Polsce największe ich skupienia występują właśnie na Dolnym Śląsku w okolicach Pogórza Izerskiego i Pogórza Kaczawskiego. W okolicy Lubania zachowały się charakterystyczne bazaltoidy (wylewne, niezwykle twarde skały magmowe). [w:] <https://karkonoszego.pl/arttykul/czubatka>.

¹⁹ Wzgórza okolicy Platerówki i Włosienia wpisały się również w kulturę ludową regionu i jako takie mogą stanowić materiał do wykorzystania turystycznego. Na temat wzgórz, zwłaszcza o Czubatce krążyły ciekawe ludowe legendy w różnych wersjach. Dotyczą one Olbrzymów zaklętych w skałę. W Jedna z wersji legendy mówi, iż Olbrzymy grały w kręgle, powodując trzęsienia ziemi, na prośbę ludzi zostali jednak zmienieni przez bogów w słupy skalne. W innej wersji legendy, Czubatka powstała wskutek zamienienia w kamień przez Boga, maczugi należącej do Olbrzyma. Uważa się dziś, iż legendy te powstały tuż po zasiedleniu tego regionu przez ludność niemiecką, zachowały się w nich więc odniesienia do większych trzęsień ziemi, a być może i walki z miejscową, pogańską ludnością słowiańską (Olbrzymy). Ponadto wzgórze przed wojną należały do „ognistych wzniesień”, gdy na Święto Walpurgii w końcu kwietnia (stara germańska, pogańska tradycja) rozpalano w nocy ogniska na szczytach gór (również np. na Stożku Perkuna, Stożku Świątowida, Kamiennej Górze, na Landeskrone), podobnie jak czynili to Słowianie w czerwcową Noc Świętojańską (Kupały). Do dziś również krążą legendy o schowanych pod wzgórzem skarbach, w wydrążonych chodnikach bądź głębokiej studni, która była jeszcze widoczna jakiś czas po wojnie. [w:] <https://rceeluban.pl/2015/09/07/wlosienske-trojgorze-czubatka-czapla-i-srebrnik>.

na Srebrniku), w runie można znaleźć wijący się bluszcz oraz barwinek pospolity, na stromych urwiskach Czubatki ulokowała się gniazdowo paprotka zwyczajna. W połowie lat 90-tych, na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody przeprowadzono inwentaryzację przyrodniczą.

Zalecenia: Warto rozważyć objęcie ochroną prawną wzniesień, jako użytki ekologiczne lub stanowiska dokumentacyjne.

Młyn

Według opisów z 1845 roku w *Ober Heidersdorf* (Włosień Górny) oraz sąsiednim *Mittel Heidersdorf* (Włosień Środkowy) istniały trzy młyny wodne. Jednym z nich był młyn, którego główny korpus pochodzi z 1866 roku. Nad wejściem znajduje się ozdobny klucz z datownikiem. Pozostałością obiektu o wcześniejszym rodowodzie są sklepienia kolebkowe na kondygnacji piwnicy oraz sklepienie żaglaste i krzyżowe na kondygnacji parteru. W 1937 roku młyn został rozbudowany. Rozebrano fragment dawnego korpusu od strony północno-zachodniej. Wówczas wzniesiono nową trzykondygnacyjną bryłę. Na jednej ze ścian wewnętrznych znajduje się kamienna tablica z napisem „*Erbaut 1937*”. Po wojnie budynek stał się własnością GS, prowadzono w nim produkcję mąki.

Stan zachowania: Obiekt zachował dawny charakter bryły, elewacji i wnętrza. Konstrukcja ścian, stropów, więźby i pokrycia dachowego w stanie dobrym. Ściany w piwnicy oraz w części na kondygnacji parteru zawilgocone. Na elewacjach występują, niewielkie ubytki tynku. Konstrukcja ścian, stropów, więźby i pokrycia dachowego w dobrym stanie.

Zalecenia: **WPIS DO REJESTRU ZABYTKÓW.** Osuszenia wymagają zawilgocone ściany w piwnicach i na kondygnacji parteru w korpusie dawnym młyna.

Przystanek kolejowy Batowice Lubańskie, wiadukt

Przystanek kolejowy w Batowicach Lubańskich powstał równocześnie z budową kolei w 1865 roku. Wieś Włosień leżąca przy trasie nie posiadała łączności z Lubaniem i Zgorzelcem. Obecnie wieś ma bezpośrednie połączenie do Wrocławia, Jeleniej Góry, Zielonej Góry, Węglińca oraz Lubania. Na terenie przystanku nie występują zabudowania tylko murowana wiata. Pierwotny budynek, w którym mieściła się kasa i poczekalnia spłonął w 1970 roku. We Włosieniu znajdują się również dwa wiadukty kolejowe. Jeden żelbetonowy drugi starszy, kamienny, murowany.

ZALIPIE

Wiatrak

Wiatrak został wybudowany na pocz. XIX wieku. Budowlę wymurowano z kamienia i cegły, osadzono na planie okręgu. Światło zapewniały prostokątne otwory okienne zamknięte prosto. W partii przyziemia do wewnątrz prowadziło prostokątne wejście. Wiatrak stanowi dominantę w malowniczym krajobrazie Wzgórz Zalipiańskich, a jego lokalizacja jest dogodnym punktem widokowym. Wewnątrz znajdują się kawałki roztrzaskanego kamiennego koła młyńskiego. Obiekt w stanie ruiny.

8.6. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

■ Biblioteki

Gminna Biblioteka Publiczna w Platerówce mieszcząca się w budynku świetlicy wiejskiej we Włosieniu została utworzona Uchwałą Nr XIII/115/20 z dnia 16 listopada 2020 r. Rady Gminy w Platerówce. Podstawowymi celami Biblioteki jest: zaspokojenie i rozwijanie potrzeb czytelniczych, kulturalnych i informacyjnych społeczeństwa, wspomaganie systemu edukacji i wychowania, upowszechnianie wiedzy i informacji na temat kultury i sztuki. Do zadań Biblioteki należy: gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu; udostępnienie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych; prowadzenie działalności wydawniczej, edukacyjnej i popularyzatorskiej; organizowanie form pracy z czytelnikami służących popularyzacji książki i czytelnictwa, sztuki, nauki oraz upowszechnianiu dorobku kulturalnego Gminy Platerówka; współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w zakresie rozwijania czytelnictwa i zaspakajania potrzeb oświatowych i kulturalnych; doskonalenie metod i form działania poprzez dobór fachowej kadry i współpraca z innymi instytucjami kultury; organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę oraz tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowań kulturą, sztuką i nauką; tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego; organizowanie imprez okolicznościowych, artystycznych, sportowych i rekreacyjno-rozrywkowych służących poznawaniu kultury i tradycji narodowych oraz rozwijaniu zainteresowań i podnoszeniu kultury życia codziennego, pracy, wypoczynku; organizowanie twórczego spędzania czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych oraz osób chorych i niepełnosprawnych; wspieranie profilaktyki uzależnień poprzez działalność kulturalną i oświatową; opracowanie oraz rozpowszechnianie materiałów promocyjnych i informacyjnych w celu promocji regionu.

■ Świetlice wiejskie

Zadania z zakresu krzewienia i upowszechniania kultury realizowane są w świetlicach wiejskich zlokalizowanych w Platerówce i we Włosieniu. Aby budynek świetlicy w Platerówce mógł pełnić swoją funkcję w jeszcze w lepszym zakresie został wyremontowany w grudniu 2024 roku. Wykonano termomodernizację ścian zewnętrznych i stropodachu oraz nową elewację, wymieniono instalację elektryczną i sanitarną w całym obiekcie, wyremontowano wszystkie pomieszczenia, a także adaptowano pomieszczenia na potrzeby jednostki OSP. Budynek zyskał nowy wygląd i lepszą funkcjonalność pomieszczeń. Ponadto teren wokół budynku został uporządkowany i zagospodarowany w ramach grantu otrzymanego z programu dobrosąsiedzkiego - Wzmocnij Swoje Otoczenie. Przedsięwzięcie to objęło wycięcie zakrzaczeń, wyrównanie terenu oraz zorganizowanie miejsca na ognisko.

■ **Urząd Gminy**

Urząd Gminy czynnie uczestniczy w organizowaniu imprez o charakterze kulturalnym.

■ **Koła Gospodyń Wiejskich**

Na terenie Gminy działa Koło Gospodyń Wiejskich w Platerówce i we Włosieniu.

■ **Kluby sportowe**

Na terenie Gminy Platerówka działa klub sportowy otaczający opieką młodzież i propagujący kulturę sportową - KS LZS Orzeł Platerówka, w ramach którego działa sekcja piłki nożnej oraz tenisa stołowego.

■ **Platerówki²⁰**

19 sierpnia 1943 roku w Sielcach nad Oką w Związku Radzieckim sformowano 1. Samodzielny Batalion Kobiety im. Emilii Plater, w składzie 1. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR. Od nazwy patronki jednostki Emilii Plater, były nazywane potocznie „platerówkami”. W maju 1945 roku w przeddzień zakończenia II wojny światowej ogółem w szeregach 1. i 2. Armii Wojska Polskiego służyło i walczyło około 9,3 tys. żołnierek. Batalion „platerówek” podobnie jak 1. Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki oraz inne jednostki Wojska Polskiego na Wschodzie były w większości rekrutowane z osób pochodzących z Kresów Wschodnich deportowanych w latach 1940-41 w głąb ZSRR. Po okresie organizacyjnym, od 1943 roku, w skład batalionu wchodziły: szkoła podoficerska, kompanie: 1. i 2. fizylierek, 1 i 2 strzeleckie oraz rusznic ppanc. i ckm.; plutony: moździerz, zwiadu, łączności, sanitarny, saperów i gospodarczy. 1 września 1943 roku z batalionu została wyłączona 1. kompania fizylierek, która wyruszyła wraz z 1. Dywizją Piechoty im. Tadeusza Kościuszki na front. 30 września 1943 roku batalion tworzyło 740 szeregowych, podoficerów i oficerów. W czasie bitwy pod Lenino kobiety batalion pełnił służbę wartowniczą przy sztabie dywizji, a jedną drużynę przydzielono do plutonu sanitarnego 2. pułku piechoty dla wynoszenia rannych z pola walki, udzielania pierwszej pomocy oraz eskortowania jeńców. 5 grudnia 1943 roku 2. kompania strzelców przydzielona została 2. Warszawskiej Dywizji Piechoty im. Henryka Dąbrowskiego. 9 stycznia 1944 roku w związku z przegrupowaniem jednostek polskich, batalion przerzucono do wsi Łuczynka na Smoleńszczyźnie, w marcu do miasta Żeleźniak pod Trojanowem (obwód żytomierski), w maju do Kiwerc, a w lipcu wkroczył na ziemie polskie. Od 17 lipca pełnił służbę wartowniczą w jednostkach tyłowych armii. 14 września 1944 roku została wyzwolona prawobrzeżna Warszawa. W tym okresie wzrosło bezprawie oraz liczne kradzieże dlatego przy komisariatach milicji obywatelskiej dowództwo garnizonu utworzyło komendy wojskowe w celu utrzymania porządku publicznego, zabezpieczenia mienia publicznego i zapewnienia bezpieczeństwa. Do tej służby został wyznaczony 1 Samodzielny Batalion Kobiety im. Emilii Plater. Od 12 października platerówki pełniły służbę garnizonową na Pradze. Batalion został rozformowany na mocy rozkazu Naczelnego Dowódcy WP z 25 maja 1945 roku. Część żołnierzy 1 SBK osiedliła się w zachodniej Polsce tworząc osiedle Platerowo noszące później nazwę

²⁰ Olga Wiechnik, *Platerówki Boże Broń*, Poznań 2023; *Platerówki* - Film, reż. Maciej Kieres, TVP 3 Wrocław 2019; *Ludzie i ich historie - "Platerówki"*, rekonstrukcja cyfrowa, TVP S.A. 2022.

Zalipie Dolne, a od 1962 roku Platerówka. Powojenne dzieje zainspirowały film *Rzeczpospolita babska*.

8.7. Infrastruktura kulturowo - turystyczna.

Gmina Platerówka prezentuje różnorodny zasób walorów przyrodniczo-kulturowych. Atutem są rozległe panoramy widokowe otwierające się na pasma górskie Sudetów Zachodnich i Pogórza Izerskiego, lasy sprzyjające wędrownikom i eksploracji przyrodniczej, założenia pałacowe, dwory, domy drewniane o konstrukcji ryglowej i przysłupowej. Należy zatem odpowiednio wykorzystać potencjał celem wykreowania wiodącego produktu turystycznego umożliwiającego promocję Gminy Platerówka.

■ Baza agroturystyczna

Elementem wymagającym rozwoju na terenie Gminy w skali długoterminowej jest stworzenie ewentualnej bazy noclegowej.

■ Szlaki turystyczne: rowerowe, piesze

Przez Gminę Platerówka przebiega szlak rowerowy, zrealizowany w latach 1998-1999. Jest on fragmentem międzynarodowego szlaku rowerowego Zgorzelec/Görlitz – Świeradów Zdrój, którego zadaniem jest łączenie terenów wschodniej Saksonii z obszarem Sudetów Zachodnich. Szlak ten o łącznej długości 57 km przebiega przez tereny siedmiu jednostek administracyjnych: m. Zgorzelec, gm. Zgorzelec, gm. Sulików, gm. Platerówka, m. i gm. Mirsk, m. Świeradów Zdrój. W obrębie gminy Platerówka biegnie przez wsie Włosień i Platerówka, z możliwością zwiedzania założenia podworskiego we Włosieniu. Dla wytyczenia szlaku rowerowego wykorzystano istniejący układ dróg gminnych o małym natężeniu ruchu, dróg rolniczych i leśnych oraz w części dróg wojewódzkich, przystosowanych poprzez wykonanie remontów bieżących, powierzchniowych utrwaleń, uzupełnionych w nielicznych wypadkach o nowo wybudowane odcinki. W projekcie „Na szlaku” wykonano miejsca wypoczynkowe, w tym dwa zlokalizowane na terenie gminy: w parku we Włosieniu i przy Górze Staniewicza. Są to punkty z okresowo czynną gastronomią i sprzedażą pamiątek, punkty informacyjne oraz urządzone punkty widokowe. Walory krajobrazowe i przyrodnicze predestynują teren gminy do dalszej rozbudowy sieci dróg rowerowych oraz połączenia ich z miastem Lubań i gminą Siekierczyn. Gmina posiada gęstą sieć dróg rolniczych i leśnych, które po przystosowaniu i oznakowaniu mogłyby pełnić rolę dróg rowerowych.

Wzdłuż południowej granicy gminy przebiega żółty szlak turystyczny/pieszy prowadzący z Zawidowa do Leśnej. Rozbudowa tego szlaku do Platerówki umożliwiłoby zwiedzenie zabytków i obiektów krajoznawczych na terenie gminy. W sąsiedztwie gminy od strony północnej przebiega szlak niebieski z Gryfowa przez Lubań do Zawidowa. Wskazane jest połączenie obu szlaków trasą poprowadzoną przez teren gminy.

Gmina Platerówka w listopadzie 2020 roku oddała do użytku infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną w dwóch lokalizacjach:

Na górę Czubatka w miejscowości Włosień prowadzi trasa piesza o charakterze przyrodniczo – edukacyjnym. Szlak rozpoczyna się u podnóża góry i jest zaopatrzone w tablice informacyjne, w których opisano historię geologiczną góry oraz wiele innych informacji o regionie. W połowie szlaku znajduje się altana rekreacyjna z ławkami oraz miejsce na ognisko. Na górę prowadzą schody, a na szczycie znajduje się odrestaurowany Krzyż Milenijny oraz punkt widokowy na Karkonosze, Czechy i Niemcy. Pozostała infrastruktura turystyczna zlokalizowana jest: w Zalipiu - altana rekreacyjna i siłownia zewnętrzna, w Przylasku - altana rekreacyjna oraz plac zabaw w Zalipiu.

9. FORMY OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWO-PRZYRODNICZEGO.

9.1. Wojewódzki Rejestr Zabytków.

Podstawową formą ochrony zabytków jest wpis do wojewódzkiego rejestru zabytków i wynikające z tego faktu obowiązki, regulowane odpowiednimi przepisami. Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna. Na terenie Gminy Platerówka wpisanych jest 18 obiektów.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer	Rodzaj obiektu	Numer rejestru	Data wpisu
1	Platerówka	kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca NMP		kościół	397/946	13.09.1961
2	Platerówka	plebania, ob. szkoła	213	plebania	395/1504	25.01.1966
3	Platerówka	dwór, ob. spichlerz	52	dwór	396/792	14.11.1960
4	Włosień Dolny	zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem	45	zespół	398/496/J	05.10.1977
5	Włosień Dolny	pałac (ruina)	45	pałac	398/496/J	05.10.1977
6	Włosień Dolny	oficyna mieszkalna ze stajnią	45b	oficyna	398/496/J	05.10.1977
7	Włosień Dolny	oficyna mieszkalna ze stajnią	45c, 45d	oficyna	398/496/J	05.10.1977
8	Włosień Dolny	obora	45c, 45d	obora	398/496/J	05.10.1977
9	Włosień Dolny	stodoła	45c, 45d	stodoła	398/496/J	05.10.1977
10	Włosień Dolny	spichlerz	45	gospodarczy	398/496/J	05.10.1977

11	Włosień Dolny	wozownia	45	gospodarczy	398/496/J	05.10.1977
12	Włosień Dolny	gorzelnia (ruina)	45	gospodarczy	398/496/J	05.10.1977
13	Włosień Dolny	obora (ruina)	45	gospodarczy	398/496/J	05.10.1977
14	Włosień Dolny	obora (ruina)	45	gospodarczy	398/496/J	05.10.1977
15	Włosień Dolny	budynek bramny	45	inne	398/496/J	05.10.1977
16	Włosień Dolny	brama	45	brama	398/496/J	05.10.1977
17	Włosień Dolny	pozostałości murów zamkowych	45	inne	398/496/J	05.10.1977
18	Włosień Dolny	park	45	park	399/497/J	09.10.1977

9.2. Gminna Ewidencja Zabytków.

Zgodnie z art. 22 Ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu Gminy. Na podstawie wykazów otrzymanych od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków została założona Gminna Ewidencja Zabytków, obejmująca obiekty z terenu Gminy Platerówka. Ponadto ewidencja jest uwzględniana w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Gminy oraz przy kształtowaniu środowiska. W GEZ znajdują się obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz obiekty posiadające wartość historyczną. GEZ Gminy Platerówka obejmuje w postaci kart adresowych: 220 obiektów (załącznik Nr I), 19 stanowisk archeologicznych (załącznik Nr II)²¹ oraz obszary ochrony konserwatorskiej (załącznik Nr III). Sposób ochrony i wynikające z tego obowiązki są regulowane odrębnymi przepisami²².

²¹ Ze względu na obszerną zawartość GEZ-u nie jest on ujęty w niniejszym tekście dokumentu, stanowi natomiast załącznik Nr I, Nr II, Nr III w formie cyfrowej na płycie DVD.

²² Ustawa z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

9.3. Pomniki Przyrody.

Na terenie Gminy Platerówka zlokalizowane są następujące dwa pomniki przyrody²³:

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Data utworzenia pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody. Miejsce występowania
1	Drzewo, gatunek: Buk pospolity (Buk zwyczajny) - <i>Fagus sylvatica</i>	1990-02-21	Zarządzenie nr 6/90 Wojewody Jeleniogórskiego z dnia 21 lutego 1990 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody. Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 1 poz. 17	pierśnica: 131 cm; obwód: 412 cm; wysokość: 24 m. Pomnikowy buk rośnie przed budynkiem szkoły.
2	Drzewo, gatunek: Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	1990-02-21	Zarządzenie nr 6/90 Wojewody Jeleniogórskiego z dnia 21 lutego 1990 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody. Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 1 poz. 17	pierśnica: 144 cm; obwód: 452 cm; wysokość: 24 m. Pomnik znajduje się za budynkiem szkoły, w zachodnim narożniku budynku nr 104A. Ślady po cięciach pielęgnacyjnych, połamane gałęzie, uszkodzenia pnia.

9.4. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego - zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

■ Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego.

Na terenie Gminy Platerówka zostały wyznaczone Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego:

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „LIŚCIASTA GÓRA” wraz z terenami przyległymi w gminie Platerówka (Uchwała Nr XXXIII/173/13 Rady Gminy w Platerówce z dnia 4 grudnia 2013 r.). W granicach obszaru objętego planem zlokalizowana jest część terenu górniczego „Liściasta Góra”. W odniesieniu do zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustalono, iż w przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem należy podjąć działania na zasadach określonych w przepisach szczególnych²⁴.

²³ Na podstawie - Centralnego Rejestru Form Ochrony - <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf>.

²⁴ <https://mpzp.igeomap.pl/doc/luban/platerowka/001.pdf>.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Bukowa Góra” w gminie Platerówka (Uchwała Nr XI/63/16 Rady Gminy w Platerówce z dnia 7 marca 2016 r.). Granice obszaru objętego planem będą po granicach terenu górniczego „Bukowa Góra” i granicy administracyjnej gminy Platerówka. Na obszarze objętym planem nie występują tereny ani obiekty wymagające określenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych na obiekty mające charakter zabytku archeologicznego należy postępować w sposób określony w przepisach prawa powszechnego, w szczególności w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszarów położonych w obrębie Włosień, w gminie Platerówka (Uchwała NR VIII/59/19 Rady Gminy w Platerówce z dnia 12 grudnia 2019 r.). W Uchwale stwierdzono, w kontekście zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, iż w granicach obszarów objętych planem nie ma obiektów podlegających ochronie oraz na obszarach objętych planem nie występują chronione stanowiska archeologiczne, a prace ziemne należy prowadzić z uwzględnieniem możliwości odkrycia niezainwentaryzowanych zabytków archeologicznych oraz wymogów wynikających z przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Natomiast dla projektowanej zabudowy – za wyjątkiem budynków gospodarczych i garaży o powierzchni zabudowy mniejszej niż 30 m² – ustalono stosowanie dachów stromych, o symetrycznych spadkach połączy głównych, dwuspadowych lub dwuspadowych z naczółkami, o kącie nachylenia połączy głównych od 30 do 45 stopni. Wykluczono używanie blachy, blachodachówki i materiałów bitumicznych w pokryciach dachów. Zastosowany kolor pokrycia dachów - ceglasty, czerwony lub grafitowy. W projektowanych obiektach wymaga się stosowania naturalnych materiałów wykończeniowych, w szczególności drewna, kamienia, tynków, dachówki, łupka – z dopuszczeniem łupka sztucznego.

■ Planowane do opracowania Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Gmina przystąpiła do sporządzenia Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego dla następujących miejscowości:

- **Platerówka** - Uchwała NR III/14/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Platerówka, gmina Platerówka.
- **Włosień** - Uchwała NR III/16/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Włosień, gmina Platerówka.
- **Zalipie** - Uchwała NR III/15/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Zalipie, gmina Platerówka.
- **Przylasek** - Uchwała NR III/17/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu

zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Przylasek, gmina Platerówka.

- **Lubański Las** - Uchwała NR III/18/24 Rady Gminy w Platerówce z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie geodezyjnym Lubański Wielki Las, gmina Platerówka.

MPZP zostaną opracowane w trakcie funkcjonowania Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028. Ustalenia w MPZP posiadają status prawa miejscowego, w świetle art. 7 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i stanowią formę ochrony prawnej zabytków.

W dokumentach tych powinien być zawarty m.in. wykaz zabytków nieruchomości podlegających ochronie i opiece. Spis obiektów zabytkowych przedłożony w MPZP powinien być spójny z obowiązującą na terenie Gminy Platerówka gminną ewidencją zabytków (dalej GEZ). Ustanowienie ochrony w MPZ obejmuje zatem lokalne formy architektury, które reprezentowane są zazwyczaj przez obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, kompozycję przestrzenną o walorach zabytkowych wyznaczoną w ustanowionych w planie strefach ochrony konserwatorskiej, w tym obszarów o szczególnych walorach krajobrazowych, wykluczonych z lokalizacji inwestycji, które mogą mieć negatywny wpływ na krajobraz itp. Wyznaczone w planie strefy ochrony konserwatorskiej powinny obejmować przede wszystkim ochronę historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego, zespołu budowlanego, ekspozycji zabytku lub historycznej panoramy, krajobrazu kulturowego, stanowiska archeologicznego i otoczenia zabytku.

10. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SWOT.

Analiza SWOT²⁵ wynikająca z oceny stanu dziedzictwa kulturowego oraz uwarunkowań jego ochrony i promocji.

MOCNE STRONY

- Korzystne położenie transgraniczne Gminy Platerówka - w bliskim sąsiedztwie z granicą Republiki Federacji Niemiec - kraj Saksonia oraz na granicy z Republiką Czeską powiat Frydlant.
- Różnorodny zasób zabytków architektury, zlokalizowany na terenie Gminy Platerówka: obiekty architektury sakralnej, rezydencjonalnej, budynki należące do zespołów folwarcznych, młyny, widowiskowo położony wiatrak.
- Zachowane parki dworskie - Włosień Górny, Włosień Dolny.

²⁵ **S** (Strengths) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę przedmiotu analizy,
W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę, przedmiotu analizy,
O (Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla przedmiotu analizy szansę korzystnej zmiany,
T (Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla przedmiotu analizy niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

- Zachowane budynki mieszkalne prezentujące architekturę drewnianą wzniesione w konstrukcji szkieletowo-przysłupowej, ryglowej.
- Atrakcyjna krajobrazowo i przyrodniczo lokalizacja Gminy w obrębie Sudetów Zachodnich na Pogórzu Izerskim.
- Historyczne uwarunkowania umożliwiające wypromowanie marki turystyczno - kulturowej Gminy Platerówka m.in. historia związana z życiem kobiet 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater. Na kanwie tych doświadczeń powstał film: Rzeczypospolita Babska z 1969 roku w reżyserii Hieronima Przybyła, książka „Platerówki? Boże Broń!” autorstwa Olgi Wiechnik oraz fabularyzowany film dokumentalny „Platerówki” z 2019 roku.
- Utworzona ścieżka edukacyjno-przyrodnicza wraz z infrastrukturą turystyczną prowadząca na górę Czubatka.
- Działalność Biblioteki Publicznej w Platerówce z siedzibą we Włosieniu upowszechniającej zagadnienia z zakresu kultury i historii regionu.
- Funkcjonująca Izba Pamięci 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater zlokalizowana w Bibliotece Publicznej w Platerówce z siedzibą we Włosieniu.
- Działalność świetlicy wiejskiej, w której odbywają się wydarzenia, spotkania integrujące lokalną społeczność.
- Wypromowane cykliczne imprezy kulturalne.
- Dostosowana infrastruktura umożliwiająca spędzanie czasu wolnego dla mieszkańców Gminy Platerówka.
- Potencjał intelektualny mieszkańców Gminy Platerówka, m.in.: miłośników historii zaangażowanych w odkrywanie i opisywanie historii Gminy.
- Działalność Kół Gospodyń Wiejskich w Platerówce oraz we Włosieniu.
- Działalność Ludowego Zespołu Sportowego Klub Sportowy „Orzeł Platerówka”.
- Działalność Ochotniczej Straży Pożarnej w Platerówce oraz we Włosieniu angażującej się w promocję dziedzictwa kulturowego.
- Zachowane czytelne historyczne układy ruralistyczne.
- Członkostwo i współpraca z Lokalną Grupą Działania „Partnerstwo Izerskie”.
- Gminna Ewidencja Zabytków.
- System Informacji Przestrzennej Gminy Platerówka.
- Skuteczność władz jednostki samorządu terytorialnego w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, w tym z funduszy UE.
- Uchwała Rady Gminy Platerówka w sprawie przyznawania środków na prace remontowo – budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

S Ł A B E S T R O N Y

- Ciągła degradacja i niezagospodarowanie obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków m.in.: Pałac we Włosieniu Dolnym, Dwór w Platerówce.
- Obiekty sakralne wymagające przeprowadzenia modernizacji oraz prac remontowo-budowlanych.
- Zły stan zachowania budynków gospodarczych będących częścią zespołów folwarcznych.
- Destrukcyjna architektura drewnianej, domy o konstrukcji szkieletowo-przysłupowej, ryglowej.

- Brak środków finansowych na przeprowadzanie prac remontowo-budowlanych obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.
- Brak sukcesywnie przeprowadzanych remontów obiektów zabytkowych przez prywatnych właścicieli.
- Brak prawnych możliwości kontroli i nadzorowania działań remontowo-budowlanych przeprowadzanych przez prywatnych właścicieli przy obiektach wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zlokalizowanych w historycznym układzie ruralistycznym, odbywających się niezgodnie z zaleceniami lub z pominięciem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- Brak Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego chroniących m.in. dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze Gminy.
- Brak wykreowanej marki turystycznej wyróżniającej Gminę w regionie.
- Niska świadomość społeczna odnośnie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Niewystarczająca wiedza dotycząca pozyskania środków zewnętrznych na przeprowadzenie prac ratowniczych, remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych.
- Niedostatecznie rozwinięta baza noclegowa oraz infrastruktura turystyczna na terenie Gminy Platerówka.
- Niewystarczające wykorzystanie walorów krajoznawczo-kulturowych umożliwiających tworzenie nowych ścieżek, szlaków turystycznych.
- Niewystarczająca liczba ścieżek turystycznych, szlaków rowerowych.
- Brak zagranicznego partnera umożliwiającego współpracę m.in. w zakresie wspólnych projektów promujących dziedzictwo kulturowe czy też wymianę doświadczeń związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych.

S Z A N S E

- Możliwość pozyskania środków finansowych z funduszy europejskich, programów funkcjonujących przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, czy innych źródeł w celu przeprowadzenia prac remontowo-budowlanych, konserwatorskich przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.
- Możliwość pozyskania wsparcia finansowego na przeprowadzanie prac remontowo-budowlanych obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków przez właścicieli obiektów.
- Właściwa adaptacja obiektów zabytkowych, historycznych na cele związane z propagowaniem dziedzictwa kulturowego regionu.
- Promowanie dziedzictwa kulturowego regionu przez organy administracji samorządowej.
- Wprowadzanie obiektów do Gminnej Ewidencji Zabytków w celu objęcia ich ochroną.
- Promowanie w publikacjach, broszurach, na stronie internetowej Urzędu Gminy przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przy obiektach zabytkowych.
- Możliwość organizowania i promowania cyklicznych imprez kulturalnych.
- Możliwość wykreowania marki turystycznej Gminy Platerówka związanej z życiem kobiet 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater, dużym nasyceniem budynków prezentujących cenną architekturę drewnianą w konstrukcji szkieletowo-przysłupowej, ryglowej, etc.

- Możliwość stworzenia "minimuzeum" poświęconego historii 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater oraz innych wydarzeń, w tym osób, tradycji związanych z Gminą Platerówka.
- Udział pracowników samorządu lokalnego w szkoleniach związanych z ochroną, zachowaniem, promocją dziedzictwa kulturowego, pozyskaniem funduszy organizowanych m.in. przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, Instytucje w ramach Programów Europejskich, etc.
- Organizacja paneli dyskusyjnych dla prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych, związanych z upowszechnieniem wiedzy na temat możliwości pozyskiwania funduszy unijnych na przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych.
- Możliwość utworzenia nowych szlaków turystycznych i rowerowych, obejmujących tradycje historyczne, zabytki, ciekawe historycznie miejsca oraz punkty widokowe. Promocja i właściwe oznakowanie tych szlaków.
- Rozwinięcie i wypromowanie potencjału kulturowo-turystycznego jako atrakcyjnej i kameralnej oferty względem większych, sąsiednich ośrodków turystycznych usytuowanych w aglomeracjach miejskich.
- Potencjał twórczy miejscowych artystów, rzemieślników: szycie lalek, szydełkowanie, etc.
- Promowanie lokalnych produktów.
- Wzrastające zainteresowanie społeczeństwa związane z możliwością bezpiecznego organizowania wakacji lub pobytów kilkudniowych w gospodarstwach agroturystycznych.
- Uwzględnienie kwestii zachowania dziedzictwa kulturowego w dokumentach planistycznych i rozwojowych opracowywanych przez jednostkę samorządu terytorialnego - Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

ZAGROŻENIA

- Postępująca degradacja niezabezpieczonych obiektów zabytkowych.
- Brak przeprowadzanych remontów obiektów zabytkowych przez prywatnych właścicieli, prowadzący do całkowitej degradacji obiektu, a następnie do ruiny - domy w konstrukcji szkieletowo-przysłupowej, ryglowej.
- Wycofanie się lub zawieszenie działań przez prywatnych inwestorów związanych z przeprowadzeniem prac remontowo-budowlanych adaptacyjnych, brak funduszy, problemy legislacyjne, etc: Pałac oraz założenie folwarczne we Włosieniu Dolnym, Dwór w Platerówce.
- Brak koncepcji związanych z możliwą adaptacją obiektów zabytkowych, cennych historycznie obiektów, etc.
- Zatrącanie charakterystycznych historycznych walorów architektoniczno-przestrzennych wsi poprzez zanikanie pierwotnej zabudowy.
- Przeprowadzanie remontów obiektów wpisanych do GEZ-u lub zabytkowych bez porozumienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- Negatywne nastawienie części prywatnych właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa zachowania wspólnego dziedzictwa, ale jako źródło konfliktów rodzących represje oraz ograniczenia.
- Niestabilność i luki legislacyjne dotyczące m.in.: sfery finansowej, ochrony zasobów przyrodniczo-kulturowych, zarządzania gospodarką przestrzenną.

- Komplikacje wynikające ze wspólnej własności zabytkowej wpływające na przeprowadzanie prac remontowo-budowlanych²⁶.
- Rosnąca komercjalizacja w sferze wykorzystania i adaptacji zabytków.
- Zanikanie cennych przyrodniczo gatunków roślin zlokalizowanych na tzw. Trójwzgórzu.

11. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE. PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ, ZADANIA ZDEFINIOWANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028.

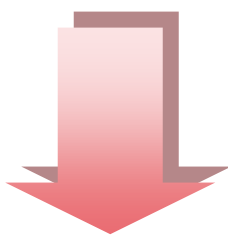
11.1. Założenia programowe.

Głównym założeniem *Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028* jest wyznaczenie strategii związanej z zachowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego, celem wykreowania konkurencyjnej marki turystycznej Gminy, która wzmocni rozwój turystyki, wyróżni walory przyrodniczo-kulturowe i przyczyni się do zmierzalnego wzrostu gospodarczego poprzez inwestycje w sektor związany z turystyką, agroturystyką i promocją dziedzictwa kulturowego. Podejmowane działania mają również na celu zaangażować lokalną społeczność w procesy związane z ochroną i zachowaniem obiektów zabytkowych poprzez wzmocnienie świadomości oraz budowanie wspólnej odpowiedzialności za występujące zasoby dziedzictwa kulturowego w miejscu zamieszkania. Odbiorcą i realizatorem zdefiniowanych w Programie celów i zadań jest przede wszystkim jednostka samorządu terytorialnego pełniącego funkcję depozytariusza zasobów kulturowych, odpowiedzialna za jego ochronę i zachowanie. Należy również zauważyć, iż odpowiedzialność za zachowanie tych dóbr we wspólnej przestrzeni spoczywa również na pozostałych właścicielach obiektów zabytkowych, którzy są zachęcani do rozważenia ujętych w Programie działań.

²⁶ Nieruchomość może mieć kilku właścicieli, a tym samym różne koncepcje związane z przeprowadzaniem prac remontowo-budowlanych i ich sposobem finansowania. Np. w budynku część mieszkań może należeć do: wspólnoty mieszkaniowej/spółdzielni, osób prywatnych, Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, część do gminy (tzw. mieszkania komunalne), etc.

P R I O R Y T E T I

OCHRONA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT PROCESU INTEGRACJI I ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO

Kierunek działania 1:
Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych.

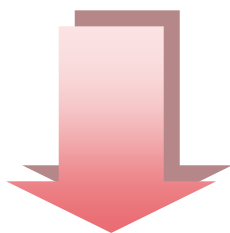
Kierunek działania 2:
Zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

Kierunek działania 3:
Ochrona i zachowanie historycznych założeń oraz układów ruralistycznych.

Kierunek działania 4:
Aktywizacja i integracja społeczeństwa w zakresie ochrony i odpowiedzialności związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego w miejscu swojego zamieszkania.

PRIORYTET II

BADANIE ORAZ UPOWSZECHNIANIE WIEDZY ZWIĄZANEJ Z ZASOBAMI DZIEDZICTWA KULTUROWO-PRZYRODNICZEGO GMINY PLATERÓWKA

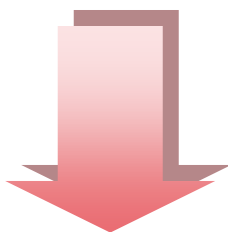
**Kierunek działania 1:
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.**

**Kierunek działania 2:
Dostęp do informacji o zasobach dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego
Gminy.**

**Kierunek działania 3:
Badania oraz specjalistyczne opracowania zasobów dziedzictwa
kulturowo-przyrodniczego Gminy.**

P R I O R Y T E T I I I

**WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI WALORÓW
KULTUROWO-PRZYRODNICZYCH CELEM KREACJI
KONKURENCYJNEJ MARKI TURYSTYCZNEJ W REGIONIE.**

**Kierunek działania 1:
Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy Platerówka.**

**Kierunek działania 2:
Wsparcie i rozwój infrastruktury turystycznej.**

**Kierunek działania 3:
Działania wzmacniające atrakcyjność zabytków oraz zwiększające estetykę
sołectw współtworzących Gminę.**

PRIORYTET I

OCHRONA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT PROCESU INTEGRACJI I ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO

Kierunek działania 1.

Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych.

■ Rewitalizacja i konserwacja zabytków sakralnych:

- Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca NMP w Platerówce - ewentualny remont elewacji zewnętrznych, wymiana stolarki okiennej.
- Epitafia oraz płyty nagrobne umieszczone na ścianach kościoła pw. Niepokalanego Serca NMP - prace konserwatorskie: oczyszczenie, konserwacja, zabezpieczenie.
- Brama prowadząca na cmentarz przykościelny - wykonanie prac remontowo-budowlanych, uzupełnienie ubytków.
- Mur wokół kościoła pw. Niepokalanego Serca NMP - remont muru, uzupełnienie ubytków.

■ Rewitalizacja i konserwacja zabytków architektury rezydencjonalnej oraz zabezpieczenie ruin:

- Dwór w Platerówce - kapitalny remont obiektu: remont elewacji zewnętrznych i wewnętrznych, wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby, założenie nowych tynków, stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych; remont kamiennego mostku prowadzącego na teren dworu.
- Pałac we Włosieniu Dolnym RUINA - wykonanie rekonstrukcji obiektu.
- Pałac we Włosieniu Górnym - zabezpieczenie zawilgoconych murów poprzez odwodnienie budynku i odprowadzenie wód gruntowych, osuszenie zawilgoconych partii murów; rozważenie remontu elewacji.

■ Remont budynków gospodarczych oraz mieszkalnych należących do założeń folwarcznych:

Założenie folwarczne we Włosieniu Dolnym - *majdan główny*:

- budynek bramny: przeprowadzenie kapitalnego remontu.
- spichlerz: przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów; zalecane założenie nowych tynków na zaprawie wapiennej stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych.
- oficyna mieszkalna ze stajnią: przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów; zalecane założenie nowych tynków

na zaprawie wapiennej. brakującej stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych.

- wozownia: przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów; zalecane założenie nowych tynków na zaprawie wapiennej, brakującej stolarki okiennej i systemu odprowadzania wód opadowych; odtworzenie części północnej budynku: konstrukcji dachu oraz poszycia, stolarki okiennej oraz drzwiowej.
- gorzelnia, obora, budynek gospodarczy: zabezpieczenie obiektów będących w stanie ruiny przed dalszą destrukcją.

Założenie folwarczne we Włosieniu Dolnym - *majdan pomocniczy 45 c, 45d*:

- oficyna mieszkalna, obora, stodoła ze spichlerzem: przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczających budynek przed dalszym zamakaniem tj. wymiana pokrycia dachowego i uszkodzonych elementów więźby oraz odwodnienie i osuszenie murów; założenie izolacji przeciwwilgociowych.

Założenie folwarczne we Włosieniu Górnym:

- oficyna, obora: zabezpieczenie zawilgoconych murów poprzez odwodnienie budynku, odprowadzenie wód gruntowych oraz osuszenie zawilgoconych partii murów, rozważenie remontu elewacji.

■ *Rewaloryzacja parków oraz prace pielęgnacyjno-porządkowe założeń parkowych.*

- Teren wokół dworu w Platerówce - rewitalizacja i uporządkowanie terenu, wykonanie prac pielęgnacyjnych dotyczących zieleni, likwidacja samosiewów.
- Park we Włosieniu Dolnym - rewitalizacja, odtworzenie pierwotnych alei oraz powiązań widokowych, wykonywanie prac pielęgnacyjnych zieleni.
- Park we Włosieniu Górnym - przeprowadzenie prac pielęgnacyjnych i porządkowych.

■ Remonty budynków wzniesionych w konstrukcji szkieletowo-przystupowej, ryglowej. Zachowanie pierwotnych elementów budynku: stylu, historycznej bryły i rzutu, detalu architektonicznego, snycerki drewnianej, formy dachu, kompozycji i wystroju elewacji, formy i kształtu obramień otworów okiennych i drzwiowych, konstrukcji ryglowej, przystupowej.

■ Rekonstrukcja i rewitalizacja obiektu - wiatrak zlokalizowany w Zalipiu. Ewentualna adaptacja obiektu do pełnienia funkcji wieży widokowej.

■ Adaptacja budynków zabytkowych, obiektów oraz ich zagospodarowanie do pełnienia funkcji m.in.: mieszkalnych, turystycznych, kulturalnych, edukacyjnych, etc. - Dwór w Platerówce, zrekonstruowany pałac we Włosieniu Dolnym.

■ Kontynuacja działań jednostki samorządu terytorialnego w zakresie pozyskiwania środków unijnych - na zachowanie i ochronę dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego.

■ Kontynuacja działań polegająca na przyznawaniu dotacji, wynikająca z uchwały w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie,

restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie Gminy Platerówka.

- Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.
- Sukcesywne przeprowadzanie kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. Sporządzanie sprawozdań pokontrolnych.

Kierunek działania 2:

Zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

- Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniających ochronę obiektów zabytkowych, stanowisk archeologicznych oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Platerówka; zgodnych z Gminną Ewidencją Zabytków.
- Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków: uzupełnianie i wprowadzanie nowych obiektów oraz wyłączenie obiektów, które utraciły wartość historyczną lub zostały wyburzone (niezbędna decyzja WKZ). Wprowadzenie do GEZ-U i opracowanie karty adresowej dla: most kamienny prowadzący na teren dworu w Platerówce.
- Opracowanie wniosków dotyczących wpisu obszarów, założeń, obiektów do wojewódzkiego rejestru zabytków, czy też uznania obiektów i obszarów jako pomników przyrody. Ewentualne rozważenie wpisu do rejestru zabytków następujących obiektów: Młyn we Włosieniu nr 200, Pałac we Włosieniu Górnym.
- Opracowywanie dokumentów planistycznych i strategicznych Gminy, uwzględniających dziedzictwo kulturowe, m.in. Lokalnej Strategii Rozwoju Gminy Platerówka.
- Opracowanie Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
- Oznaczenie obiektów zabytkowych międzynarodowym znakiem ochrony dóbr kultury, przyjętym w ramach Konwencji Haskiej.
- Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).
- Walka z samowolami budowlanymi oraz egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).
- Ochrona panoram oraz przedpola widokowych wsi i miast o wartościach kulturowych.

- Kontynuacja współpracy jednostki samorządu terytorialnego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie wytycznych związanych z przeprowadzaniem prac remontowo-budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków będących własnością Gminy, inwestycji planowanych na obszarach objętych strefami ochrony: strefą ochrony historycznych układów ruralistycznych miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej, strefą obserwacji archeologicznej.
- Objęcie ochroną rzadkich i cennych gatunków przyrodniczych zlokalizowanych na terenie Czubatki, Czapli i Srebrnika w formie stanowisk dokumentacyjnych. Przeprowadzenie prac pielęgnacyjnych na Czubatce polegających na uporządkowaniu niekontrolowanych zadrzewień w celu odsłonięcia formacji magmowej.

Kierunek działania 3:

Ochrona i zachowanie historycznych założeń oraz układów ruralistycznych.

- Wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy, zgodnie z opracowanymi dokumentami planistycznymi, m.in. MPZP.
- Ochrona historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy.
- Zachowanie ładu przestrzennego poszczególnych sołectw poprzez zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa.
- Uwzględnianie w projektach dot. rewitalizacji odtworzenia historycznych nawierzchni ulic i ciągów pieszych oraz obiektów małej architektury (studnie, słupy, etc).
- Ochrona panoram oraz przedpola widokowych wsi o wartościach kulturowych.

Kierunek działania 4:

Aktywizacja i integracja społeczeństwa w zakresie ochrony i odpowiedzialności związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego w miejscu swojego zamieszkania.

- Merytoryczne wsparcie właścicieli obiektów zabytkowych w problematyce dot. pozyskania funduszy na przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.
- Wsparcie informacyjne dotyczące możliwość skorzystania z ulg podatkowych dla właścicieli obiektów zabytkowych bądź zwolnień z podatku od nieruchomości będącej zabytkiem - w 2024 roku w ramach Programu "Pałacyk+" związanych z wydatkami m.in. na prace remontowe.

- Publikacja materiałów informacyjnych, wspomagających prowadzenie prac remontowo-budowlanych, na stronie internetowej Gminy Platerówka.
- Zorganizowanie spotkania właścicieli obiektów zabytkowych z pracownikami WKZ, samorządu terytorialnego celem zbudowania wspólnej płaszczyzny wymiany informacji oraz budowania świadomości i odpowiedzialności za zrewitalizowane obiekty oraz otaczającą ją zabytkową zielenią.
- Organizowanie imprez integrujących lokalną społeczność w miejscach cennych kulturowo promujących ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego jako wspólne dobro.
- Przyznanie nagrody za właściwe przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych obiektów zabytkowych, obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniających zachowanie oryginalnej, historycznej zabudowy.
- Dialog z właścicielami obiektów zabytkowych niezagospodarowanych, ulegających degradacji celem wypracowania wspólnej strategii zmierzającej do ratowania i zachowania tych obiektów w przestrzeni.

P R I O R Y T E T I I

BADANIE ORAZ UPOWSZECHNIANIE WIEDZY ZWIĄZANEJ Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

Kierunek działania 1:

Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

- Rozważenie powołania muzeum związanego z działalnością i życiem "Platerówek" - kobiet 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater w oparciu o istniejący historyczny zasób. Przeprowadzenie kwerendy wśród lokalnej społeczności celem zebrania cennych pamiątek nawiązujących do istniejących tradycji, zwyczajów kultywowanych w Gminie Platerówka i regionie. Ewentualna ekspozycja zbiorów w powołanym muzeum.
- Organizowanie warsztatów, konkursów, wystaw oraz zajęć artystycznych w ramach funkcjonowania wiejskich świetlic.
- Wspieranie funkcjonowania Gminnej Biblioteki Publicznej m.in. poprzez poszerzenie zasobów bibliotecznych szczególnie o wydawnictwa, opracowania, monografie z dziedziny kultury, sztuki, zabytków, przewodników turystycznych, map związanych z Dolnym Śląskiem (tzw. regionalia).
- Wyznaczenie nagrody za prace licencjackie, magisterskie upowszechniające dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze Gminy.
- Współpraca i wspieranie organizacji pozarządowych badających historię Gminy i regionu oraz lokalnych historyków i badaczy.

- Inicjowanie oraz udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa.
- Kontynuowanie i promowanie tematyki ochrony dziedzictwa w systemie edukacji szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz budowania więzi ze środowiskiem kulturowym Gminy Platerówka.
- Udział pracowników jednostki samorządu terytorialnego w szkoleniach, konferencjach organizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa lub inne organizacje rządowe, celem podniesienia kwalifikacji i wiedzy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, pozyskiwania funduszy unijnych na prace remontowo-budowlane, etc.

Kierunek działania 2:

Dostęp do informacji o zasobach dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Gminy.

- Publikowanie na stronie internetowej Urzędu Gminy artykułów, reportaży wywiadów, związanych z historią regionu, opracowanych przez lokalnych badaczy, historyków.
- Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także o zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo publikowanych na stronie internetowej Urzędu. Rozważenie stworzenia odpowiedniej zakładki na stronie internetowej Urzędu Gminy.
- Rozważenie stworzenia spaceru wirtualnego prezentującego walory przyrodniczo-kulturowe i zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminy.

Kierunek działania 3:

Badania oraz specjalistyczne opracowania zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Gminy.

- Opracowanie katalogu prezentującego zachowane budownictwo drewniane, szczególnie domy w konstrukcji przysłupowej, ryglowej.
- Podjęcie dyskusji panelowej i rozważenie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji.
- Opracowanie inwentaryzacji obiektów przyrodniczych.
- Rozważenie opracowania publikacji w formie książki/albumu analizującej zasoby zabytkowe Gminy Platerówka pod kątem architektonicznym i historycznym obejmującej: pałace, dwory, zamki, folwarki, zabytki sakralne, kaplice.
- Rozważenie opracowania albumu prezentującego Platerówkę na dawnej fotografii.
- Rozważenie wykonania badań i ekspertyzy przyrodniczej terenu zlokalizowanego na Czubatce.

P R I O R Y T E T I I I

WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI WALORÓW KULTUROWO - PRZYRODNICZYCH CELEM KREACJI KONKURENCYJNEJ MARKI TURYSTYCZNEJ W REGIONIE.

Kierunek działania 1.

Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy Platerówka.

- Zorganizowanie ankiety oraz panelu dyskusyjnego związanego z wykreowaniem konkurencyjnej marki turystycznej promującej dziedzictwo kulturowe oraz historię Platerówki.
- Rozważenie wykreowania produktu turystycznego w oparciu o tradycję; rzemiosło, architekturę drewnianą - domy w konstrukcji szkieletowo-przysłupowej, ryglowej lub historię związaną z działalnością i życiem "Platerówek" - kobiet 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater. Stworzenie kampanii reklamowej (kalendarze, widokówki, foldery, pamiątki, wydarzenia kulturalne, etc.) w oparciu o temat wiodący.
- Przeprowadzenie ankiety związanej z projektem powstania Muzeum, opublikowanej na stronie internetowej urzędu Gminy oraz na profilu FB.
- Kontynuacja oraz organizowanie nowych, bezpłatnych imprez o charakterze kulturalnym, historycznym, sportowym na otwartej przestrzeni, angażującej i integrującej lokalną społeczność.
- Umieszczanie informacji o wydarzeniach kulturalnych na stronie internetowej Gminy Platerówka.
- Organizowanie jarmarków promujących lokalnych artystów, rzemieślników oraz lokalne produkty: chleby, miody, wędliny, etc.
- Popularyzacja zasobów kulturowych w środkach masowego przekazu.
- Wydawanie mapek, folderów, materiałów promujących dziedzictwo kulturowe.
- Kontynuacja współpracy z Lokalną Grupą Działania "Partnerstwo Izerskie" związanej z popularyzacją zasobów kulturowo-przyrodniczych regionu.
- Rozważenie odświeżenia tablic informacyjnych przy zabytkach związanych z historią, architekturą, etc. danego obiektu.
- Udostępnianie aplikacji multimedialnej na urządzenia przenośne, informującej m.in. o wydarzeniach kulturalnych, zabytkach, szlakach turystycznych, bazie turystycznej i gastronomicznej.

- Rozważenie opracowania cyfrowej mapy zabytków Gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego oraz opublikowanie jej na stronie internetowej Urzędu Gminy.
- Rozważenie współpracy z zagranicznym partnerem w celu realizowania zintegrowanych, wspólnych projektów promujących historię i zabytki.

Kierunek działania 2.

Wsparcie i rozwój infrastruktury turystycznej.

- Zachęcenie lokalnej społeczności do rozwinięcia profilu biznesowego związanego z prowadzeniem działalności agroturystycznej, paraturystycznej. Zorganizowanie w Urzędzie Gminy dyskusji panelowej poświęconej m.in. możliwościom pozyskania funduszy na rozwój działalności turystycznej w kontekście propagowania dziedzictwa kulturowego, skorzystanie z doświadczeń innych gmin w tym zakresie.
- Wspieranie wszelkich inicjatyw związanych z tworzeniem bazy noclegowej na terenie Gminy Platerówka.
- Wyznaczanie i oznakowanie nowych i istniejących szlaków turystycznych.
- Tworzenie tras rowerowych.
- Tworzenie punktów widokowych otwierających się na panoramę Sudetów Zachodnich, Pogórza Izerskiego. Możliwość wykorzystania ruin młyna i adaptacji na wieżę widokową.
- Uzupelnienie strony internetowej Gminy o informacje dotyczące szlaków turystycznych, konnych, rowerowych, etc. np. w formie interaktywnej mapy.
- Tworzenie przestrzeni dla lokalnej społeczności sprzyjającej aktywnej formie wypoczynku (siłownie na otwartym powietrzu, place zabaw, etc.), stref rekreacji: wiaty, ławeczki, miejsca do palenia ognisk, etc.

Kierunek działania 3.

Działania wzmacniające atrakcyjność zabytków oraz zwiększające estetykę przestrzeni sołectw współtworzących Gminę.

- Kontynuacja zadań zwiększających estetykę sołectw, polegających na umieszczaniu kompozycji roślinnych, rabatów kwiatnych, ławek, etc.
- Iluminacja najcenniejszych obiektów zabytkowych, szczególnie tych, które tworzą dominanty na terenie Gminy.
- Porządkowanie i rewaloryzacja gminnych skwerów, parków, miejsc pamięci i cmentarzy.

- Zachęcanie mieszkańców poszczególnych sołectw w formie konkursu do uporządkowania terenu wokół swoich domostw.

11.2. Monitoring i weryfikacja wyznaczonych kierunków działań jak i zadań.

W celu realizacji ww. priorytetów należy podjąć działania, które będą sukcesywnie realizowane i monitorowane w okresie 4 lat. Aby osiągnąć jak najlepsze efekty ustala się poniższy zestaw mierników, pozwalający na elastyczne zarządzanie, umożliwiając wprowadzenie zmian i korekt, wynikających z bieżących potrzeb lub innych losowych sytuacji, z jednoczesną obserwacją wyników.

P.I - OCHRONA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT PROCESU INTEGRACJI I ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO

P. I/Kd.1 - Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➤ Liczba wyremontowanych obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków będących własnością Gminy.	1
➤ Ilość przyjętych wniosków dotycząca przyznania dotacji wynikająca z uchwały Gminy Platerówka w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie Gminy Platerówka.	1
➤ Ilość projektów związanych z przeprowadzeniem prac pielęgnacyjno-porządkowych na terenie założeń parkowych.	1
➤ Liczba złożonych wniosków dotyczących pozyskania środków UE na projekty z zakresu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego.	2
➤ Ilość skontrolowanych zrewitalizowanych obiektów będących własnością Gminy Platerówka.	4

P. I/Kd.2 Zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➤ Ilość nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniająca ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej, historycznych układów ruralistycznych, stanowisk archeologicznych, etc. zgodnych z GEZ oraz wytycznymi WKZ.	5

➔ Liczba wprowadzonych obiektów do GEZ.	W trakcie obowiązywania Programu
➔ Liczba złożonych wniosków dotyczących wpisu obiektów zabytkowych: pałace, dwory, kościoły oraz obszary zabytkowe do wojewódzkiego rejestru zabytków, czy też uznanie obiektów i obszarów jako pomników przyrody.	W trakcie obowiązywania Programu
➔ Liczba opracowanych dokumentów planistycznych i strategicznych uwzględniająca ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego.	1
➔ Liczba obszarów, stanowisk dokumentacyjnych objęta ochroną.	1

P. I/Kd.4 Aktywizacja i integracja społeczeństwa w zakresie ochrony i odpowiedzialności związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego w miejscu swojego zamieszkania.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➔ Liczba zorganizowanych spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych obejmujących swoją tematyką możliwości rewitalizacji oraz adaptacji obiektów zabytkowych, przykładowe realizacje, możliwości finansowania, wymiana doświadczeń, etc.	2
➔ Liczba wprowadzenia aktualnych danych związanych z możliwością pozyskiwania funduszy na prace remontowo-budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru w zakładce na stronie internetowej Urzędu Gminy.	4
➔ Ilość ulotek, folderów promujących właściwie przeprowadzane remonty w obiektach zabytkowych, informujących o możliwościach pozyskania wsparcia finansowego.	1
➔ Ilość zorganizowanych imprez w miejscach cennych pod względem historycznym, służących integracji lokalnej społeczności oraz budowaniu wspólnej świadomości i odpowiedzialności związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego	1

P.II BADANIE ORAZ UPOWSZECHNIANIE WIEDZY ZWIĄZANEJ Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

P. II/Kd.1 Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➔ Ilość zrealizowanych projektów lub projektów wymagających współpracy dotyczących powstania instytucji o charakterze naukowo-badawczym.	1
➔ Liczba zorganizowanych lub współorganizowanych konkursów, związanych z zachowaniem, ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego.	2
➔ Ilość zakupionych egzemplarzy książek związanych z problematyką Dolnego Śląska (historia, sztuka, zabytki, przewodniki, etc.)	20
➔ Liczba przyznanych nagród za prace licencjackie, magisterskie upowszechniające dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze Gminy.	1
➔ Liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego, pozyskaniem funduszy, etc.	2
➔ Ilość szkoleń organizowanych dla pracowników Urzędu Gminy Platerówka we współpracy z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem we Wrocławiu - Delegatura w Jeleniej Górze, NID-em lub z inną instytucją.	4

P. II/Kd. 2 Dostęp do informacji o zasobach dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Gminy.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➔ Proces uaktualniania strony internetowej Gminy Platerówka o informacje dotyczące historii, działań badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym.	w trakcie obowiązywania Programu
➔ Liczba opublikowanych artykułów, reportaży, informacji dotyczących zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego.	2
➔ Ilość zamieszczonych projektów propagujących dobre praktyki związane z przeprowadzaniem prac remontowo-budowlanych przy obiektach zabytkowych przez prywatnych właścicieli.	2

P. II/Kd.3 Badania oraz specjalistyczne opracowania zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Gminy.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➔ Liczba opracowanych dokumentów planistycznych oraz strategicznych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.	2
➔ Liczba opracowań specjalistycznych związanych z architekturą, przyrodą Gminy Platerówka.	1

WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI WALORÓW KULTUROWO - PRZYRODNICZYCH CELEM KREACJI KONKURENCYJNEJ MARKI TURYSTYCZNEJ W REGIONIE.

P. III/Kd.1 Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy Platerówka.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➔ Ilość zorganizowanych paneli dyskusyjnych służących wykreowaniu konkurencyjnej marki turystycznej w Platerówce.	1
➔ Liczba zorganizowanych konkursów, wystaw.	w trakcie obowiązywania Programu
➔ Liczba zorganizowanych cyklicznych imprez.	w trakcie obowiązywania Programu
➔ Ilość projektów zrealizowanych w ramach LGD "Partnerstwo Izerskie"	w trakcie obowiązywania Programu
➔ Ilość odnowionych oraz nowych tablic umieszczonych przy zabytkach, informujących o historii obiektu.	1
➔ Liczba broszur, folderów, przewodników, map promujących dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze regionu.	1

P. III/Kd.2 Wsparcie i rozwój infrastruktury turystycznej.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➔ Ilość spotkań informacyjnych z zakresu rozpoczęcia działalności turystycznej, agroturystycznej, paraturystycznej zorganizowanych dla lokalnej społeczności.	1

➤ Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych.	1
➤ Ilość uporządkowanych i odświeżonych (znaki) szlaków turystycznych.	1
➤ Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury, służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej jak również umożliwiająca spędzanie czasu wolnego, dostosowana do rodzin z dziećmi: place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu, wiaty, ławki, etc.	2
➤ Liczba opracowanych interaktywnych map uwzględniających, min. szlaki turystyczne, rowerowe, zabytki, punkty widokowe, etc.	1

P. III/Kd.3 Działania wzmacniające atrakcyjność zabytków oraz zwiększające estetykę przestrzeni sołectw współtworzących Gminę.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
➤ Liczba wykonanych iluminacji obiektów zabytkowych.	1
➤ Porządkowanie wolnych przestrzeni: skwerów, terenu wokół pomników.	1
➤ Działania porządkujące estetykę sołectw przeprowadzane kompleksowo, w tym m.in.: odświeżenie małej architektury, nowe kompozycje kwiatowe, etc.	w trakcie obowiązywania Programu
➤ Liczba zorganizowanych konkursów związanych z promocją uporządkowanej i estetycznie zakomponowanej przestrzeni wokół gospodarstwa.	1

Realizacja Programu jest procesem długofalowym. Po upływie dwóch lat sprawozdanie z realizacji wyznaczonych zadań sporządzi komórka organizacyjna urzędu, koordynująca realizację Programu, a następnie przedstawi ją wójtowi. Po akceptacji ocena zostanie przedłożona Radzie Gminy, będzie ona jednocześnie stanowić punkt wyjścia do wprowadzania uzasadnionych zmian i usprawniania Programu. Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Platerówka na lata 2025-2028*, która uwzględni wskaźniki odnoszące się do wytyczonych zadań.

12. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PLATERÓWKA NA LATA 2025-2028.

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbędzie się poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych oraz (pośrednio) poprzez współpracę z podmiotami władającymi obiektami zabytkowymi. W kwestiach edukacyjnych i promocyjnych kluczową rolę będą odgrywać także mieszkańcy bezpośrednio nie związani z zabytkami i dziedzictwem kulturowym. W odniesieniu do lokalnej społeczności pielęgnowanie tradycji zawartej w zabytkach ma ścisły związek z kształtowaniem poczucia własnej wartości. W odniesieniu do podmiotów gospodarczych dobra kultury jakimi są zabytki mają potencjalnie dużą wartość marketingową. Zakłada się, że zadania określone w dokumencie będą wykonywane za pomocą następujących podstawowych instrumentów:

- **prawnych** – programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, dokumenty wydane przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych, uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony obiektów zabytkowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów;
- **finansowych** – środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy, m.in. współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, jak również dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- **koordynacji** – m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi oraz z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- **społecznych** – m.in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- **kontrolnych** – m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

13. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PROJEKTÓW ZWIĄZANYCH Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY PLATERÓWKA.

Zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy Platerówka wiąże się z odpowiednimi nakładami finansowymi. Szczególnie projekty wymagające rewitalizacji, konserwacji czy podjęcia określonych prac remontowo-budowlanych przy zabytkach architektury, obiektach wpisanych do GEZ-u związane są z dużymi kosztami. Zatem oprócz planowania merytorycznego przedsięwzięć należy właściwie rozpoznać zakwalifikowany zakres zadań, który będzie mógł uzyskać wsparcie finansowe w ramach odpowiedniego, zewnętrznego źródła finansowania. Niniejszy przegląd programów może pełnić funkcję zarówno dydaktyczno-opiniującą jak też inspirującą do podjęcia działań. Przedstawione propozycje źródeł finansowania są skierowane głównie do jednostki samorządu terytorialnego, lecz w ramach niektórych

programów o dofinansowanie mogą ubiegać się właściciele zabytków, fundacje czy instytucje kultury, władze kościelne, etc.

Pomoc finansową można otrzymać z następujących źródeł:

- ➔ **Budżet Gminy Platerówka - dotacje.**
- ➔ **Dotacje Samorządu Województwa Dolnośląskiego oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.**
- ➔ **Rządowy Fundusz - Polski Ład**
- ➔ **Fundusze Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Budżet państwa.**
- ➔ **Fundusze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - Fundusz Kościelny.**
- ➔ **Fundusze Unii Europejskiej - związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe.**

13.1. Dotacje z budżetu Gminy Platerówka.

Wydatki w formie dotacji na zadania z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami są sytuowane w obszarze realizacji zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. Z budżetu Gminy Platerówka mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na obszarze Gminy Platerówka, co reguluje *Uchwała nr XXXIV/279/23 Rady Gminy w Platerówce z dnia 7 września 2023 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków w ramach rządowego programu odbudowy zabytków*. O udzielenie dotacji może ubiegać się podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, zwany dalej wnioskodawcą. Zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;

- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja o której mowa w § 1 przy jednym i tym samym wniosku może zostać udzielona do wysokości 98% wartości nakładów koniecznych na prace lub roboty o których mowa w § 3 i określonej we wniosku. Wnioskodawca musi zapewnić minimalnie 2% wkładu własnego. W celu rozliczenia dotacji podmiot, któremu została przyznana dotacja składa Wójtowi Gminy Platerówka w terminie 60 dni od zakończenia inwestycji zestawieniem faktur/rachunków za prace lub roboty objęte dotacją wraz z protokołem odbioru wykonanych prac lub robót.

Kolejną Uchwałą związaną z przyznaniem dotacji jest *Uchwała Nr XXX/258/23 Rady Gminy w Platerówce z dnia 30 marca 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na obszarze Gminy Platerówka, nie stanowiących jej wyłącznej własności*. Z budżetu Gminy Platerówka może być udzielana dotacja celowa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, położonych w obszarze Gminy Platerówka i nie stanowiących jej wyłącznej własności. Celem dotacji jest wspieranie i uzupełnianie działań zapewniających właścicielom lub posiadaczom zabytków właściwą opiekę nad wartościowymi elementami substancji zabytkowej, ze szczególnym uwzględnieniem ich znaczenia w kreowaniu wizerunku Platerówki. Dotacja może być udzielona wyłącznie podmiotom, które posiadają tytuł prawny do zabytku, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Dofinansowanie otrzymają projekty zgodne z art. 77 (j.w.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

13.2. Dotacje Samorządu Województwa Dolnośląskiego oraz Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wsparcie finansowe w formie dotacji na wykonanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków można otrzymać ze środków uruchomionych przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego oraz Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego.

Podstawą prawną udzielenia dotacji na prace konserwatorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków zlokalizowanych na terenie województwa dolnośląskiego jest *Uchwała nr XXVI/576/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 10 grudnia 2020 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego wraz ze zmianą przyjętą w uchwale nr LI/1052/22 z dnia 15 grudnia 2022 r.* Uchwała obejmuje: wymogi formalne, w tym niezbędne załączniki do wniosku online; tryb i kryteria stosowane przy naborze wniosków; szczegółowy opis oceny merytorycznej wraz z punktacją.

Terminy naboru wniosków o udzielenie dotacji z budżetu Województwa Dolnośląskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego są ogłaszane na stronie internetowej Urzędu²⁷. W 2024 roku wnioski składano: od dnia 01.02.2024 roku do dnia 10.03.2024 roku.

O dotację, w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami, może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Dotacja może być udzielona w ramach konkursu wniosków. Dotacja może być udzielona z pominięciem zasady konkursu wniosków w przypadku zaistnienia katastrofy budowlanej udokumentowanej przez właściwy, ze względu na miejsce wystąpienia zdarzenia, organ nadzoru budowlanego. Dotacja na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku w danym roku budżetowym może być udzielona do wysokości 50% ogółu nakładów.

Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną, kulturową lub naukową lub wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo, gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku - dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Wnioskodawca ubiegający się o dotację powyżej 50% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac zobowiązany jest przedstawić szczegółowe uzasadnienie zaistniałej potrzeby. Trudna sytuacja finansowa wnioskodawcy nie jest przesłanką do ubiegania się o dofinansowanie powyżej 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytku. Maksymalna kwota wnioskowanej dotacji nie może być większa niż 500 000 zł. Łączna kwota dotacji udzielonych ze środków publicznych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, nie może przekroczyć wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Nabór wniosków odbywa się z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, za pośrednictwem generatora wniosków, który dostępny jest na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego²⁸.

²⁷<https://umwd.dolnyslask.pl/kultura/dzial-dziedzictwa-kulturowego-ochrona-zabytkow/naborwnioskow-2025>.

²⁸ <https://umwd.dolnyslask.pl/kultura/wydzial-dziedzictwa-kulturowego-ochrona-zabytkow/>

Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w każdym kolejnym roku.

Zarząd Województwa Dolnośląskiego podejmuje każdego roku uchwałę w sprawie ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz powołania Komisji Konkursowej do oceny merytorycznej ofert. Celem konkursu ofert jest wyłonienie i wsparcie projektów na realizację zadań publicznych województwa dolnośląskiego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji. Należy każdego roku monitorować stronę Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, na której ogłaszane są terminy realizacji zadań, składania wniosków oraz materiały niezbędne do złożenia wniosku²⁹.

W ramach konkursu (w roku 2024) otrzymały dofinansowanie następujące zadania:

INTERWENCJE ARTYSTYCZNE: Zadania, których celem jest upowszechnianie i poprawa dostępności kultury oraz likwidowanie tzw. „białych plam” na mapie kulturalnej województwa, podnoszące jakość oferty kulturalnej w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców z małych miejscowości i turystów odwiedzających Dolny Śląsk, zwiększające obecność kultury w życiu społecznym oraz stymulujące aktywność kulturalną na obszarach o utrudnionym dostępie do dóbr kultury, skierowane do różnych grup społecznych, bez ograniczeń wiekowych.

MOJE DOLNOŚLĄSKIE: Zadania, których celem jest popularyzacja wiedzy o regionie, wzmocnienie, pielęgnowanie oraz eksplorowanie tożsamości mieszkańców Dolnego Śląska, upowszechnianie wiedzy na temat wielokulturowości regionu, mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców zamieszkujących Dolny Śląsk, kultywowanie pamięci o zasłużonych dla regionu i kraju wybitnych postaciach. Działania wykorzystujące zasoby kulturowe Dolnego Śląska – obiekty zabytkowe, walory kulturowe dziedzictwa przyrodniczego, środowiska naturalnego, zasoby wodne – Odry oraz innych rzek Dolnego Śląska oraz przedsięwzięcia polegające na przygotowywaniu i prezentacji wydarzeń artystycznych mogących mieć wpływ na promocję kultury Dolnego Śląska i wspierające mobilność artystów z województwa dolnośląskiego zarówno w regionie, w kraju, jak i za granicą.

FESTIWALE: Zadania, których celem jest realizacja przedsięwzięć o regionalnym lub ponadregionalnym charakterze, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska, sprzyjających wzrostowi uczestnictwa w kulturze, międzynarodowej wymianie artystycznej, podnoszące jakość oferty kulturalnej i oferty spędzenia czasu wolnego w regionie oraz posiadające wysoki potencjał promocyjny; skierowane do szerokiego grona odbiorców i uwzględniające odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochronę walorów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego regionu.

Z KULTURĄ NA „TY”: Zadania z zakresu edukacji kulturalnej i o charakterze integracyjnym, oparte na współdziałaniu różnych grup wiekowych i społecznych, których celem jest rozwój kreatywności, percepcji twórczej uczestników, podnoszenie kompetencji niezbędnych do uczestnictwa w kulturze oraz wspieranie talentów osób

²⁹ <https://umwd.dolnyslask.pl/kultura/otwarty-konkurs-ofert/otwarte-konkursy-ofert/>.

w różnym wieku (ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób o utrudnionym dostępie do kultury).

W 2024/2025 roku przyjmowane były wyłącznie oferty złożone za pośrednictwem generatora eNGO³⁰.

Dotacje w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Sposobu postępowania z ofertami złożonymi w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w tym dokonania oceny formalnej i merytorycznej złożonych ofert oraz oceny celowości realizacji zadań publicznych określa Uchwała Nr 6172/VI/22 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 listopada 2022 r.³¹.

Dotacje Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zasady i tryb postępowania przy ubieganiu się o dotację celową na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Dolnośląskiego, pozostających w dyspozycji Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków określa Zarządzenia Nr 28/2024 Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu z dnia 25 września 2024 r. w sprawie regulaminu udzielania przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dotacji celowych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków ze środków budżetu państwa przyznanych przez Wojewodę Dolnośląskiego w dyspozycji Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w roku 2025.

O dotację może ubiegać się: osoba fizyczna, osoba prawna posiadająca osobowość prawną z siedzibą, zakładem lub oddziałem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, posiadająca tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Dotacja może być udzielona do 50% nakładów koniecznych na wykonanie wnioskowanych prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru:

- jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót;

³⁰ <https://dolnoslaskie.engo.org.pl>.

³¹ <https://umwd.dolnyslask.pl/kultura/dotacje-w-trybie-art-19a/>.

- w przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, DWKZ bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Wniosek o udzielenie dotacji można złożyć do dnia 29 listopada 2024 roku, w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostaną przeprowadzone w 2025 roku, lub 30 czerwca 2025 roku, w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Należy każdego roku monitorować stronę Urzędu WUOZ we Wrocławiu w celu zapoznania się z kolejną edycją powyższego zarządzenia oraz pozostałymi materiałami ³².

13.3. Rządowy Fundusz Polski Ład - Ministerstwo Finansów Publicznych

Rządowy Fundusz Polski Ład ma na celu zwiększenie skali inwestycji publicznych przez bezzwrotne dofinansowanie inwestycji realizowanych przez Jednostkę Samorządu Terytorialnego. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez BGK. Rządowy Program Odbudowy Zabytków ma na celu odbudować blask zabytków w całej Polsce. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez BGK.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Zasady przyznawania dotacji w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków określa Uchwała nr 232/2022 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 2022 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Odbudowy Zabytków z późn. zm.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest to Program, który wesprze samorządy w poprawieniu stanu, odbudowie i remontach obiektów zabytkowych przyczyniając się tym samym do poprawy ich stanu i uchroni przed degradacją i niszczeniem. Program dopuszcza finansowanie obiektów posiadających wpis do ewidencji lub rejestru zabytków i będących w posiadaniu jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki organizacyjnej podległej jednostce samorządu terytorialnego. Program kierowany jest bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego, a za ich pośrednictwem również do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Podmioty uprawnione do składania wniosków o dofinansowanie to: gminy, powiaty, województwa.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach następujących obszarów inwestycyjnych: finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

³² <http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=217624>.

lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy. Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków może być przyznane jedynie w przypadku posiadania przez wnioskodawcę udziału własnego na realizację zadania inwestycyjnego w obszarach, o których mowa powyżej, pochodzącego ze środków innych niż środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w wysokości nie niższej niż 2% wartości zadania inwestycyjnego.

Dofinansowanie z Programu może wynieść maksymalnie 98% wartości inwestycji. Wnioski należy składać do Prezesa Rady Ministrów za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w Aplikacji Polski Ład udostępnionej na stronie internetowej www.bgk.pl w jednej z trzech kategorii: do 150 000 zł; do 500 000 zł; do 3 500 000 zł. Wnioski o dofinansowanie z Programu są składane w ramach poszczególnych edycji naborów organizowanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego, zwany dalej „BGK”.

BGK, w uzgodnieniu z Prezesem Rady Ministrów, określa termin, zakres i warunki naboru wniosków o dofinansowanie z Programu, w tym limit wartości poszczególnych wniosków o dofinansowanie z Programu w ramach poszczególnych edycji Programu. Ogłoszenie o naborze jest publikowane na stronie internetowej BGK (www.bgk.pl) oraz na stronie internetowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (www.gov.pl/premier) przed rozpoczęciem naboru wniosków o dofinansowanie z Programu na kolejną edycję³³.

13.4. Fundusze Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Programy.

Dofinansowanie mogą otrzymać projekty w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach ogłoszenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie naboru do Programów rządowych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego na rok 2025, przeprowadzanego w związku z objęciem przez Rzeczpospolitą Polską przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej oraz Zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 października 2024 r. w sprawie zasad oceny i realizacji wniosków w programach ogłaszanych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Terminy naborów wniosków są ogłaszane na stronie ministerstwa na każdy kolejny rok. W niniejszej analizie wskazano na rodzaj zadań objętych dofinansowaniem w ramach poszczególnych Programów. Szczegółowe wytyczne znajduje się w warunkach i specyfikacji związanej z otrzymaniem dotacji opublikowanej na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

³³ <https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/>.

Program rządowy „Edukacja artystyczna” na rok 2025³⁴

Celem Programu „Edukacja artystyczna 2025” jest podnoszenie poziomu polskiej edukacji artystycznej poprzez wsparcie finansowe dla najciekawszych projektów, skierowanych do adeptów i absolwentów systemu szkolnictwa artystycznego. Program dotyczy zadań służących wdrażaniu efektywnych metod doskonalenia określonych umiejętności, jak również projektów stricte artystycznych, umożliwiających praktyczne wykorzystanie nabytych umiejętności oraz ich publicznej prezentacji. Natomiast celem programu Edukacja artystyczna – Polska Prezydencja w UE 2025 jest realizacja priorytetów polityki kulturalnej w ramach polskiej Prezydencji w UE w I połowie 2025 roku, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz poprawy sytuacji młodych twórczyń i twórców rozpoczynających karierę zawodową. W ramach Programu Edukacja artystyczna będą realizowane dwa osobne nabory pod nazwą „Edukacja artystyczna 2025”, „Edukacja artystyczna – Polska Prezydencja w UE 2025”. Prognozowana kwota wydatków wynosi: 6 000 000 zł, przy czym kwota na realizację etapu konkursowego wynosi 4 310 000 zł.

O dotację mogą ubiegać się: podmioty szkolnictwa artystycznego posiadające siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej: uczelnie artystyczne; publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne prowadzące samodzielną księgowość; jednostki samorządu terytorialnego – wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; podmioty będące organami prowadzącymi niepubliczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; inne podmioty z sektora finansów publicznych: wyłącznie samorządowe instytucje kultury, których organizatorzy nie zawarli umowy o współprowadzeniu z Ministrem KiDN; inne podmioty spoza sektora finansów publicznych: organizacje pozarządowe. Szczegółowy zakres projektów został zdefiniowany w dokumencie opublikowanym na stronie MKiDN³⁵.

Program rządowy „Ochrona zabytków” na rok 2025³⁶

Celem Programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W 2025 roku dodatkowo celem szczególnym jest zabezpieczenie zabytków, uszkodzonych w wyniku powodzi, która miała miejsce w województwach dolnośląskim, opolskim, lubuskim i śląskim we wrześniu 2024 roku. W edycji programu na 2025 rok planowane są trzy terminy naborów:

- do 5 listopada 2024 r. na prace przy zabytkach nieruchomych i ruchomych planowane do wykonania w 2025 r.,
- do 31 stycznia 2025 r. na prace planowane do wykonania w 2025 r. przy usuwaniu skutków powodzi w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,

³⁴ <https://www.gov.pl/web/kultura/edukacja-artystyczna-2025>.

³⁵ Ogłoszenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie naborów do Programu rządowego Edukacja Artystyczna [na:] <https://www.gov.pl/web/kultura/edukacja-artystyczna-2025>.

³⁶ <https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow-2025>.

- do 31 marca 2025 r. na refundację prac, wykonanych przy zabytkach nieruchomości i ruchomych w latach 2022-2024.

Kluczowe dla Programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach programu środki finansowe ministra nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoświatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Dofinansowanie jest przeznaczone na następujące zadania: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji; refundacja prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku; sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich wraz z dokumentacją i niezbędnymi badaniami konserwatorskimi koniecznymi do przeprowadzenia prac zabezpieczających zabytku wpisanego do rejestru zabytków; wstępne prace zabezpieczające zabytek wpisany do rejestru zabytków oraz jego konserwacja zachowawcza. Złożenie wniosku możliwe jest po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Prognozowana kwota wydatków w programie wynosi 201 625 000 zł, w tym: dla naboru „Ochrona zabytków nieruchomości i ruchomych”, prace planowane oraz „Ochrona zabytków nieruchomości i ruchomych” – refundacje 100 625 000, w tym:

- przewidywana kwota wydatków w trybie konkursowym 85 625 000 zł,
- kwota zarezerwowana dla zadań rozpatrywanych w trybie rezerwy Ministra 15 000 000 zł.

Dla naboru „Usuwanie skutków powodzi w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków” 100 000 000 zł, w tym:

- przewidywana kwota wydatków w trybie konkursowym 85 000 000 zł,
- kwota zarezerwowana dla zadań rozpatrywanych w trybie rezerwy Ministra 15 000 000 zł.

W ramach Programu o środki mogą ubiegać się: podmioty posiadające siedzibę, zakład lub oddział na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. W przypadku naboru pn. Usuwanie skutków powodzi w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wnioski mogą składać powyższe podmioty na zabytki z terenu powiatów objętych rozporządzeniami wprowadzającymi stan klęski żywiołowej w związku z powodzią z września 2024 roku.

Program rządowy „Promocja Polski za granicą” na rok 2025³⁷

Zasadniczym celem Programu jest prezentacja najbardziej wartościowych zjawisk polskiej kultury na arenie międzynarodowej oraz trwałe zakorzenienie wśród zagranicznych odbiorców dorobku artystycznego i intelektualnego Polaków. Istotne dla realizacji celów Programu jest pokazanie polskiej kultury w różnorodnej formie, poprzez prezentację dokonań wybitnych polskich artystek i artystów, w ramach prestiżowych przedsięwzięć kulturalnych. Realizowane zadania mają stać się wizytówką polskiej kultury, budującą wizerunek Rzeczypospolitej Polskiej jako państwa nowoczesnego, otwartego na międzykulturowy dialog, a także świadomego wartości swojego wielowiekowego wkładu w kulturę europejską, powinny inspirować zagranicznych odbiorców do dalszego poznawania polskiej kultury i tożsamości oraz dążyć do wzmacniania międzynarodowego dialogu kulturalnego z udziałem Polski. Program nie jest adresowany do środowisk polonijnych. W ramach Programu „Promocja kultury polskiej za granicą” artystyczna będą realizowane dwa osobne nabory pod nazwą „Promocja kultury polskiej za granicą 2025”, „Promocja kultury polskiej za granicą – Polska Prezydencja w UE 2025”. Prognozowana kwota wydatków wynosi: 12 000 000 zł, przy czym kwota na realizację etapu konkursowego - 10 200 000 zł.

Podmioty uprawnione do składania wniosków: z sektora finansów publicznych, wyłącznie samorządowe instytucje kultury, których organizatorzy nie zawarli umowy o współprowadzeniu z Ministrem KiDN; państwowe uczelnie artystyczne spoza sektora finansów publicznych; osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i podmioty prowadzące działalność gospodarczą - wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub do Krajowego Rejestru Sądowego; organizacje pozarządowe.

13.5. Fundusz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - Fundusz Kościelny.

Fundusz Kościelny³⁸ został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 roku o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Dotacja z Funduszu Kościelnego w roku 2025 będzie wynosić 200.000,00 zł. W uzasadnionych przypadkach, uwzględniających ważny interes społeczny, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji może udzielić wyższej dotacji niż 200.000,00 zł. W 2025 roku Kościelne osoby prawne będą mogły ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego m.in. na realizację zadań dotyczących konserwacji i remontów obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo, tj. dotacje na

³⁷ <https://www.gov.pl/web/kultura/promocja-kultury-polskiej-za-granica-2025>.

³⁸ <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>.

wspomniany cel przeznaczone będą na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji ogłasza na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA, szczegółowe zasady postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego, w tym tryb przedkładania wniosków oraz przekazywania środków na realizację zadań, wzór wniosku o udzielenie dotacji, wzór sprawozdania.

13.6. Fundusze Unii Europejskiej wspierające projekty z zakresu zachowania i ochrony zasobów kulturowo-przyrodniczych.

Programy strukturalne Unii Europejskiej stwarzają możliwość pozyskiwania funduszy ze środków Unii Europejskiej na realizację projektów z obszaru kultury, turystyki wspierającej zjawiska kulturowe oraz przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków. Należą do nich m.in.:

- Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027.
- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027/LEADER.
- Program Współpracy INTERREG Czecho-Polska 2021-2027.
- Program Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2021-2027.
- Fundusz Małych Projektów.
- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego.
- Fundusz Wyszehradzki.

Informacje dot. regulaminów i terminu składania wniosków znajdują się na stronach internetowych ministerstwa odpowiedzialnego za pilotaż ww. Programów.

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 zostały przyjęte Uchwałą nr 6333/VI/22 Zarządu Województwa Dolnośląskiego w dniu 27 grudnia 2022 r. z Prognozą oddziaływania na środowisko programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 z załącznikiem (TPST subregion wałbrzyski), Uchwałą nr 7801/VI/23 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 listopada 2023 w sprawie przyjęcia Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027.

Fundusz Europejski to nowa nazwa programu regionalnego, w którym Polska otrzyma około 76 miliardów euro, z tego ponad 1,734 mld euro otrzyma województwo dolnośląskie oraz dodatkowe 581 mln euro z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

Program regionalny będzie finansowany z trzech funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+) oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST). Obejmuje on następujące osie priorytetowe: Przedsiębiorstwa i innowacje, Środowisko, Transport, Infrastruktura społeczna, Rozwój terytorialny, Rynek pracy i włączenie społeczne, Edukacja, Sprawiedliwa transformacja, Pomoc techniczna EFRR, Pomoc techniczna EFS+, Pomoc techniczna FST. Zadania związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego oraz z rozwojem turystyki zostały ujęte w 3 priorytetach.

Priorytet (FEDS5): Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku w ramach Działania: Kultura i turystyka, Celu Szczegółowego: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

Zakres wsparcia dotyczy realizacji następujących projektów:

- Rozbudowa oraz przebudowa infrastruktury instytucji kultury o znaczeniu regionalnym, prowadzonych lub współprowadzonych przez samorząd województwa (wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia), które będą miały na celu m.in. rewitalizację zabytkowej przestrzeni oraz modernizację obiektów w celu uzyskania niższej energochłonności oraz zwiększenia dostępności obiektów oraz umożliwienia pełnienia przez nie nowych funkcji na rzecz lokalnej społeczności, w tym osób ze szczególnymi potrzebami. W ramach tego działania możliwa jest renowacja, konserwacja, rewaloryzacja i restauracja obiektów zabytkowych (w tym pomników) – jednak nie może być ona pojedynczą interwencją, tylko musi stanowić część większego przedsięwzięcia, które wiąże rozwój kultury z rozwojem gospodarczym, włączeniem społecznym i innowacjami społecznymi w skali kraju, regionu lub lokalnej.
- Tworzenie, odnowienie szlaków rowerowych, w tym oznakowanie szlaków rowerowych. Zakres wsparcia obejmuje również projekty związane z utworzeniem infrastruktury towarzyszącej (m.in. miejsca obsługi rowerzystów, parkingi rowerowe, ciągi komunikacyjne, tablice informacyjne, wiaty z miejscem do odpoczynku i grillowania), a także elementy małej architektury (m.in. ławki, kosze na śmieci, elementy placów zabaw), elementy infrastruktury drogowej (w tym parkingi).
- Zakres wsparcia obejmuje również turystyczne szlaki kajakowe na największych rzekach regionu. Zagospodarowanie szlaków poprzez stworzenie publicznej infrastruktury turystycznej (m.in. przystanie/przystanki kajakowe, przenoski, pomosty, stacje) wraz z niezbędną infrastrukturą (m.in. toalety, w tym przenośne), parkingi rowerowe, ciągi komunikacyjne, zejścia ułatwiające dostęp do miejsc wodowania kajaków, suszarki na kajaki, wiaty z miejscem do odpoczynku i grillowania), a także elementami małej architektury (m.in. ławki, kosze na śmieci, elementy placów zabaw). Kompleksowe oznakowanie szlaków znakami wodnymi oraz lądowymi, oraz elementy infrastruktury drogowej (w tym parkingi), jeśli stanowią nieodłączny element projektu.

Beneficjentami ubiegającymi się o wsparcie są: Instytucje kultury, jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego, lasy państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, lokalne grupy działania, organizacje pozarządowe.

Priorytet (FEDS6): *Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska* w ramach Działania: Rozwój lokalny - strategię ZIT, Celu Szczegółowego: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Działania będą realizowane poprzez Strategie ZIT³⁹ na obszarach miast i ich obszarów funkcjonalnych. Środki przeznaczone są na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze strategii IIT, istotnych z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. Platerówka należy do Zachodniego Obszaru Funkcjonalnego.

Zakres wsparcia dotyczy realizacji m.in. następujących projektów:

- Zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów. Działania te mogą dotyczyć adaptacji do zmian klimatu, jak również poprawy funkcjonalności tych przestrzeni, czy bezpieczeństwa (na przykład poprzez instalację monitoringu lub oświetlenia). Nie będzie tu możliwy remont/modernizacja budynków mieszkalnych oraz publicznych administracyjnych.
- Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego (w tym instytucji kultury) oraz publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.
- Zachowanie, zabezpieczenie, a także adaptacja na cele kulturalne, obiektów dziedzictwa kulturowego oraz obszarów i obiektów zabytkowych (w tym obiektów przemysłowych i powojkowych o wartościach historycznych) oraz zespołów pałacowo-ogrodowych czy zespołów folwarcznych ulegających degradacji.
- Przebudowa, modernizacja i adaptacja na cele kulturalne obiektów użyteczności publicznej m.in. wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków.
- Ochrona i rozwój infrastruktury zabytkowej (w tym zabytków ruchomych) w celu podniesienia jej atrakcyjności turystycznej.
- Inwestycje w obiekty/miejsca tworzące turystyczne szlaki tematyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych) lub turystyczne szlaki rodzajowe (np. kajakowe, rowerowe), mające na celu ulepszenie infrastruktury turystycznej oraz poprawę ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami wraz z niezbędnymi elementami, jak np. toalety, stojaki dla rowerów, system oznakowania, elementy zapewniające bezpieczeństwo - inwestycje mające na celu rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.

Renowacja, konserwacja, rewaloryzacja i restauracja obiektów zabytkowych nie może być pojedynczą interwencją, tylko musi stanowić część większego przedsięwzięcia, które wiąże rozwój kultury z rozwojem gospodarczym, włączeniem społecznym i innowacjami społecznymi w skali kraju, regionu lub lokalnej. Typ beneficjenta: administracja publiczna, instytucje nauki i edukacji, instytucje ochrony zdrowia, instytucje wspierające biznes, organizacje społeczne i związki wyznaniowe,

³⁹ Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Zachodniego Obszaru Funkcjonalnego tworzy 20 jednostek: Gmina Miejska Bolesławiec, Gmina Miejska Lubań, Gmina Miejska Zgorzelec, Miasto i Gmina Bogatynia, Gmina Bolesławiec, Gmina Gromadka, Gmina Lubań, Miasto i Gmina Nowogrodzic, Gmina Osiecznica, Miasto i Gmina Pieńsk, Gmina Platerówka, Gmina Siekierczyn, Gmina Sulików, Gmina Warta Bolesławiecka, Gmina i Miasto Węgliniec, Gmina Miejska Zawidów, Gmina Zgorzelec, Powiat Bolesławiecki, Powiat Lubański, Powiat Zgorzelecki.

partnerstwa, partnerzy społeczni, przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, służby publiczne, zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT⁴⁰).

Priorytet (FEDS9): Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku w ramach Działania: Transformacja środowiskowa, Celu Szczegółowego: Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.

Zakres wsparcia dotyczy realizacji m.in. następujących projektów:

- Rekultywacja, renaturalizacja, remediacja, dekontaminacja i zagospodarowanie terenów, budynków pogórnich, pokopalnianych oraz przemysłowych poprzez przywracanie bioróżnorodności oraz nadanie im nowych funkcji gospodarczych i społecznych.
- Rewaloryzacja i zagospodarowanie terenów pogórnich, pokopalnianych oraz przemysłowych (w tym obiektów i budynków), w celu nadania im nowych funkcji społecznych (m.in. kulturowych, turystycznych, edukacyjnych, opiekuńczych), gospodarczych (np. tworzenie terenów inwestycyjnych), środowiskowych, przyrodniczych (m.in. rozwój tzw. zielonej i niebieskiej infrastruktury, rozwoju terenów zielonych), w tym m.in. budowa, przebudowa, nadbudowa, rozbudowa, modernizacja lub adaptacja obiektów.

Typ beneficjenta: administracja publiczna, instytucje nauki i edukacji, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, partnerstwa, partnerzy społeczni, przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, służby publiczne.

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Wsparcie finansowe w ramach Wspólnej Polityki Rolnej UE na lata 2023-2027 będzie przyznawane na podstawie dokumentu Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, w dokumencie utrzymano wdrażanie podejścia LEADER gdzie interwencja ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

⁴⁰ ZIT - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Instrument ten realizował politykę rozwoju współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych największych miast, stanowiących ośrodki o największym potencjale społeczno-gospodarczym Dolnego Śląska, pełniących istotną rolę pod względem ekonomicznym i geograficznym oraz mających wyraźny wpływ na rozwój regionu. Instrument ZIT w Województwie Dolnośląskim w ramach RPO WD realizowany był we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym oraz na obszarach funkcjonalnych głównych miast województwa: Wałbrzycha i Jeleniej Góry. Jednocześnie w ramach komplementarnego podejścia do rozwoju terytorialnego w regionie zaplanowano wsparcie w ramach Obszarów Strategicznej Interwencji, które zostało adresowane do wybranych obszarów Dolnego Śląska, nie objętych mechanizmem ZIT. Terytorialne nakierowanie interwencji miało za zadanie zapewnić trwałą i zrównoważony rozwój całego regionu.

➔ LEADER

Leader jest oddolnym podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym przez lokalne grupy działania (LGD), polegającym na opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju (LSR). Gmina Platerówka należy do LGD „Partnerstwo Izerskie”, w ramach której opracowano dokument: *Lokalna Strategia Rozwoju 2021-2027*. W strategii zostały sformułowane trzy Cele. Zadania związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego oraz z rozwojem turystyki zostały ujęte w dwóch Celach:

1. *Lokalna gospodarka sprzyjająca ludziom i naturze*. Realizacja celu przyczyni się do dalszego rozwoju turystyki i usług okołoturystycznych w regionie. Rozwój dotyczył będzie zarówno przedsiębiorczości jak i pozarolniczych funkcji małych gospodarstw. W ramach przedsięwzięcia wsparciem objęte będą osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności gospodarczej. Przeprowadzone konsultacje społeczne w ramach tworzenia LSR wskazały na dotychczasowy brak i niedostateczne wsparcie w tym zakresie, a istotnym dla rozwoju obszaru jest rozwój turystyki opierającej się na produktach lokalnych z wykorzystaniem lokalnych zasobów.

Działania są ukierunkowane na: wsparcie i rozwój firm; podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej w branżach okołoturystycznych: usługi noclegowe, gastronomiczne, restauracyjne, turystyczne, rekreacyjne, zagospodarowanie czasu wolnego, inne branże wspierające rozwój turystyki; powstanie i rozwój gospodarstw agroturystycznych; powstanie i rozwój zagród edukacyjnych.

Gmina Platerówka wymaga działań związanych z rozwojem bazy turystycznej, gdyż zróżnicowany potencjał kulturowo-przyrodniczy może przyczynić się do dynamizacji procesów turystycznych, lecz nieodzownym czynnikiem jest budowa odpowiedniej bazy noclegowej, która obecnie jest niewystarczająca.

2. *Dobrostan środowiska i odporność na zmiany klimatu*. Projekt ma na uwadze wzmocnienie estetyki, ładu przestrzeni i miejsc służących społecznej aktywności. Przeprowadzone konsultacje społeczne w ramach tworzenia LSR wskazały na konieczność wsparcia ukierunkowanego na przygotowanie przestrzeni do rodzinnego spędzania czasu wolnego (infrastruktura turystyczna, kulturalna, rekreacyjna, ochrona dziedzictwa przyrodniczego).

Zakres działań obejmuje: poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej, zadbanie o estetykę przestrzeni i obiektów, wspieranie lokalnej tożsamości i tradycji, ochronę dziedzictwa kulturowego – zabytki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego, rewitalizacja obiektów i miejsc⁴¹.

Program Współpracy INTERREG Czechy-Polska 2021-2027.

Komisja Europejska 4 października 2022 roku zatwierdziła Program INTERREG Czechy-Polska 2021-2027 w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”. Głównymi grupami docelowymi wspieranych działań są mieszkańcy regionu transgranicznego, turyści i osoby odwiedzające region, podmioty, organy i instytucje administracji publicznej oraz podmioty gospodarcze. Program umożliwia finansowanie projektów transgranicznych na

⁴¹ <https://lgdpartnerstwoizerskie.pl/strategia/>

pograniczu czesko-polskim. Obszar programu tworzą regiony NUTS 3, które obejmują 5 czeskich krajów: liberecki, hradecki, pardubicki, ołomuniecki i morawo-śląski oraz 6 polskich podregionów (podregion jest jednostką NUTS 3 w Polsce): bielski i rybnicki (województwo śląskie), jeleniogórski i wałbrzyski (województwo dolnośląskie), nyski i opolski (województwo opolskie). Do obszaru po stronie polskiej należą ponadto powiaty (LAU1) strzeliński (podregion wrocławski w województwie dolnośląskim) i pszczyński (podregion tyski w województwie śląskim).

Całkowita kwota, przyznana dla programu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (dalej jako „EFRR”) wynosi 167,2 mln EUR (bez pomocy technicznej programu). Środki te muszą być na poziomie programu uzupełnione o niezbędne współfinansowanie w wysokości 20% ze źródeł krajowych Czech i Polski. Współfinansowanie z EFRR możliwe jest do maksymalnej wysokości 80% całkowitych kwalifikowalnych wydatków projektu. Czescy partnerzy mogą również wnioskować o współfinansowanie ze środków z budżetu państwa w wysokości max. 20% całkowitych wydatków kwalifikowalnych swojej części projektu.

Działania związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowo zostały sformowane w Priorytecie 2: Turystyka. Alokacja EFRR: 66,86 mln EUR. Celem wsparcia w obszarze kultury i turystyki jest większe wykorzystanie potencjału turystycznego w sposób zrównoważony dla rozwoju gospodarczego pogranicza. Nie będą wspierane jednorazowe, odosobnione działania, a jedynie takie, które przyczyniają się do długofalowego i kompleksowego rozwiązania zagadnień turystycznych. Realizacja programu będzie uwzględniać także aspekt dostępności turystyki, która umożliwi wszystkim ludziom pełne uczestnictwo w życiu społecznym. W ramach Celu Szczegółowego 2.2.1: *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych w celu wspierania wzrostu gospodarczego na obszarze wsparcia poprzez promocję i rozwój turystyki* zostały wyszczególnione następujące typy działań:

Wsparcie przy tworzeniu nowych lub rozwój istniejących elementów turystyki, których celem jest rozwój lub łączenie istniejącej oferty produktów turystycznych w danym regionie. Dofinansowanie będą mogły otrzymać następujące działania:

- naprawa, rewitalizacja i/lub udostępnienie zabytków materialnych,
- wsparcie rozwoju muzeów i wystaw,
- rozwój sieci ścieżek rowerowych/tras rowerowych/single tracków,
- rozwój sieci szlaków wodnych, pieszych i jeździeckich itp.,
- publiczna infrastruktura turystyczna.

Celem tych działań jest wsparcie projektów i inwestycji, które uzupełniają ofertę turystyczną w danej lokalizacji transgranicznej tak, aby tworzyła ona jednolity i kompleksowy produkt turystyczny. Wsparcie otrzymają również projekty związane z niematerialnym dziedzictwem, gdyż jest ważnym elementem turystyki przyciągającym do regionu turystów, także poza głównym sezonem turystycznym. Nieodłączną częścią proponowanych rozwiązań jest promocja i przybliżanie wspólnych tradycji, lokalnego folkloru i regionalnych tradycji kulinarnych, rozwój tradycyjnego rzemiosła.

Łączenie i tworzenie produktów turystycznych oraz ich promocja.

Wspierane są działania związane z tworzeniem i realizacją wspólnych rozwiązań koncepcyjnych w zakresie rozwoju, promocji (z naciskiem na jej nowoczesne formy) i wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dofinansowanie mogą uzyskać działania związane z łączeniem i rozwijaniem już istniejących produktów turystycznych (np. stworzenie wspólnej marki) lub związane z tworzeniem nowych transgranicznych produktów.

Wsparcie działań towarzyszących związanych z rozwojem turystyki.

Wspierane są działania związane z monitorowaniem liczby odwiedzin, które przedstawiają istotne źródło informacji przy podejmowaniu decyzji o rozwoju turystyki w poszczególnych częściach obszaru programu oraz działania związane z organizowaniem szkoleń językowych, specjalistycznych szkoleń zawodowych lub wymiennych staży pracowników w całym szeroko rozumianym sektorze turystycznym, które przyczynią się do podniesienia jakości świadczonych usług w języku turystów z kraju partnerskiego, a tym samym do zwiększenia atrakcyjności turystycznej czesko-polskiego obszaru.

Bezpośrednimi beneficjentami projektów mogą być np.: jednostki samorządu terytorialnego, ich stowarzyszenia i jednostki im podległe, służby zarządzania kryzysowego, zarządcy dróg publicznych (poziom regionalny i lokalny), właściciele, zarządcy i operatorzy obiektów kultury oraz obiektów i zespołów przyrody, zarządcy lasów i ich jednostki organizacyjne oraz organizacje zajmujące się ochroną i promocją przyrody, stowarzyszenia gospodarcze, instytucje otoczenia biznesu, instytucje systemu oświaty, organizacje pozarządowe – fundacje i stowarzyszenia. Projekty muszą być realizowane w międzynarodowym partnerstwie i muszą mieć charakter transgraniczny⁴².

Program Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2021-2027.

W dniu 14 września 2021 roku Komisja Europejska zatwierdziła Program Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2021-2027. Obszar wsparcia programu obejmuje po polskiej stronie: podregion jeleniogórski w województwie dolnośląskim: powiaty bolesławiecki, jaworski, karkonoski, kamiennogórski, lubański, lwówecki, zgorzelecki, złotoryjski i miasto Jelenia Góra, powiat żarski w województwie lubuskim, po stronie saksońskiej: powiaty Görlitz i Bautzen. Budżet programu wynosi 60,275 mln EUR środków z EFRR (w tym środki na Pomoc Techniczną. Stopa dofinansowania wynosi do 80% wydatków/ kosztów kwalifikowalnych z EFRR. Za zapewnienie współfinansowania krajowego odpowiedzialni są partnerzy projektu, którzy muszą je wnieść jako wkład własny. Projekty muszą być realizowane na obszarze wsparcia. Każdorazowo projekt musi być realizowany przynajmniej przez jednego partnera z Polski i jednego z Wolnego Kraju Związkowego Saksonia i przynosić korzyści wspólnemu obszarowi wsparcia. Możliwa jest realizacja projektu lub jego części poza obszarem wsparcia, jeśli projekt wykaże we wniosku o dofinansowanie pozytywne efekty i jednoznaczne korzyści dla obszaru wsparcia oraz przyczynia się do realizacji celów programu.

Beneficjenci uprawnieni do złożenia wniosku o dofinansowanie w programie to: Jednostki administracji państwowej, regionalnej i lokalnej, stowarzyszenia tych jednostek i instytucje im podległe; podmiot ustanowiony zgodnie z prawem publicznym lub prywatnym; organizacje pozarządowe non-profit, stowarzyszenia oraz organizacje partnerstwa społecznego i gospodarczego zgodnie z obowiązującym prawem krajowym. W realizację projektu musi być zaangażowanych przynajmniej dwóch partnerów – minimum jeden z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz minimum jeden z terytorium Wolnego Kraju Związkowego Saksonii. Liczba partnerów

⁴² <https://pl.cz-pl.eu/aktualnosci/program-interreg-czechy-polska-2021-2027-zatwierdzony-214>.

w projekcie zależy od rodzaju projektu. Projekty w programie są realizowane zgodnie z zasadą partnera wiodącego

Projekty mające na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego realizowane będą w ramach Priorytetu 2 *Pogranicze otwarte na edukację, kulturę i turystykę w ramach Celu Szczegółowego 2.2: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym oraz innowacjach społecznych*. Projekty będą miały na celu lepsze wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru, większe wykorzystanie istniejącej bazy noclegowej oraz uatrakcyjnienie i przyciągnięcie ruchu poza sezonami wakacyjnymi, co wiąże się z rozwojem infrastruktury na potrzeby turystyki aktywnej i zwiększeniem oferty kulturalnej wraz z rozbudową infrastruktury towarzyszącej, także w regionach mniej uczęszczanych. Wsparcie otrzymają działania na rzecz zachowania, ochrony i rozwoju dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (materialnego i niematerialnego) m.in. w sektorze turystyki.

Wsparcie otrzymają następujące typy działań:

- Inwestycje zachowawcze i odtworzeniowe w zakresie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) oraz naturalnego o znaczeniu transgranicznym, w tym m.in. opracowywanie i wykorzystywanie modeli cyfrowych i aplikacji medialnych (rekonstrukcje cyfrowe, portale informacyjne, aplikacje wirtualnej rzeczywistości);
- Promowanie obszaru wsparcia jako terenu atrakcyjnego turystycznie (w tym na dłuższe pobyty) i promocja turystyki całorocznej z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska naturalnego;
- Przygotowanie i rozwój infrastruktury na potrzeby aktywnej turystyki z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska naturalnego;
- Sieciowanie podmiotów turystycznych;
- Przygotowanie i rozwój wspólnych strategii oraz zintegrowanych ofert turystycznych;
- Promocja i rozwój ofert turystyki całorocznej;
- Współpraca przy opracowaniu analiz, strategii i rozwiązań pilotażowych oraz w celu wymiany wiedzy w zakresie ochrony wspólnego dziedzictwa naturalnego i kulturalnego.

W przypadku projektów inwestycyjnych, takich jak np. renowacja obiektów kultury – będą wspierane jedynie projekty ważne dla rozwoju regionu przygranicznego, wspierające zwiększenie ruchu turystycznego po obu stronach granicy i mające na celu zwiększenie rozpoznawalności polsko-saksońskiego pogranicza. Nie będzie realizowane wsparcie samodzielnych inwestycji infrastrukturalnych o znaczeniu lokalnym i/lub regionalnym bez wspólnej tożsamości jako projektu transgranicznego. Beneficjenci realizowanych projektów będą musieli zagwarantować ich trwałość na co najmniej pięć lat od ich zakończenia.

**Fundusze Małych Projektów
INETRREG Czechy- Polska 2021-2027
INTERREG Polska-Saksonia 2021-2027**

➤ Fundusze Małych Projektów: Inetrreg Czechy- Polska 2021-2027

Fundusz Małych Projektów stanowi element Programu Interreg Czechy – Polska w okresie 2021-2027. Fundusz Małych Projektów jest realizowany zgodnie z art. 25 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1059.

Fundusz Małych Projektów (zwany dalej „FMP”) jest specyficznym instrumentem przeznaczonym do wspierania projektów o mniejszym zakresie na poziomie lokalnym mających wpływ transgraniczny. Głównym celem FMP jest rozwijanie i wspieranie współpracy między społecznościami po obu stronach granicy, przede wszystkim w obszarach kultury, relacji społecznych i ekonomicznych. O dofinansowanie można ubiegać się za pośrednictwem euroregionów, które łącznie pokrywają cały obszar Programu (Nisa - Nysa, Glacensis – Glacensis, Praděd – Pradziad, Silesia – Silesia, Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński, Beskydy – Beskidy). Fundusz Małych Projektów zakłada wysokość dofinansowania z EFRR do maksymalnie 30 000 EUR lub 40 000 EUR (w przypadku małych projektów nastawionych na małą infrastrukturę w turystyce). Dla małych projektów stosujących zasadę Partnera Wiodącego⁴³ maksymalna wysokość dofinansowania jest podwójna. Całkowity budżet projektu nie może przekroczyć dwukrotności maksymalnej dotacji.

Wsparciem objęte są projekty dotyczące dziedzictwa kulturowego w ramach Priorytetu 2: *Turystyka: Lepsze transgraniczne wykorzystanie potencjału turystyki zrównoważonej dla rozwoju gospodarczego pogranicza polsko-czeskiego*⁴⁴.

Wnioskodawcą, tzn. podmiotem składającym wniosek o dofinansowanie, jest Partner Wiodący. Beneficjentami Funduszy Małych Projektów będą stowarzyszenia tworzące euroregiony działające na pograniczu czesko-polskim. Termin składania wniosków: 16.04.2025.

➤ Fundusze Małych Projektów: INETRREG Polska-Saksonia 2021-2027

W ramach Programu Współpracy Interreg Polska – Saksonia 2021-2027, Euroregion Nysa realizuje operację pod nazwą: „Fundusz Małych Projektów Polska – Saksonia 2021-2027” (FMP) i udziela wsparcia małym projektom, realizowanym na polsko-saksońskim pograniczu. Fundusz Małych Projektów (FMP) ukierunkowany jest w szczególności na realizację spotkań w ramach tzw. projektów *people-to-people*. Nadrzędnym celem FMP jest dalsze wzmocnienie i intensyfikacja współpracy podmiotów i społeczności w sferze kulturowej, społecznej i obywatelskiej oraz redukcja barier w tym zakresie na rzecz rozwoju pogranicza przy wykorzystaniu istniejących więzi. Małe projekty muszą spełnić trzy kryteria współpracy: wspólne przygotowanie, wspólna realizacja oraz wspólny personel i nie mogą mieć wspólnego finansowania. Funduszu Małych Projektów obowiązuje zasada refundacji w formie bezzwrotnej dotacji. Całkowite koszty małego projektu nie mogą przekroczyć 100.000 EUR. Wysokość wsparcia ze środków EFRR wynosi maksymalnie 80%

⁴³ Partnerem wiodącym w projekcie partnerskim może być wyłącznie podmiot o potencjale ekonomicznym zapewniającym prawidłową realizację projektu partnerskiego, inicjujący projekt partnerski.

⁴⁴ https://www.cz-pl.eu/data/content_files/195/vyzva-c-14-cestovni-ruch-nabor-nr-14-turystyka-1.pdf.

całkowitych kosztów kwalifikowalnych, nie więcej jednak niż 30.000 EUR. Minimalne dofinansowanie ze środków EFRR wynosi 3.000 EUR.

W ramach FMP wspierane są działania, które przyczyniają się do wzmocnienia i intensyfikacji współpracy transgranicznej, w szczególności:

- organizacja i przeprowadzanie seminariów, konferencji i wydarzeń informacyjnych,
- organizacja i przeprowadzanie spotkań, wymiany doświadczeń, pokazów, wydarzeń kulturalnych i sportowych,
- wymiany grup, w szczególności dzieci, młodzieży, studentów i uczniów,
- działania edukacyjne, w tym moduły językowe mające na celu podniesienie kompetencji językowych poszczególnych języków sąsiadów,
- projekty działań informacyjno-promocyjnych oraz reklama dla obszaru wsparcia, opracowywanie wielojęzycznych publikacji i materiałów informacyjnych (przynajmniej w języku polskim i niemieckim),
- opracowanie wspólnych systemów informacyjno-komunikacyjnych na obszarze pogranicza⁴⁵.

Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, czyli Fundusze norweskie i EOG, to bezzwrotna pomoc, którą przyznają beneficjentom Islandia, Liechtenstein i Norwegia. Biuro Mechanizmów Finansowych w Brukseli rozpoczęło konsultacje Niebieskiej Księgi (Blue Book)⁴⁶, która określa kierunki inwestowania czwartej edycji Funduszy Norweskich i EOG w UE. Na lata 2021-2028 Islandia, Liechtenstein i Norwegia przeznaczyły 3,268 mld euro dla 15 krajów UE w ramach Funduszy Norweskich i EOG. Należy monitorować stronę funduszy: <https://www.eog.gov.pl>.

Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki.

Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki jest organizacją darczyńców założoną w 2000 r. przez rządy krajów Grupy Wyszehradzkiej – Czech, Węgier, Polski i Słowacji. Roczny budżet Funduszu wynosi 10 milionów euro, co jest zapewnione przez równe składki rządów V4 jak również wsparcia rządów i organizacji z Kanady, Niemiec, Holandii, Korei Południowej, Szwecji, Szwajcarii i Stanów Zjednoczonych. Fundusz administruje również wkładami finansowymi z państw trzecich przeznaczonymi na projekty Visegrad+. Celem funduszu jest inspirowanie i promowanie rozwoju współpracy między obywatelami i instytucjami w regionie, jak również między członkami V4 i innymi krajami, zwłaszcza z regionu Bałkanów Zachodnich i Partnerstwa Wschodniego. Fundusz realizuje swoje programy udzielając pomocy w formie grantów, stypendiów, a także wpierając wymianę obywateli. Dotacje udzielane są na projekty z dziedziny kultury, nauki, turystyki oraz

⁴⁵ <https://pl.plsn.eu/fundusz-malych-projektow1>

⁴⁶ <https://eeagrants.org/resources/draft-blue-book-21-28>

innych obszarów określonych w zaproszeniach do składania wniosków publikowanych na stronie internetowej Funduszu. O wsparcie ubiegać się mogą osoby fizyczne lub prawne, z wyjątkiem organizacji i instytucji administracji centralnej. Preferowane są projekty realizowane przez organizacje non-profit oraz instytucje publiczne (np. szkoły i uniwersytety, instytuty badawcze).

- Mini-dotacje V4 Gen wspiera krótkoterminową mobilność młodzieży w wieku 12–30 lat. Program promuje wartości demokratyczne, uczestnictwo obywatelskie i dialog transgraniczny wśród młodych ludzi. W 2024 roku jako nowy pilotaż V4 Gen Mini-Grant, program wspiera krótkoterminową mobilność również dla wnioskodawców z siedzibą na Ukrainie. Wspierane są wszelkie znaczące wspólne działania młodzieży w regionie, które stosują następujące zasady: inkluzywność, kształcenie i uczenie się, współpraca transgraniczna i dobre sąsiedztwo. Wśród sprecyzowanych 6 celów, dwa odnoszą się do kwestii związanych z kulturą i dziedzictwem kulturowym: **DZIEDZICTWO I PAMIĘĆ** - to: wspólne historie i wspólna przyszłość, w tym nauczanie/uczenie się wspólnej historii, zbieranie relacji świadków i uruchamianie projektów historii mówionej, prezentowanie lokalnej historii w kontekście regionalnym, promocja (wspólnych) rocznic lub interesujących widoków (przystąpienie do UE, rocznice 1956/1968). **SZTUKA I KULTURA** to: Wspólne tworzenie nowych przedstawień, ułatwianie wymiany kulturalnej w dziedzinie teatru, filmu, muzyki, literatury, tradycyjnego rzemiosła itp. (wszelkie produkcje i upowszechnianie sztuk wizualnych, literackich i performatywnych, wspólne wizyty w instytucjach kulturalnych)⁴⁷.
- Granty Wyszehradzkie (Visegrad Grants) – projekt powinien zakładać współpracę co najmniej 3 krajów grupy wyszehradzkiej. Wsparcie może otrzymać także współpraca transgraniczna dwustronna co najmniej 2 organizacji z 2 sąsiadujących krajów V4, realizowana w *promieniu 40 km* od granicy i skupiająca się na problemie lokalnym. Aby ubiegać się o granty wyszehradzkie, projekt musi odpowiadać jednemu z celów programu grantowego spośród siedmiu obszarów priorytetowych kwalifikujących się do finansowania. Jednym z obszarów priorytetowych związanych z zachowaniem i promowaniem dziedzictwem kulturowego jest: *Kultura i wspólna tożsamość*. O grant mogą ubiegać się projekty: tworzące/prezentujące wspólne produkty audiowizualne, literackie i inne produkty sztuki współczesnej nowej publiczności; projekty odzwierciedlające wspólne dziedzictwo historyczne i kulturowe oraz różnorodność kulturową poprzez wspólne badania i działania związane z dzieleniem się wiedzą; projekty nawiązujące i rozwijające współpracę między gminami, regionami i grupami lokalnymi poprzez wspólne działania kulturalne. Obszar priorytetowy: *Rozwój regionalny, środowisko i turystyka* wsparciem obejmuje m.in. działania związane z rozwojem turystyki. Grant mogą otrzymać następujące projekty: mające na celu zrównoważony rozwój turystyki na poziomie lokalnym i regionalnym poprzez łączenie międzynarodowego doświadczenia i wspólnego know-how; mające na celu znalezienie i udostępnienie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju infrastruktury lokalnej i regionalnej, planowania urbanistycznego, rewitalizacji gruntów i rolnictwa.
- Granty Wyszehradzkie Plus (Visegrad+Grants) – projekty muszą rozwijać znaczącą współpracę i zapewniać aktywne zaangażowanie co najmniej 3

⁴⁷ <https://www.visegradfund.org/apply/grants/v4-gen/?c=pilot-project-for-ua>.

krajów V4 i 1 podmiotu z regionu Partnerstwa Wschodniego lub krajów Bałkanów Zachodnich. Dotacje Visegrad+ powinny być wdrażane w regionie Partnerstwa Wschodniego lub Bałkanów Zachodnich i/lub mieć silny wpływ na społeczności lokalne w co najmniej jednym z tych krajów. Projekty muszą wyraźnie odnosić się do jednego z celów siedmiu obszarów zainteresowania programu.

- Strategiczne Granty Wyszehradzkie (Strategic Grants) – Strategic Grants wspierają projekty zajmujące się rocznymi priorytetami strategicznymi Grupy Wyszehradzkiej. Priorytety strategiczne są ogłaszane corocznie przez kraj V4 sprawujący rotacyjne przewodnictwo nad grupą, którym od lipca 2024 roku do czerwca 2025 roku jest Polska. Projekty muszą wyraźnie odnosić się do jednego z rocznych priorytetów strategicznych Grupy Wyszehradzkiej.

Każdy projekt powinien być związany z jednym lub dwoma obszarami tematycznymi programu. Wnioski o dofinansowanie mogą składać organizacje, w tym organizacje pozarządowe, społeczne, władze lokalne i gminne. Akceptowane są też wnioski od szkół publicznych, uniwersytetów, instytutów badawczych jak również instytucji publicznych. Instytucje rządowe (przykładowo Instytut Polski) jak i osoby fizyczne, nie mogą starać się o dofinansowanie. Całkowity okres trwania projektu powinien wynosić maksymalnie 18 miesięcy, w odniesieniu do grantów strategicznych – powinien trwać od 12 do 36 miesięcy. Termin aplikowania Mini-dotacje V4 Ge: 15 marca, 15 lipca, 15 listopada. Pozostałe granty mają stałe terminy aplikowania – 1 lutego, 1 czerwca oraz 1 października. Dofinansowanie może pokryć 100% budżetu projektu przy wykorzystaniu 15% kosztów ogólnych⁴⁸.

⁴⁸ <https://www.eurodesk.pl/granty/granty-wyszehradzkie>.

BIBLIOGRAFIA:

Opracowania, artykuły, przewodniki:

- Bena Waldemar, *Polskie Górne Łużyce*, Zgorzelec 2003 r.
- Bena Waldemar, Paczos Andrzej, *Z biegiem Kwisy. Przyroda i człowiek*, Lubiąż 2009 r.
- Gaworski Marek, *Śląskie zamki i pałace na starych zdjęciach i pocztówkach*, Strzelce Opolskie 2014 r.
- Gaworski Marek, *1000 śląskich zamków i pałaców*, Strzelce Opolskie 2000 r.
- Gaworski Marek, *Śląsk znane i nieznanne zabytki architektury*, Strzelce Opolskie 2013 r.
- Gaworski Marek, *Zamki i pałace województwa Dolnośląskiego*, Strzelce Opolskie 2020 r.
- Orzechowski Kazimierz, Przybytek Dariusz, Ptak Marian, *Dolny Śląsk. [w] Podziały terytorialne od X do XX wieku*, Wrocław 2008 r.
- Pilch Józef, *Zabytki architektury Dolnego Śląska*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978 r.
- Pilch Józef, *Leksykon zabytków architektury Dolnego Śląska*, 2011 r.
- Staffa Marek, *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T.2 Wrocław 2003 r.
- Wiechnik Olga, *Platerówki? Boże broń*, Poznań 2023 r.
- Wiklik Cezary, *Izerskie Klimaty*, Jelenia Góra 2011 r.
- Wiklik Cezary, *Twórcy Pogórza Izerskiego, Artysty i rękodzielnicy*, Jelenia Góra 2012 r.

Strony internetowe:

- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000609>.
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001292>.
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001130>.
- <http://polska2030.pl/dlugookresowa-strategia-rozwoju-kraju-polska-2030-trzecia-falano-woczesnosc/>.
- <https://karkonoszego.pl/artykul/czubatka>.
- <https://rceeluban.pl/2015/09/07/wlosienske-trojgorze-czubatka-czapla-i-srebnik>.
- <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf>.
- <https://mpzp.igeomap.pl/doc/luban/platerowka/001.pdf>.
- <https://umwd.dolnyślask.pl/kultura/dzial-dziedzictwa-kulturowego-ochrona-zabytkow/naborwnioskow-2025>.
- <https://umwd.dolnyślask.pl/kultura/wydzial-dziedzictwa-kulturowego-ochrona-zabytkow/>.
- <https://umwd.dolnyślask.pl/kultura/otwarty-konkurs-ofert/otwarte-konkursy-ofert/>.
- <https://dolnoslaskie.engo.org.pl>.
- <https://umwd.dolnyślask.pl/kultura/dotacje-w-trybie-art-19a/>.
- <http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=217624>.
- <https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/>.
- <https://www.gov.pl/web/kultura/edukacja-artystyczna-2025>.
- <https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow-2025>.
- <https://www.gov.pl/web/kultura/promocja-kultury-polskiej-za-granica-2025>.
- <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>.
- <https://lgdpartnerstwoizerskie.pl/strategia/>.
- <https://pl.cz-pl.eu/aktualnosci/program-interreg-czechy-polska-2021-2027-zatwierdzony-214>.
- https://www.cz-pl.eu/data/content_files/195/vyzva-c-14-cestovni-ruch-nabor-nr-14-turystyka-1.pdf.
- <https://pl.plsn.eu/fundusz-malych-projektow1>.
- <https://eeagrants.org/resources/draft-blue-book-21-28>.
- <https://www.visegradfund.org/apply/grants/v4-gen/?c=pilot-project-for-ua>.